

Петро КЕКІШ

**СПОГАДИ
РАДИСТА УПА**

ЛІТОПИС УПА
СЕРІЯ “ПОДІЇ І ЛЮДИ”

КНИГА 30

LITOPYS UPA
Series "Events and People"
Book 30

PETRO KEKISH

**MEMOIRS OF
THE UPA RADIOMAN**

Compiler
Serhii Volianiuk

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серія “Події і люди”
Книга 30

ПЕТРО КЕКІШ

**СПОГАДИ
РАДИСТА УПА**

Упорядник
Сергій Волянюк

УДК 94 (477)
ББК 63.3 (4УКР3)
К 33

ПЕТРО КЕКІШ

СПОГАДИ РАДИСТА УПА

У даній книжці пропонуються спогади учасника збройної боротьби українського підпілля – радиста Петра Кекіша, які охоплюють один із найактивніших періодів з історії повстанської армії (1944–1945 рр.). У них висвітлюється період перебування автора на радіокурсах, діяльність у складі куреня, а згодом у загоні УПА “Остапа” та групі радіозв’язку “Миколи”. Спогад П. Кекіша є одним із найбільших інформативних джерел про використання технічного зв’язку (радіо) в лавах повстанської армії. У них автор доволі критично аналізує події з пережитого та детально розповідає про ці епізоди повстанської боротьби.

PETRO KEKISH

MEMOIRS OF THE UPA RADIOMAN

The book offers memoirs of the radioman Petro Kekish that cover one of the most active periods of the UPA (1944–1945). The author writes about his radio training, his activities in the “Ostap” battalion and later zahin and in the radio communication group of “Mykola”. Petro Kekish provides one of the most informative narratives about the use of radio communications in the UPA. He also gives a highly critical evaluation of his underground struggle.

УПОРЯДНИК

Сергій ВОЛЯНЮК

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР

Петро Й. ПОТІЧНИЙ

ЗАСТУПНИК ВІДПОВІДАЛЬНОГО РЕДАКТОРА

Ігор ГОМЗЯК

ISBN 978-966-2105-61-2 (Ukraine)

ISBN 978-1-897431-65-8 (Canada)

© Літопис УПА, 2015

© Litopys UPA, 2015

ФУНДАТОРАМИ

цієї книги є:

**8 ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ (ООЧСУ)
(Чікаґо, Іллінойс, США)**

та

**31 ВІДДІЛ ООЧСУ
(Палатайн, Іллінойс, США)**

**УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКА ФЕДЕРАЛЬНА
КРЕДИТНА СПІЛКА «САМОПОМІЧ»
(відділ Чікаґо)**

**Selfreliance Ukrainian American Federal Credit Union
2332 West Chicago Avenue
Chicago, IL 60622, USA**

Петро Кекіш в ув'язненні. Робота невідомого художника.
19 грудня 1953 р.

ВСТУП

Будучи учасником визвольного змагу 40-х рр. ХХ ст., Петро Кекіш став свідком багатьох важливих подій, які сьогодні мають немале історичне значення. Історія боротьби українського підпілля, попри значне зацікавлення даною темою суспільства та науковців, на превеликий жаль і надалі залишається слабо дослідженою. Проблеми, пов'язані із всебічним висвітленням діяльності повстанців, передусім пов'язані із малою кількістю документального матеріалу, на зміну якому приходять спогади учасників збройного спротиву окупаційним режимам, які у ХХ столітті кілька разів змінювали один одного на території України та Тернопільщини зокрема.

Життєвий шлях автора споминів був складним, проте доволі насиченим на події, які він репрезентував у кількох спогадах. Петро Кекіш народився 20 липня 1924 р. у с. Раковець (тепер підпорядковане Соснівській сільській раді) Теребовлянського р-ну. До активної діяльності у Організації Українських Націоналістів (ОУН) приступив у 1944 р. після закінчення трирічного навчання у Бережанській гімназії, маючи освіту в сім класів. Будучи членом Юнацтва, Петро Кекіш під псевдо "Роман" у квітні 1944 р. був відправлений на курси з радіосправи і після закінчення яких займав керівні посади у структурі технічного зв'язку на Тернопіллі.

Приблизно з кінця 1943 р. при Головному військовому штабі (ГВШ) Української Повстанської Армії (УПА) існував окремий відділ Центрального технічного зв'язку (ЦТЗ), яким керував Михайло Медвідь ("Карпович", "Креміль", "Крем'янецький")¹. Посаду

Керівник відділу
Центрального технічного
зв'язку при ГВШ УПА
Михайло Медвідь
("Карпович", "Креміль",
"Крем'янецький")

¹ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 3: "Чорний ліс" Видання команди Станіславівського тактичного відтинка УПА (Чорний ліс), 1947–1950. Передрук підпільного журналу / ред. Є. Штендера, співред. П. Потічний. – Кн. 1. – Торонто, 1978. – С. 196.

Радисти УПА. Волинь 1943 р.

“Карповича” підпільники подавали як “шеф радіозв’язку у штабі УПА”². Подібні підрозділи технічного зв’язку не розбудовувалися і у підпорядкованих командуванню УПА військових штабах країв та воєнних округів. Ймовірно, з метою підготовки фахівців з радіосправи, радистів та радіотехніків для відділів УПА, організацію спеціалізованих курсів взяла на себе мережа ОУН у організаційно-територіальних проходах якої діяли керівники технічного зв’язку.

На одні з таких курсів потрапив і “Роман”.

Член військового штабу ВО З “Лисоня” Ілярій Сказінський (“Богданович”, “Крига”) свідчив, що ОУН створювала різного роду спеціалізовані вишколи і курси, зокрема і радистів, на яких готували кадри для відділів УПА. У протоколі допиту він подавав, що досить широко була розгорнута сітка санітарних курсів, а щодо вишколу зв’язківців і радистів, зазначав: “таких курсів було створено мало. У травні 1944 р. у с. Сільце Божиківське (тепер с. Квіткове Березанського р-ну) були створені курси радистів на яких навчалося від 10 до 50 людей”³.

У Тернопільській області ОУН школу (курси) для підготовки радистів організували спочатку у лісовій околиці сс. Тростянець та Квіткове Березанського р-ну, а згодом перенесли у ліси біля с. Мельна Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл., де вона

² Архів Управління Служби Безпеки України в Тернопільській області (далі – Архів УСБУ в Тернопільській області). – Ф. 5. – Спр. 26423. – Т. 1. – Арк. 180 (протокол допиту Сильвестра Скоробагатого).

³ Галузевий Державний Архів Служби Безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 31. – Арк. 202–203 (протокол допиту Ілярія Сказінського).

діяла до переходу німецько-радянського фронту у кінці липня 1944 р. Курсант підстаршинської школи Тернопільської воєнної округи УПА “Лисоня” (ВО 3 “Лисоня”) Мирон-Михайло Луцка (“Карий”) зазначав, що до цієї школи почали набір членів ОУН у лютому 1944 р.⁴ Петро Кекіш (“Роман”, “Сум”) згадував, що у квітні 1944 р. перші добровольці у кількості 12 людей відбули на організовані спеціальні радіокурси у с. Тростянець⁵. Даною школою завідував провідник “Холодний”, посаду якого радист Михайло Осадца (“Василько”, “Рен”) подавав та ідентифікував як шеф зв’язку обласного проводу Тернопільщини Федір Короліус (“Холодний”)⁶. За неперевіреними даними, “Холодний” – це Степан Волощук (“Холодний”), який був працівником обласної господарчої референтури⁷. Через недостатню кількість джерел питання верифікації особи і посади “Холодного” залишається відкритим. Керівником “радієвого курсу”⁸ – школи радистів і водночас викладачем-інструктором було призначено радиста “Андрія”⁹. Ще одним інструктором працював “Ворон”, якого у с. Сільце Божиківське (тепер Квіткове) Бережанського р-ну 20 травня 1944 р. у будинку застали троє німецьких вояків, які хотіли зв’язатися із командуванням повстанців з метою проведення переговорів щодо налагодження співпраці. “Ворон” роз’яснив німцям, що вести перемовини щодо співпраці варто з ув’язненим Степаном Бандерою – провідником підпілля¹⁰. Охорону даної школи на Бережанщині та Рогатинщині забезпечував відділ “Володька” (за іншими даними – від-

⁴ Луцка М. Участь Юнацтва ОУН в боротьбі проти окупантів // Авангард. – 1987. – ч. 4 (191). – С. 205–206.

⁵ Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – С. 15.

⁶ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 69. – Арк. 8 (витяг з протоколу допиту Михайла Осадци).

⁷ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 4. – Арк. 233 (протокол допиту Михайла Польового).

⁸ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 35. – Арк. 196 (протокол розмови інструктора радієвого курсу з німцями дня 20 травня 1944 р.).

⁹ Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – С. 15; Архів УСБУ в Тернопільській області. – Спр. 14072-П. – Арк. 14–15, 23 (протокол допиту Михайла Осадци).

¹⁰ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 35. – Арк. 196 (протокол розмови інструктора радієвого курсу з німцями дня 20 травня 1944 р.); Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО). – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226. – Арк. 5 (протокол розмови інструктора радієвого курсу “Ворона” з німцями дня 20 травня 1944 р.).

діл “Влодка”, ймовірно, 20 стрільців), який створювався для охорони Тернопільського обласного проводу ОУН та військового штабу ВО З “Лисоня”, які упродовж німецької окупації діяли разом у межах Бережанської округи. Згодом, охорону здійснював ймовірно, відділ “Холодноярці” під командуванням Богдана Федика (“Крук”) у який входив відділ “Володька”¹¹.

Біля с. Тростянець курсанти слухали теоретичні лекції, вивчали азбуку Морзе, літерні та цифрові радіограми. Практичні заняття полягали у швидкості запису змісту повідомлення з допомогою азбуки Морзе, який вибивав на апараті-ключі інструктор. З переведенням курсантів на Рогатинщину, радисти, поруч з теорією, розпочали ознайомлення з німецькою і радянською радіоапаратурою, передавачами, їх схемами, шифрами та кодами¹².

Подібні курси-школи з вивчення радіосправи організували й у інших областях ОУН. Так, у с. Липа Долинського р-ну Івано-Франківської обл. в червні 1944 р. відбувався курс радистів – 20 слухачів. Ним керував студент радіотехніки, провідник обласного зв’язку Станіславівщини “Кирило” (“Дідько”), якого згодом на працю інструктором-радистом, мабуть у відділ ЦТЗ, взяв “Карпович”. У школі також викладав заступник “Кирила”, контролер зв’язкових ліній “Галаган”. На курсі заняття були теоретичні (вивчали електрофізику) і практичні (приймання і передача повідомлень з допомогою азбуки Морзе)¹³. Юлія Луцька (“Одарка”, “Уляна”) за дорученням Миколи Лебеда у лютому 1944 р. на організаційній квартирі у Львові на пл. Ринок, 26 проводила вишкіл радисток (6-7 дівчат). Згодом, із міста курсанток було переведено у Бібреччину, а відтак у Щи-

¹¹ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 11: Тернопільщина: список упавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 р. до 31 грудня 1948 р. / упор. Є. Штендера. – Торонто, 1985. – С. 125; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 4. – Арк. 332 (протокол допиту Івана Курача); Там само. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 108. – Арк. 22 (повідомлення начальника УНКВС Тернопільської області підполк. держбезпеки Сараєва про захоплення у полон члена радіогрупи Михайла Осадци).

¹² Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – С. 15–16.

¹³ Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 5. – Спр. 26423. – Т. 1. – Арк. 180-181 (протокол допиту Сильвестра Скоробагатого); Ремесло повстанця. Збірник праць підполковника УПА Степана Фрасуляка – “Хмеля”. / Ред. і упоряд. Р. Забілій. – Львів, 2007. – С. 59–61.

реччину, де перебувало від 25 до 40 слухачів¹⁴. Олег-Костянтин Цісик (“Карпатець”, “Микола”) організував подібний вишкіл радистів (8 курсантів) біля с. Дермань Здолбунівського р-ну Рівненської обл.¹⁵ та ін.

Орієнтовно, у травні 1944 р. курсантів з Тернопільщини, серед яких був і П. Кекіш, перевели у с. Поляна Миколаївського р-ну Львівської обл., де, ймовірно, відбувався крайовий вишкіл радистів, організований керівником технічного зв’язку крайового проводу ОУН західних українських земель (ЗУЗ) Миколою Никифорчином (“Дубенко”). У кінці травня всі закінчили теорію і перейшли до практичних занять, для чого одна група курсантів перебралася південніше, до с. Ілів цього ж району,

Керівник відділу технічного зв’язку крайового проводу ОУН ЗУЗ Микола Никифорчин (“Дубенко”)

¹⁴ Документи з архівної кримінальної справи Юлії Луцької // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 9: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945 / упор. О. Ішук, С. Кокін. – Київ–Торонто, 2007. – С. 417–418; Комар Л. Зі споминів радистки УПА // Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 26: Українська Головна Визвольна Рада. Документи. Офіційні публікації. Матеріали. Книга четверта: Документи і спогади / Зібр. Є. Штендера, ред. П. Потічний. – Торонто–Львів, 2001. – С. 200–208.

¹⁵ Архів УСБУ в Рівненській області. – Ф. 5. – Спр. 9958. – Т. 1. – Арк. 45 (протокол допиту Йосипа Бобрецького).

де заняття відбувалися у приміщенні школи. Курсанти після закінчення навчання були скеровані на працю до найважливіших підпільних осередків, зокрема, до генерального секретаріату закордонних справ Української Головної Визвольної Ради (УГВР), підпільної радіостанції “Афродита”, у почет Головного Командира (ГК) УПА Романа Шухевича¹⁶ та ін.

Петро Кекіш (“Роман”) і Олекса Хмурич (“Орест”), після повернення з навчання у с. Мельна, призначалися викладачами-інструкторами з радіосправи у школі радистів, де спільно з “Андрієм” готували нових фахівців для технічного зв’язку. Новий курс, що одразу розпочався, нараховував біля 30 хлопців та дівчат. Михайло Осадца, який також був учасником цього вишколу свідчив, що у навчаннях брало участь близько 40 слухачів, зокрема серед них 10 дівчат. Після вивчення азбуки Морзе, теоретичні та практичні заняття чергувалися¹⁷.

За свідченнями Михайла Осадци, навчання у школі закінчилося 28 липня 1944 р., після чого її розформовано, а курсантів-радистів направлено для роботи у районні проводи ОУН, що дислокувалися, в основному, у Придністровському регіоні¹⁸. У спогадах Петро Кекіш подавав, що із наближенням фронту навчання були закінчені, а усі випускники поділені на групи і відправлені з портативними раціями, батареями та інструкціями з шифрами і часом зв’язку для організації радіозв’язку між військовими підрозділами УПА Тернопільської ВО З “Лисоня”¹⁹. Так приміром, радистом у військовий штаб “Лисоні” направили працювати курсантку Надію Романишин (“Оксана”)²⁰. Радіогрупу на чолі з “Андрієм”, у якій перебував М. Осадца, прикріпили за обласним проводом ОУН Тернопільщини, за іншими даними

¹⁶ Мороз В. Микола Никифорчин – визначний громадсько-політичний діяч Станіславщини // Український націоналізм: Історія та ідеї. Науковий збірник. Вип. 2 / Ред. упор. О. Баган, В. Ільницький. – Дрогобич, 2014. – С. 275-276.

¹⁷ Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – С. 16–17; ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 1. – Арк. 18–19 (виписка з протоколу допиту Михайла Осадци).

¹⁸ Архів УСБУ в Тернопільській області. – Спр. 14072-П. – Арк. 14 (протокол допиту Михайла Осадци).

¹⁹ Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – С. 17, 25.

²⁰ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67445. – Т. 1. – Арк. 171 (протокол допиту Ілярія Сказінського).

за окружним проводом Бережанщини²¹. Групу з п'яти радистів на чолі з П. Кекішом прикріпили до штабу куреня, а згодом загону Омеляна Польового – “Остапа” (“Очерет Данило”, “Шухай Остап”, “Якір”)²².

Питання, які пов'язані із функціонуванням радіозв'язку між відділами УПА, на даний час залишаються відкритими, малодослідженими та дискусійними у першу чергу через недостатню кількість джерельної бази. Проте, з наявної інформації можна ствердити, що у відділах УПА ВО З “Лисоня” в другій половині літа – першій половинні осені 1944 р. робилися спроби запровадити технічний зв'язок за допомогою радіоапаратури. Приміром, ройовий сотні “Сірі Вовки” Михайло Ковба (“Батурин”, “Лиска”) у спогадах подавав, що при командирові Петрові Хамчуку (“Бистрий”, “Гайдамак”, “Рубай-Гад”) влітку 1944 р. перебувала група радистів, яка складалася із трьох чоловік та мала постійний зв'язок чи з командуванням УПА, чи з іншими частинами: “... майже кожного дня де б ми не квартирували командир з радистами віддалявся у якесь окреме місце, де відбувався радіозв'язок при допомозі азбуки морзе...”²³. Зв'язковий підпілля Іван Орищук у спогаді повідомляв, що у його хаті в с. Щитівці Заліщицького р-ну працювали два радисти із сотні “Сірі Вовки”, які підтримували радіозв'язок з відділами УПА. Один з них – колишній воїн дивізії “Галичина” Степан Юзвенко (“Чорний Ворон”)²⁴. Ще одним радистом у сотні працював Юхим Удодік, який у серпні 1944 р. вступив в УПА. Будучи в дивізії “Галичина”, він пройшов радіовишкіл, а у “Сірих Вовках” під неформальним псевдонімом “Хлопець з Волиня” і “Журналіст” перебував спочатку стрільцем, а згодом при “тачанці з рацією”²⁵.

²¹ ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 1. – Арк. 18 (виписка з протоколу допиту Михайла Осадци); Там само. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 108. – Арк. 22 (повідомлення начальника УНКВС Тернопільської області підполк. держбезпеки Сараєва про захоплення у полон члена радіогрупи Михайла Осадци).

²² Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – С. 25–27.

²³ Ковба Михайло Спогади // (копія) Архів Центру дослідження визвольного руху (далі – ЦДВР). – С. 40.

²⁴ Мизак Н. За тебе, свята Україно. Заліщицький повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА. Кн. 3. – Чернівці, 2002. – С. 107; Його ж. Курінний УПА “Бистрий” України герой. – Чернівці, 2007. – С. 78.

²⁵ Бабій С. Луни повстанського краю. Нариси, оповіді, спогади. – Рівне, 2002. – С. 49–52.

У сотні «Сіроманці» під час рейду територіями Львівської ВО 2 «Буг», ймовірно, була своя радіостанція. «Ройовий «Босфор», – читаємо у спогадах стрільця сотні Михайла Допіри («Цяпка»), – приніс зі штабу відділу новини, які перехопила штабна радіостанція: більшовицькі війська ведуть бої у передмісті Львова, а мобільні війська червоної армії обтікають місто з півночі і півдня...»²⁶.

Михайлина-Єлисавета Костів свідчила: «... на початку липня 1944 р. моя сестра Ольга [Костів] пішла на курс радистів, яким кермував якийсь «Андрій». По переході фронту радистів приділили до сотень УПА. Через брак апаратів і невідповідні умовини вони не виконували своєї фахової роботи. Сестра була приділена до відділу Коца («Орли»). В листопаді 1944 р. її з відділу звільнили. Відтоді вона перебувала вдома»²⁷.

Шеф радіозв'язку Проводу ОУН Сильвестр Скоробагатий («Арсен», «Іскра», «Ярослав»)

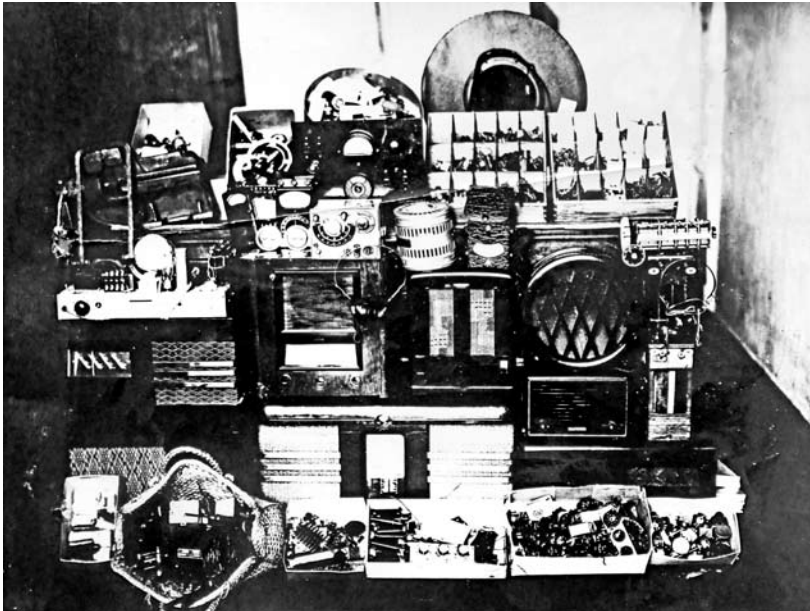
Від спроби створити єдину мережу радіозв'язку з відділами УПА згодом відмовилися через значні витрати, а також через складність використання радіоапаратури в умовах підпілля, але деяких радистів залучили до організації радіослужби у вищих організаційно-територіальних одиницях ОУН. Так, радист Сильвестр Скоробагатий («Арсен», «Іскра», «Ярослав»), який десантувався 27 грудня 1944 р. в Україну в складі групи Юрія Лопатинського («Калина»), подавав, що у березні 1945 р. ГК УПА Романом Шухевичем прийнято

рішення ліквідувати радіозв'язок в УПА через відсутність умов для його розбудови. Натомість, усю радіоапаратуру та підготовлених фахівців, радистів та радіотехніків підпорядкували ОУН у рамках якої діяла новостворювана радіослужба і яка підпоряд-

²⁶ Допіра М., Чолій М. Героїчний подвиг «Сіроманців» // Мельник В. Рогатинці в боротьбі за волю. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 52–53.

²⁷ Літопис Української Повстанської Армії. – Т. 46: Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині 1946–1948. Книга третя / упор. П. Потічний. – Торонто–Львів, 2007. – С. 693.

ковувалася члену Проводу Василю Куку (“Леміш”)²⁸. У зв’язку з цим “Карпович” передав усі обов’язки стосовно ЦТЗ, апаратуру та радистів у підпорядкування шефа радіозв’язку Проводу ОУН Сильвестру Скоробагатому, який із березня 1945 р. приступив до своїх обов’язків. На зустрічі весною 1945 р. з “Іскрою”, Василь Кук визнав, що технічний зв’язок між відділами УПА зараз є неактуальним²⁹.

Радіоапаратура, вилучена при арешті шефа радіозв’язку Проводу ОУН Сильвестра Скоробагатого. 1946 р.

Після отримання “Іскрою” вказівок від Проводу ОУН, спроби налагодження радіозв’язку між відділами УПА, який впроваджувало командування повстанської армії, було остаточно ліквідовано. Фактично від осені 1944 р. радисти з відділів УПА відправлялися у підпілля або ж виконували інші функції. Для прикладу, радистка Надія Романишин (“Оксана”), яка перебувала при штабі ВО З “Лисоня”, з жовтня 1944 р. виконувала

²⁸ Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 5. – Спр. 26423. – Т. 1. – Арк. 170 (протокол допиту Сильвестра Скоробагатого).

²⁹ Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 5. – Спр. 26423. – Т. 1. – Арк. 38–39 (зізнання Сильвестра Скоробагатого).

роль секретаря, працюючи на печатній машинці³⁰. Юхима Удодіка із “Сірих Вовків” восени 1944 р. відправлено у с. Молохів Бережанського р-ну, де радистом “Сичом” підбиралися кадри для інструкторів радіозв’язку підпілля³¹. Радист Іван Луців (“Ігор”), який закінчив курс радіопідготовки, у 1945 р. призначався зв’язковим до члена проводу ОУН “Леміша”³² тощо.

Радіотехнік Йосип Бобрецький (“Око”, “Славко”) свідчив, що всім радіозв’язком завідував провідник Микола Гошовський (“Помста”, “Спартак”, “Старик”) – керівник зв’язку при Проводі ОУН, біля якого перебували Олекса Хмурич (“Орест”) і Петро Кекіш (“Роман”). У середині січня 1945 р. “Славко”, “Орест” та “Роман” за наказом “Помсти” долучилися до групи Олега-Костянтина Цісика (“Карпатець”, “Микола”) і з якою відправилися на Волинь³³. У листах організаційного референта крайового проводу ОУН північно-західних українських земель (ПЗУЗ) Ярослава Дудара (“Верес”, “Чавун”) до Василя Кука повідомлялося, що “Карпатець” групу привів, але у дорозі був поранений, а їхній кур’єр “Добрий” загинув. Також у листах повідомлялося, що з 16 квітня по 25 травня 1945 р. на території, де перебувала група, війська НКВС проводили облави, внаслідок яких “Пилип” і 2 радистів здалися добровільно³⁴. На яку працю у збройному підпіллі перекидалася група радистів на чолі з “Карпатцем”, на даний час через брак дотичних джерел та матеріалів, не виявлено. Проте, у документах ГВШ УПА зазначається, що “Карпатець” працював радистом в УПА-Південь, а згодом діяв у Здолнівському надрайоні районним провідником ОУН³⁵.

³⁰ ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67445. – Т. 1. – Арк. 171 (протокол допиту Ілярія Сказінського).

³¹ Бабій С. Луни повстанського краю. Нариси, оповіді, спогади. – Рівне, 2002. – С. 54–60.

³² Архів УСБУ в Тернопільській області. – Ф. 5. – Спр. 26423. – Т. 1. – Арк. 178 (протокол допиту Сильвестра Скоробагатого).

³³ Архів УСБУ в Рівненській області. – Ф. 5. – Спр. 9958. – Т. 1. – Арк. 45 (протокол допиту Йосипа Бобрецького).

³⁴ Там само. – Арк. 46; Літопис УПА. Нова серія. – Т. 16: Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА 1944–1954 рр. / упор. В. Ковальчук, В. Огороднік. – Київ–Торонто, 2011. – С. 133, 140.

³⁵ Літопис УПА. Нова серія. – Т. 8: Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріали / упор. О. Вовк. – Київ–Торонто, 2006. – С. 149, 182.

За свідченнями Й. Бобрецького, весною 1945 р. керівники радіозв'язку, після втрати радіоапаратури, відправили "Романа" і Юрія Гривнака ("Борис") у Галичину³⁶. 20 квітня 1945 р. їх було заарештовано. "Я був арештований, – як згадував П. Кекіш, – військами ОББ (отдел борьбы с бандитизмом)... Під вечір привезли мене в Рівне, в будинок при вулиці Новий Світ, де поміщалась ОББ. Тут стягнули з мене вступне слідство і загнали в пивницю під тим будинком..."³⁷. Згодом П. Кекіша за участь у національно-визвольній боротьбі ОУН і УПА засудили до 15 років ув'язнення у виправно-трудовах таборах. Покарання від радянської влади відбував до 1956 р. у м. Воркута (зараз Республіка Комі Російської Федерації), а на батьківщину повернувся лише у 1969 р. У 1966 р. він закінчив Воркутинську філію Ленінградського гірничого інституту³⁸.

Перебуваючи таборах, 19 квітня 1956 р. П. Кекіш одружився з Євдокією Будник ("Леся") – членом Українського Червоного Хреста (УЧХ) ОУН, яка у 1945 р. була засуджена на 10 років виправно-трудовах таборів. Згодом у щасливій сім'ї появились діти – Ольга та Ігор.

З першими ознаками розвалу Радянського Союзу, Петро Кекіш розпочав записувати свої спогади, які видані у 90-х рр.. ХХ ст. – у Незалежній Україні. Історія радянської системи судочинства, а відтак і перебування у таборах, які пережив автор, описані у книгах-спогадах "Поза межами правосуддя"³⁹ (написана – 1986 р., видана у 1992 р.) та "Далека Північ – край приречених"⁴⁰ (1996 р.). Участь у національно-визвольній боротьбі ОУН і УПА П. Кекіш виклав у спогадах "По свіжих слідах минулого"⁴¹ (написано 1990-1992 рр., видано у 1993 р.). Також він є автором краєзнавчого нарису про с. Раковець – "Наше село Раковець"⁴² (1998 р.) та багато ін.

³⁶ Архів УСБУ в Рівненській області. – Ф. 5. – Спр. 9958. – Т. 1. – Арк. 47 (протокол допиту Йосипа Бобрецького).

³⁷ Кекіш П. Поза межами правосуддя. – Торонто–Львів, 1992. – С. 11, 13.

³⁸ Тернопільський Енциклопедичний Словник. – Тернопіль, 2005. – Т. 2. К – О. – С. 61.

³⁹ Кекіш П. Поза межами правосуддя. – Торонто–Львів, 1992. – 115 с.

⁴⁰ Кекіш П. Далека Північ – край приречених. – Тернопіль, 1996. – 220 с.

⁴¹ Кекіш П. По свіжих слідах минулого. – Тернопіль, 1993. – 180 с.

⁴² Кекіш П. Наше село Раковець. – Тернопіль, 1998. – 184 с.

У кінці 80-х рр.. ХХ ст. П. Кекіш активно включився у громадсько-політичну діяльність, вступивши у лави Народного Руху України (НРУ), а згодом, у 1992 р., став членом Крайової організації НРУ. З організацією ветеранського об'єднання Братства вояків ОУН і УПА Подільського краю "Лисоня", Петра Кекіша – "Романа" поіменовано комбатантом. У 1994 р. до 50-річчя створення УГВР він нагороджений пам'ятною медаллю до цього ювілею.

1 липня 1996 р. Петро Кекіш – "Роман" відійшов у вічність ...

У даній книжці пропонуються спогади учасника збройної боротьби українського підпілля – радиста "Романа", які охоплюють один із найактивніших періодів з історії повстанської армії (1944–1945 рр.) – період перебування Петра Кекіша на курсах з радіосправи, діяльності у складі куреня, а згодом загону УПА Омеляна Польового та групі радіозв'язку Олега Костянтина Цісика.

На даний час, спогад П. Кекіша, який написаний від третьої особи є чи не найбільш інформативним джерелом щодо використання радіоапаратів у лавах повстанської армії. У них автор доволі критично аналізує події з пережитого та детально розповідає про ці епізоди повстанської боротьби. Історія використання радіо та радіомовлення сьогодні активно досліджується, проте ці питання вивчені недостатньо, особливо це стосується радіозв'язку в підрозділах УПА.

Під час підготовки спогадів до друку нами виправлено граматичні та окремі стилістичні помилки, які зустрічаються у тексті, а незрозумілі частини прокоментовано у примітках. У виданні максимально збережено лексику і авторські особливості подання матеріалу. Без змін подано власні і географічні назви. Згідно з сучасними нормами правопису виправлено пунктуацію, вживання лапок та упорядковано вживання апострофа. Окрім того, у примітках подано коротку інформацію про згаданих у спогаді повстанських командирів УПА та провідників ОУН.

Для підготовки вступної статті та приміток до спогаду використано фонди Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Галузевого державного архіву Служби Безпеки України, архіву Управління Служби Безпеки України в Рівненській області, архіву Управління Служби Безпеки України в Тернопільській області та архіву Центру до-

слідження визвольного руху. За надані матеріали висловлюємо щиру подяку працівникам вище перелічених установ, а також працівникам історико-меморіального музею політв'язнів у м. Тернопіль, краєзнавцям та історикам Ігорю Олещуку, Володимиру Бірчаку, Андрію Усачу, Ігорю Марчуку, Володимиру Морозу, Миколі Посівничу, членам родини П. Кекіша – дітям Ользі та Ігорю, а також багатьом іншим, які сприяли виходу цієї книжки-спогаду у світ.

Також висловлюється щира подяка працівникам “Літопису УПА”, особливо Голові видавництва – п. Миرونу Лущаку, який був упорядником споминів Петра Кекіша “По свіжих слідах минулого” та завдяки старанням якого ця книга з’явилася друком у 1993 році в тернопільському видавництві “Збруч”, а теж друкуються пропоновані читачеві “Спогади радиста УПА”.

Сергій Волянюк

СПОГАДИ РАДИСТА УПА

Не встиг Роман⁴³ ще як слід відпочити та побути з родиною, як зранку перед приходом фронту до нього з'явився зв'язковий від районного організаційного провідника з наказом негайно з'явитися до нього на розмову. Зустріч ця закінчилася тим, що Роман ще того ж дня покинув дім і ще з двома гімназійними товаришами виїхав до станиці надрайону.

Станиця ця знаходилася в той час у селі Волощина Підгаєцького району⁴⁴, над Золотою Липою. З-над Стрипи до Золотої Липи вже не так далеко, але з огляду на всякі перешкоди з транспортом, юнаки добралися туди пізно увечері. Одежі теплої ніхто з юнаків не мав, от і довелось їм цілий день мерзнути на санях у вітряну й морозну погоду.

Звісно, що лінія фронту не відразу затрималася над Стрипою. Спершу передові радянські війська, з боєм форсувавши Стрипу, дійшли до м. Підгайці. Але тут зустріла їх потужна танкова бригада, яку Гітлер спеціально послав, щоб за всяку ціну відкинути назад ці війська і зупинити фронт над Стрипою. Після короткого, але кривавого бою біля села Білокриниці⁴⁵, поради втратили майже всю живу силу і техніку, а недобитки повернули над Стрипу. Після того фронт над Стрипою стабілізувався і простояв до половини серпня⁴⁶.

Проте, ніхто не міг знати, як довго фронт тут залишається, тому чекати його з дня на день без діла не було жодного сенсу. Але й починати якусь велику роботу в такій непевній ситуації було ризиковано. Отже, було вирішено продовжувати всяку щоденну організаційну роботу, а з відкриттям курсів дещо по-

⁴³ "Роман" – це псевдо, під яким діяв у підпіллі автор спогаду **Петро Кекіш**.

⁴⁴ Волощина – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

⁴⁵ Білокриниця – с. Підгаєцького р-ну Тернопільської обл.

⁴⁶ Наступальні дії Червоної армії на Тернопільщині, що мали місце у березні–квітні 1944 р., закінчилися встановленням німецько-радянського фронту на території області по руслах річок Восушка і Стрипа, а в районі Бучача на рубежі: с. Гайворонка – східний берег р. Стрипа – с. Старі Петликівці – с. Стара Брикуля – с. Новоставці – с. Слобідка Джуринська – с. Ридодуби – с. Білобжниця – с. Хмелева – с. Нирків – с. Нагоряни – с. Устечко – лівий берег р. Дністер. У ході першого етапу Львівсько-Сандомирської наступальної операції Червоної армії, що тривав з 14 до 27 липня 1944 р., територія Тернопільської області ОУН була повністю зайнята радянськими військами, відповідно відділи УПА ВО З "Лисоня" опинилися у тилу радянських військ.

чекати. Це змусило хлопців на довший час затриматися у Волощині. Тут відсвяткували і Великодні свята.

Хоч довкруги гриміла війна, але, не зважаючи ні на що, волощани відсвяткували Великдень на славу. Знаючи, що чекає їх з приходом советів, народ веселився, наче ці свята були для нього останніми. Бо і справді, наступного Великодня не один із них не дочекався.

Користуючись вільним часом, Роман вирішив відвідати село Жонівку⁴⁷. Іти туди найкраще було залізничною колією, але не пройшов він і двох кілометрів, як раптом мов з-під землі виріс перед ним німецький вояк і крикнув: “Гальт!”. Роман зупинився. Німець обережно підійшов до нього, тримаючи наготові пістолет, і скомандував: “Авсвайзен зі зіх” (Покажіть свої документи).

На щастя у Романа була гімназійна посвідка – “авсвайз”, тому він подав її німцеві, чемно висловившись при цьому по-німецьки. Почувши рідну мову, німець зм’як, десь поділась його суворість і недовір’я. Він перепросив хлопця і радо вступив з ним у розмову. Мабуть, було йому тут дуже скучно і він був радий хоч словечком перекинутися з ким би то не було. На прощання він порадив Романові зійти з колії і продовжувати шлях звичайною дорогою, тому що на цій колії стоїть ще один вартовий.

У селі застав Роман відносний спокій, але на подвір’ї у Коромосів помітив багато німецьких вояків. Пригадавши, що вони тут квартирують, і щоб не мати з ними жодних ускладнень, він вирішив сюди поки що не заходити, а йти до Василя. Невдовзі прийшов сюди Мілько, а зі Стефою зустрівся на наступний день.

І приємна, і сумна була ця їхня остання зустріч. Приємна – бо давно вже не бачилися, а сумна була тому, що Стефа сповістила – вся їхня сім’я вже готова до виїзду на Захід. Чекають тільки зрушення з місця фронту. Вона дуже надіялася, що Роман поїде разом з ними, і докладала до цього багато зусиль. Не забула сказати, що вся її родина вже давно його чекає і надіється, і навіть впевнена, що тільки разом з ними його дорога.

Не знала бідна дівчина, що тепер її милий вже не розпоряджається собою і не належить ні їй, ні собі... Коли він сповістив її про це, вона довго і гірко ридала, поклавши свою голову йому на груди. На прощання подарувала йому дуже гарну хусточку

⁴⁷ Жонівка – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

з вишитими на ній ініціалами його і її, які неначе переплелися між собою. Роман беріг хусточку наче реліквію довгий час, але несподівано вона у нього десь ділася. Не міг знати – де і з якої причини. У зв'язку з цим один старший чоловік, так наче між іншим, сказав йому: “Мабуть, Романе, вам обом не судилося зв'язати свою долю. Більше ти не побачиш її”.

Так і сталося. Затишшя на фронті дозволило селянам засіяти ярину і спокійно закінчити всі інші польові роботи. Щоб не їсти даром хліба, Роман часто виїжджав з другом і його батьком у поле і помагав у всякій сільськогосподарській роботі. Народ трохи заспокоївся і почав навіть говорити, що німець надовго загородив советам дорогу на Захід, і хто знає, чи вони взагалі коли-небудь посунуться далі. Інакше думали люди більш свідомі, які доводили, що Гітлер уже давно програв війну, і справа тут лише в часі. Думала так і ОУН. Але оскільки чекати так довго без діла всім набридло, було вирішено продовжувати на повну силу підпільну роботу, у тому числі і відкрити курси різних спеціальностей.

Радист Михайло Осадца
("Василько", "Рен")

Внаслідок цього, невдовзі після Великодня, прийшов наказ з'явитися всім призначеним на курси радистів у село Тростянець Підгаєцького району⁴⁸. Разом з Романом та "Орестом"⁴⁹ туди відправився ще один хлопець, родом з Волощини під псевдом "Рен" (Осадца Михайло).

У Тростянці на них уже чекали кільканадцять юнаків з Бережанщини. Були це в основному учні Бережанської гімназії, які тепер мали такі псевда: "Борис", "Чорний", "Сокіл", "Грізний", "Топір" та ін. Усіх разом було дванадцять. Інструктором у них був "Андрій", ро-

⁴⁸ Тростянець – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

⁴⁹ **Олекса Хмурич** ("Орест"; 1924, с. Бенева Тербовлянського р-ну – 1945, під час переправи через Дністер на Рогатинщині) – курсант радіошколи, викладач-інструктор у школі радистів (04–07.1944), перебував біля керівника зв'язку при Проводі ОУН, відправлений на працю на Волинь, ймовірно, керівник пункту радіозв'язку в с. Звижень Бродівського р-ну (1945).

дом з села Вірлів, Зборівщина. У Червоній армії працював він дивізійним радистом і техніком радіоапаратури⁵⁰.

Лекції проводилися в звичайній кімнаті сільської хати. Курсанти сиділи за столом і записували зміст азбукою морзе, який вибивав на апараті-ключі інструктор. Засвоївши літери радіограми, перейшли на цифрові. Далі всю увагу приділяли швидкості приймання радіограм, від якої, як пояснював “Андрій”, залежить успіх підпільної роботи.

За місяць хлопці непогано засвоїли морзетку і всією групою перейшли в село Мельну⁵¹ на Рогатинщині. Тут, на окраїні села, під самим лісом, знаходилось чимале лісницьке господарство у складі невеликого фільварку. В той час тими будинками розпоряджався місцевий осередок ОУН.

У будинку для помешкання було досить просторих чотири кімнати. В найбільшій з них проводились лекції, а три інші служили як спальня, їдальня і гардеробна кімната. У інших будинках розміщувалась кухня, склади з продуктами харчування і всілякими військовими засобами.

Усе це господарство разом з його мешканцями постійно охоронялося військовою частиною УПА.

У цій школі застали курсанти чимало всілякої апаратури, переважно німецької і советської. Тому тепер, поруч із теорією, займалися практикою: знайомилися з радіопередавачами, їхніми схемами і шифрами, також із таємними кодами. Радисти УПА вже могли самостійно працювати по системі советського радіозв'язку. Тепер лишилося лише опанувати німецьку систему. З цією метою на початку червня уся група була перекинена на Львівщину в село Поляна⁵² і розмістилася на такій самій лісничівці. Тут хлопці застали більше п'ятдесяти радистів-курсантів, які, крім усього, займалися ще й військовим вишколом і самостійно несли самоохоронну службу⁵³. Советської системи зв'язку вони не знали, бо їхнім інструктором

⁵⁰ “Андрій” (? – ?) – керівник і викладач-інструктор у радіошколі (1944). Ймовірно, походив із с. Вірлів Зборівського р-ну. За неперевіреними даними працював радистом на аеродромі ЧА.

⁵¹ Мельна – с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.

⁵² Поляна – с. Николаївського р-ну Львівської обл.

⁵³ Ймовірно, у с. Поляна відбувався крайовий вишкіл радистів, який організував керівник технічного зв'язку крайового проводу ОУН ЗУЗ **Микола Никифорчин** (“Дубенко”).

був колишній офіцер легіону “Нахтігаль”⁵⁴, який обслуговував там зв’язок. Зате добре знали вони німецьку систему, і прибулій групі довелося добре попрацювати, щоб їх наздогнати.

Теорію радіотехніки викладав тут інженер-радіотехнік “Віктор”, родом зі східних областей України. Крім цього, сюди досить часто приїжджали викладачі Львівського політехнічного інституту⁵⁵.

Опанувавши весь запланований матеріал із радіозв’язку, вся школа була розділена на невеличкі групи (по чотири або п’ять курсантів) і розіслана по лісах Львівщини на практичні заняття.

Ще будучи на лісничівці, Роман спостерігав таку картину. В село приїхало декілька німецьких машин із вояками і стали грабувати селян. Забирали худобу, свиней, муку та інші продукти харчування. Довідавшись про це, відділ УПА, що знаходився поблизу, вступив з ними в бій. Німці відкрили по селі ураганний вогонь, внаслідок чого згоріло декілька хат. Але стрільці УПА все ж таки зуміли вигнати німців із села, і ті з порожніми руками змушені були повернутися туди, звідки приїхали⁵⁶.

⁵⁴ **Батальйон “Нахтігаль”** – військове формування з українців під командуванням німецьких офіцерів. У документах ОУН називалася “Група “Північ Дружин Українських Націоналістів” (ДУН), також використовувалась назва “Легіон ім. Степана Бандери”. У німецькій армії батальйон ідентифікувався під назвою “Спеціальний відділ “Нахтігаль”. За домовленістю між ОУН та військовою розвідкою Німеччини формування батальйону проходило у Нойгамері (зараз м. Свентошув (пол. Świętoszów) Нижньосілезького воєводства у Польщі) із квітня 1941 р. Загальна чисельність – 330 вояків у трьох ротах. У серпні 1941 р. батальйон відкликано з фронту, а згодом розформовано (Детальніше див.: Патриляк І. Військова діяльність ОУН(Б) у 1940–1942 роках. – Київ, 2004. – 598 с.).

⁵⁵ Організаційним керівником (командантом) курсів радистів був **Микола Никифорчин** (“Дубенко”), старшим з навчальних питань – інженер-східняк **“Віктор”** (“Володимир”), якому допомагали **Юлія Луцька** (“Одарка”, “Уляна”) та колишній радист-підстаршина німецької армії **“Жукар”**; охорону здійснювали підрозділи УПА під командуванням **“Чорного”** і **Костянтина Гладуна** (“Голуб”) (Детальніше див.: Мороз В. Микола Никифорчин – визначний громадсько-політичний діяч Станіславщини // Український націоналізм: Історія та ідеї. Науковий збірник. Вип. 2 / Ред. упор. Баган О., Ільницький В. – Дрогобич, 2014. – С. 275–276.).

⁵⁶ Ймовірно, мається на увазі облава німецького війська на с. Поляна та бій курсантів 10 травня 1944 р. (Детальніше див. переказ невідомого повстанця, розмову з яким подав під псевдонімом “Рахманний” – Роман Олійник: Рахманний Р. Вишкільні фрагменти (з повстанського нотатника) // Гомін України. – Торонто, 1950. – 14 жовтня. – Ч. 40. – С. 3.) За іншими даними ця подія відбулася у червні 1944 р.

На жаль, Романові і його друзям не довелося на Львівщині довго практикувати. Події підганяли, і їх усіх знову було повернуто у Мельну на старе місце. Хлопці дуже здивувались, коли тут застали групу біля тридцяти хлопців і дівчат, які декілька днів чекали їх повернення. Це був новий набір курсантів-радивистів. У зв'язку з цим “Андрій” залишив при собі Романа і “Ореста” як інструкторів майбутніх курсів, а інших поділив на групи і відіслав в терен для організації радіозв'язку між відділами УПА.

Який порядок навчання був у цій школі?

Перш за все слід зазначити, що мораль була тут на високому рівні. Адже сюди скеровувалася лише вибрана молодь. Хлопці і дівчата мешкали в окремих кімнатах. Суворо заборонялося хлопцям увечері заходити до помешкання дівчат і навпаки. Вночі військова охорона слідкувала за тим, щоб між помешканнями хлопців і дівчат не було жодного контакту.

У сьомій годині ранку по команді усі курсанти вставали і після туалету виходили на двір, на руханку. Після руханки ставали в ряд до молитви. Хтось один говорив молитву голосно, а всі інші повторяли шепотом. Вкінці всі разом співали “Боже великий, єдиний”. Відтак ішли в їдальню на снідання.

Навчання починалося в дев'ятій годині і з перервами продовжувалося до шостої вечора. У неділі і свята заняття не проводилися. Після вивчення морзетки теоретичні і практичні заняття чергувалися.

У святкові дні хлопці й дівчата любили гуляти у розкішному, досить великому саді, який простягався аж до лісу. Багато приємного тут собі говорили, жартували, влаштовували всілякі забави, але не розконспіровувались. Тому і сьогодні ніхто з тих курсистів, які залишилися живими, не міг би сказати, хто були його друзі по навчанні, звідкіля родом і їхні справжні прізвища.

Одного разу, під час занять, у кімнату раптом вбіг вартовий і крикнув: “Усім негайно в ліс! До нас їде військовий німецький загін!” Усі курсанти негайно вибігли і залягли в саді під самим лісом. Вояки, нічого не підозрюючи, увійшли в шкільний двір, відтак почергово в кожний будинок, усе оглянули, щось поговорили між собою і повернули назад у село, нічого не взявши зі собою. Як згодом з'ясувалося, це були посланці вермахту, завданням яких було визначити і перевірити шляхи відступаючої армії.

Охоронці школи залягли в саді зовсім близько від будинків і пильно слідкували за кожним кроком непроханих гостей. При потребі вони могли кожної хвилини напасти на них і їх знищити. Але такої потреби не було. Мало того, вчинивши такий акт, вони поставили б під удар усе село.

Курси були вже на закінченні, коли несподівано по радіо Москва передала, що советська армія прорвала лінію фронту під Бродами. Стало ясно, що через декілька днів вона буде тут.

Ще того самого дня Роман і “Орест” пішли до села полагодити деякі справи, як раптом на виїзній дорозі побачили велику групу людей, що рухалась на роверах, на конях і пішки. Негайно всі вони розбрелися по селі у пошуках їжі. Були це біженці з різних сіл і міст, які втікали від советів. Деякі з них не встигли навіть взяти зі собою шматка хліба на дорогу і так з голими руками впустилися в далеку дорогу, щоб тільки дальше від большевицької навали.

Повернувшись, хлопці застали в школі невідому людину, яка прийшла сюди спеціально, щоб поінформувати радистів, що їм далі робити і як бути. “Ні кроку зі своєї землі без дозволу Проводу, і кожний, хто порушить це правило, буде вважатися зрадником свого народу, дезертиром”, – грізно лунали його слова. Здавалося, що це єдино правильне рішення, бо інакше й думати не можна. Далі він радив негайно заховати усю радіоапаратуру та все інше шкільне майно та йти в ліс, оскільки советські війська можуть нагрянути тут кожної хвилини.

Через декілька годин усі радисти були вже в лісі. Згідно з інструкціями, вони змішалися з місцевим населенням, яке також покинуло село, щоб у лісі заховати свою худобу і уникнути небажаних стосунків з військами, що відступали і наступали.

Щоб нічим не відрізнятись від селян, радисти були змушені помінятись з ними одягом. Після такої, так би мовити маскаради, бідлахи пізнавали себе не відразу. Зрозуміло, що за свої добрі речі вони отримали далеко гірші, бо що доброго могли мати селяни тут у лісі.

І смішно, і сумно було їм дивитися на себе, але ніхто не приділяв особливої уваги тому, розуміючи, що від того залежить вижити чи не вижити кожному з них.

Село Мельна навколо оточене лісами, котрі часто перерізають глибокі яри і балки. В одному з таких ярів отаборився ве-

ликий гурт селян з худобою. До них прилучився Роман з невеличкою групою радистів. Дві інші групи пристали до інших селянських таборів. На всякий випадок група домовилася з селянами, щоб ті, коли буде потреба, потвердили, що вони дійсно мешканці села.

Особистих документів також довелося позбутися, щоб не мати клопоту при зустрічі з советською розвідкою. Отже, Роман заховав свій гаманець з усіма документами тут таки, в тому ярі, під каменем. Там і залишився він назавжди.

У товаристві селян, розмістившись хто де міг, радисти стали терпеливо й тривожно чекати приходу фронту.

... Думки Романа перебив стук кінських копит. Перед ним, мов з-під землі, виріс червоноармієць на коні. Замість сідла – була у нього пір'яна подушка, а замість стремен – звичайний шнурок. На голові сторчала шапка-будьонівка з гострим шпилем на чубку і великою червоною зіркою спереду. Очі його дико гляділи на сидячого хлопця, наче бачили в ньому не звичайного сільського хлопця, а лютого ворога.

“Что ви здесь в лесу делаете?”, – врешті звернувся до Романа, оскільки цей сидів крайнім від дороги. Думки у хлопця стали бігти одна за одною дуже швидко, бо треба було відповісти тому воякові. Врешті, знайшовши підходящу відповідь, почав крутити: “Ми ховаємося тут від німців, бо, відступаючи, вони забирають зі собою і худобу, і молодих чоловіків для всяких фронтових робіт”.

Така відповідь задовольнила солдата, бо, не сказавши більше ні слова, поскакав далі.

Ось і перша ластівка, радше – шуліка советської влади, подумав Роман і відчув, як неприємний холодок пробіг по всьому тілі.

Смеркало. Дехто з селян подався до села, а всі інші, в тому числі і радисти, заночували тут, у лісі.

Лише наступного дня, біля обіду, посунула піхота. Жахливо було дивитися на те нещасне військо. Якщо б не зброя, то можна б подумати, що це етап в'язнів, гнаний конвоєм. Одежа на всіх була дрантивна і брудна, взуття різне – від мештів до чобіт, а на головах теж всяка всячина – від пілотки до будьонівки. Ішло це, з дозволу сказати, військо великими групами, з деякими інтервалами в часі.

Згодом Роман помітив, що до яру, крізь ліс, пробирається відділ війська. Зійшовши в яр, солдати стали пильно приглядатися до кожного з присутніх тут і докладно розпитувати, хто вони, звідкіля і як сюди потрапили.

До Романа підійшла жінка з автоматом в руці і теж задала йому те саме питання. І знову довелося повторити вчорашню видумку про грабунки німців. Солдати не поспішали. Посідали поруч з селянами і завели розмову про бандерівців. З їхніх слів Роман зрозумів, що передові війська отримали наказ, просуваючись по території Західної України, прочесати усі ліси, перевірити міста й села і знищити “бандерівські банди”. Селяни запевнили солдатів, що тут поблизу немає жодних бандерівців, дали їм по шматку хліба, і ті пішли далі.

Важливою новиною вирішив Роман поділитися з іншими групами радистів, щоби перестерегти їх від небезпеки. Але зустрітися з ними зараз було нелегко. Для цього треба було знову перейти ту злощасну дорогу, повну советського війська. Вибравши момент хвиливого розриву між окремими групами піхоти, швидко проскочив на той бік і зник у лісі. Попрямував туди, де, за словами “Андрія”, повинна була знаходитися його група. Але там її не було, тому довго довелося побродити по лісі, поки її віднайшов.

Тут панував повний спокій, жодного війська ніхто не бачив, лиш “Андрій” був неспокійний і вів себе якимось нервово. Всидіти на одному місці не міг і блукав сюди-туди поблизу табору, немов чогось шукав чи когось чекав. Врешті заявив, що мусить глянути на військо, що проходить повз, і простежити за його рухом, щоб зорієнтуватися в ситуації. І вкінці додав, що це потрібне йому для того, аби прийняти правильне рішення, бо згорі прийшов наказ розбити радистів на групи і розіслати їх по сотнях та налагодити між ними радіозв’язок. З тим і відійшов.

Не було його понад годину. І врешті повернувся збентежений і розгублений, часто оглядався навкруги, наче шукав того, хто за ним слідкує. Ніхто з присутніх не звернув уваги на те, з якою зброєю йшов “Андрій” на розвідку, але коли була оголошена тривога, викликана наближенням до табору невідомих людей, виявилось, що десь дівся “Андріїв” автомат марки ППШ. Довго шукала його вся група, але даремно. Врешті він махнув рукою, пояснив, що, мабуть, вкрали його місцеві пасту-

хи, які пасли тут поблизу худобу і що жалкувати особливо нема за чим, бо таких автоматів зараз всюди вдосталь. На тому і закінчилася історія із зниклим автоматом.

Люди, поява яких підняла в таборі тривогу, виявилися зв'язковими між селом і лісом і принесли розпорядження негайно віднайти законспіровану в лісі сотню “Кока”⁵⁷ і передати їй, в якому місці знаходяться для неї харчі і чиста білизна. Туди послав “Андрій” Романа і “Ореста”.

І знову постала потреба перейти ту саму дорогу, бо з розповіді зв'язкових сотня знаходилася в густому ліщиннику по тому боці дороги.

Ще здалеку почули хлопці зі сторони дороги всякі викрики, погейкування і гул моторів. Наблизившись, побачили валку артилерії, що нерозривним ланцюгом просувалась на захід. Важкі гармати тягнули трактори, а всі менші – коні, а навіть воли. Тягнути тваринам такі важкі вантажі по лісовій розбитій дорозі було дуже важко. Вони часто зупинялись, щоб перепочити, і тоді солдати немилосердно били їх чим попало і вигукували всяку брудну лайку. Відгомін побоїв і різних криків розносився далеко по лісі і дуже нагадував наїзд монголо-татарської навали, про що не раз доводилося хлопцям читати в історичних книжках. Довго чекали вони, поки врешті побачили невеликий розрив у валці, і вмить проскочили дорогу. Далі йшли тихо, розглядаючись по боках.

Раптом метрів за десять попереду хлопців у кущі щось ворухнулось. Вони зупинились, присіли і стали приглядатися до куща. Крізь густе листя ледь помітно виднілась частина людської голови в мазепинці. Яке було їхнє здивування,

К-р сотні “Лісовики”
Іван Юхнович (“Кок”)

⁵⁷ **Іван Юхнович** (“Кок”; 1909, с. Слов’ятин Бережанського р-ну – 31.12.1944, біля с. Шумляни Підгаєцького р-ну) – к-р окружної боївки Бережанщини (03.1944), к-р сотні “Лісовики” (04–12.1944); старший булавний, хорунжий (1.01.1945).

коли за хвилину з куща виліз Романів сусід, односельчанин Іван Потіха.

“Щастя твоє, – серйозно сказав він до Романа, – що ти попав на мене, і я впізнав тебе. Інакше хто знає, що з вами було б”. І тут пояснив, що з огляду на прочісування лісу фронтовиками сотню оточують міцні, досвідчені стрільці, які повинні несподівано і раптово напасти на всякого непроханого гостя і безшумно знешкодити його, якщо він наткнеться на законспіровану сотню.

У сотні пробули хлопці два дні, а на третій, за наказом згори, усі разом вирушили в рейд на схід, тобто вглиб окупованої території. Це робилося з тої причини, що по далеких фронтових тилах, за даними розвідки, тепер було дуже спокійно, і можна було без особливої конспірації опанувати територію, працювати разом з народом і захистити його від грабежу влади, яка починала подекуди установлюватись. Фронт був уже далеко, а його тили через свою слабкість не були поки що спроможні встановити т. зв. “радянську владу”.

Ішли крізь ліси і то, на всякий випадок, тільки ночами. В той час усе небо було вкрите темними хмарами, від чого в лісі панувала така непроглядна темінь, що не було нічого видно на відстані одного метра. Тому йшли шнурком, тримаючись за руки. Другої ночі став лити сильний дощ. Ховатися не було де, і сотня продовжувала йти далі.

Вранці, коли розвиднілося, на стрільцях не було сухої нитки. Отже про якийсь сон не могло бути й мови. Всі стали викручувати свою одягу і розвішувати її на гіллі дерев. Розпалювати вогнища було заборонено, отже, щоб зігрітись, стрільці бігали по лісі або займалися інтенсивною гімнастикою. На щастя, біля полудня небо очистилося, показалося сонце, і до вечора уся одяга висохла.

Коротенька літня ніч, смеркає лише після дев'ятої, а по другій вже світає. За такий короткий час далеко не зайдеш, до того ж – в темноті і по лісових нерівних дорогах. Внаслідок цього, на місце призначення сотня прибула аж в кінці третьої ночі і отаборилася в лісі біля села Слов'ятин⁵⁸, на Бережанщині.

Як і було передбачено, в навколишніх селах не було ні одного представника окупантів. Всюди панував повний спокій.

⁵⁸ Слов'ятин – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

Стрільці вільно щоденно ходили по селах у пошуках зброї. Почалось формування нових сотень і доповнення вже існуючих⁵⁹. Так через декілька днів сотня “Кока” налічувала вже біля сто вісімдесяти стрільців (до приходу сюди вона мала заледве сто).

Коли табір прийняв належний вид і було налагоджене нормальне життя, сюди прибув командир “Остап” (Омелян Польовий)⁶⁰. З ним прибув увесь його штаб і всі допоміжні служби: медична, пропагандистська і військово-польова жандармерія. У таборі запанував великий рух. До “Остапа” постійно приходили і відходили невідомі люди, військові і цивільні, розсилались гінці в усі сторони з усякими завданнями, пильно працювала роз-

К-р ВО З “Лисоня”, куреня та загону УПА Омелян Польовий (“Остап”, “Шухай”, “Якір”)

⁵⁹ Після переходу в кінці липня 1944 р. німецько-радянського фронту настає найбільш активний період формування та діяльності відділів ВО З “Лисоня” та групи УПА-Захід загалом. Станом на кінець літа – першу половину осені 1944 р., за нашими підрахунками, ВО “Лисоня” налічувала більше 20 сотень УПА, більшість з яких були об’єднані у курені. На підставі цього можна зробити припущення, що загальна чисельність УПА Тернопільської воєнної округи становила понад 3 тис. стрільців. У підрахунку не враховано стрільців СКВ, відділів і боївок СБ ОУН, районних, повітових, окружних боївок, охорони і почетів провідників референтур різних територіальних одиниць ОУН та ін. Також у підрахунку не враховано військових відділів УПА-Захід та УПА-Південь, які у зазначений період активно формувалися чи перебували у рейдах на території ВО З “Лисоня”.

⁶⁰ **Омелян Польовий** (“Довгуш”, “Остап”, “Очерет Данило”, “Шухай Остап”, “Якір”, “Ясь” та ін.; 03.01.1913, с. Ярчівці Зборівського р-ну – 12.06.1999, м. Тернопіль) – військовий референт Тернопільського обласного проводу ОУН (1943–1944), к-р ВО “Лисоня” (кін. 1943–кін. 1944), к-р куреня (07–09.1944), к-р загону (09.1944); поранений 27.09.1944 в бою в Альбанівці, після одужання переведений у КВШ УПА-Захід (1945); хорунжий, поручник (14.04.1945); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (14.01.1945) (Детальніше див.: Воляннюк С. Омелян Польовий – “Остап” / С. Воляннюк. – Торонто–Львів: Видавництво “Літопис УПА”, 2013. – Літопис УПА. Серія “Події і люди”. Кн. 24. – 128 с.).

відка. Для більшої оперативності і прискорення всяких завдань при сотні був створений невеликий кавалерійський відділ.

З великою радістю зустріли хлопці своїх друзів-радистів, яких невдовзі привів сюди “Андрій”. За наказом командира вже наступного дня всі вони були поділені на групи і розіслані по куренях і сотнях загону “Остапа”⁶¹. При штабі залишилось п’ятеро: Роман, “Орест”, “Оксана”, “Орися” і “Мотря”. Кожна група взяла з собою портативну рацію, батареї та інструкцію з шифрами і точним часом зв’язку між сотнями, куренями і штабом загону.

Старшини ВО З “Лисоня”: зліва направо: невідомий, шеф штабу ВО З “Лисоня” і к-р куреня УПА Володимир Якубовський (“Бондаренко”, “Стрийський”), к-р куреня Дмитро Карпенко (“Лютий”, “Яструб”)

⁶¹ Загін під командуванням Омеляна Польового – “Остапа” – одна із найбільших військових одиниць УПА-Захід. У термінології УПА, “загін” – це підрозділ, що складається з кількох куренів – еквівалент полку регулярної армії. У документах КВШ УПА-Захід цей військовий підрозділ проходив під назвою “Загін групи «Лисоня»”.

У загін “Остапа” входило три курені⁶²: “Бондаренка”⁶³, “Крука”⁶⁴ і “Яструба”⁶⁵. Всі вони діяли в різних теренах Тернопільщини і часто самостійно приймали рішення згідно з обставинами. Збиралися разом рідко, лише тоді, коли задумана операція вимагала потужних сил. Курені теж нечасто бували

⁶² У Тернопільській военній окрузі УПА в першій декаді вересня 1944 р. загін утворився із куреня “Остапа” – сотні “Лісовики”, “Чорноморці” та підстаршинської школи і куреня “Бондаренка” – сотні “Буйні”, “Холодноярці” та “Рубачі”. 10 вересня у складі загону було створено сотню “Риболовці”, яка увійшла в курінь “Остапа” замість підстаршинської школи, яку після закінчення навчання розформували. Штаб загону створили члени військового штабу ВО, які перебували при Омеляні Польовому: Володимир Якубовський (“Бондаренко”, “Стрийський”) – начальник штабу; Іван Гуменюк (“Архип”, “Сум”) – політвиховник; ймовірно, також перебував Ілярій Лютий (“Дяченко”, “Роман”).

⁶³ **Володимир Якубовський** (“Бондаренко”, “Стрийський”; 1915, м. Залізці Зборівського р-ну – 17.06.1947, біля с. Вівся Козівського р-ну) – військовий референт Бережанської округи ОУН (1943–03.1944), начальник штабу ВО “Лисоня” (12.1943–06.1947), к-р підстаршинської школи ВО (01–02.1944), к-р куреня (05.1944–поч.1945), фактично виконував обов’язки військового референта ОУН Подільського краю (11.1944, 1945–1947), у наказі ГК УПА ч. 5/52 від 14.10.1952 р. відмічений як к-р ВО З “Лисоня”; хорунжий (26.01.1944), поручник (15.04.1945), сотник (22.01.1946), майор (22.01.1947), полковник (з датою смерті); відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (1.01.1945).

⁶⁴ **Богдан Федик** (“Крук”; 12.02.1919, с. Мечишів Бережанського р-ну – 7.05.1945, біля с. Сосулівка Чортківського р-ну) – керівник відділу розвідки окружної військової референтури ОУН Бережанщини (1943), чотовий підстаршинської школи ВО “Лисоня” (01–02.1944), к-р сотні “Холодноярці” (03.1944–27.09.1944), поранений 27.09.1944 в бою в Альбанівці, після одужання – к-р куреня (01–05.1945), к-р віддинку “Стрипа” (Бережанська група, весна 1945); старший булавний (1944), хорунжий (15.04.1945), поручник (7.05.1945); відзначений Срібним Хрестом бойової заслуги II кл. (25.04.1945).

⁶⁵ **Дмитро Карпенко** (“Лютий”, “Яструб”; 1919, Миргородський р-н Полтавської обл. – 17.12.1944, смт Стрілища Нові Жидачівського р-ну Львівської обл.) – вишкільник і к-р сотні УНС “Сіроманці” (06–11.1943), к-р куреня (20.11.1943–04.1944), на чолі сотні “Сіроманці” відправлений у ВО “Буг” на протипольський фронт (поч. 04.–09.1944), к-р куреня (12.09–12.1944); хорунжий, сотник (16.12.1944); відзначений Золотим Хрестом бойової заслуги I кл. (22.04.1945), Бронзовим Хрестом бойової заслуги (1.01.1945).

У вересні 1944 р. к-р “Яструб” командував куренем, що складався з п’яти сотень УПА. У зведенні штабу Тернопільської воєнної округи “Короткі описи боїв відділів УПА – «Лисоня» (від 16.XII.1943 до 2.VIII.1945)” (у варіантах видання з 1945 р. та 1946 р.) цей курінь названо, мабуть з пропагандистською метою, загonom УПА.

Референт пропаганди
Тернопільського обласного/
Подільського крайового
проводу Йосиф Поздик
("Дем'ян", "Дорош", "Євген")

у повному своєму складі, і лише сотні зберігали свою неподільність і постійно діяли як стабільні бойові одиниці.

До штабного складу командира загону входила невеличка група пропагандистів. У перші післяфронтові дні, у час формування нових військових угруповань і допоміжних служб різних напрямків, Провід обласної теренової референтури [пропаганди] і військової [пропаганди] працювали разом при штабі "Остапа". Першу очолював "Євген"⁶⁶, а другу – "Сум"⁶⁷. Обидві групи часто виїжджали на села і виступали на мітингах, різних святкуваннях та інших зібраннях. Їздили і по сотнях і там проводили всілякі лекції і бесіди, знайомили стрільців з подіями в Україні і у світі.

Військова референтура [пропаганди] була тісно зв'язана з радіопунктом. Систематично кожного дня хтось один з цієї служби приходив до радистів, вислуховував по радіо черго-

⁶⁶ **Йосиф Поздик** ("Дем'ян", "Дорош", "Євген", "Євтух" та ін.; 26.04.1921, с. Деренівка Теробовлянського р-ну – 12.01.1951, с. Берем'яни Бучацького р-ну) – референт пропаганди ОУН Тернопільського обласного / Подільського крайового проводу (весна 1944–05.1945, 08.1947–01.1951), заступник референта пропаганди крайового проводу ОУН (06.1945–08.1947), керівник технічного звена "До Зброї" (1950–1951), відзначений Срібним Хрестом заслуги (15.06.1952).

⁶⁷ **Іван Гуменюк** ("Архип", "Сум"; 1921, с. Багатківці Теробовлянського р-ну – 22.08.1945, ймовірно, с. Багатківці Теробовлянського р-ну) – референт пропаганди Бережанської округи ОУН (1943–1944), ймовірно, коротко виконував обов'язки Тернопільського обласного референта пропаганди (весна 1944). Організатор і начальник політвиховного (VI) відділу ВШВО "Лисоня" (05–26.10.1944), організатор і керівник школи (курсів) політвиховників ВО (06–07.1944), політвиховник куреня/загону к-ра "Остапа" (07–09.1944), редактор газети "Голос УПА", переведений у КВШ УПА-Захід (10.1944); старший булавний, відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (28.08.1945).

ву інформацію з багатьох країн і знайомив з нею штаб. Тут ця інформація опрацьовувалась і відтак розповсюджувалась по сотн[ях], а при нагоді і по навколишніх селах⁶⁸.

У вільний час працівники референтури писали історію бойових дій усіх сотень загону і різних цікавих епізодів з життя. При цьому, в першу чергу, у формі споминів, приділялось багато уваги подіям, які відбувались під час переходу фронту.

Одного разу Роман зайшов в землянку, де працювали обидві референтури, і застав там хлопців за роботою. Вони якраз описували усе пережите сотнею “Кока” під час переходу фронту. (До речі, більше половини з них було тоді з цієї сотні). “Євген” з усмішкою на устах глянув на нього і вигукнув: “Ось вам і він сам. Ми пишемо історію про нього, а він нічого не знає. Романи, від сьогодні ти історична особа, бо ти перший в критичний час переходу фронту прийшов до нас і поінформував, що діється навкруги, і зв’язав нас з іншими групами. Про це зараз ми згадуємо у своєму творі”.

Чи зберігся цей твір – сказати важко, маючи на увазі, що в наступні роки дуже багато архівів ОУН і УПА попало в руки [НКВС]⁶⁹.

Стабільна праця радіозв’язку вимагає надійної апаратури і живлення для неї. Романова група працювала на німецькій по-

⁶⁸ Ймовірно, мається на увазі діяльність відділу пресово-інформативної служби, який з 21 серпня 1944 р. діяв при Тернопільському обласному осередку пропаганди. Цей відділ займався виданням інформаційного бюлетеня “Український Радіоінформатор” (новини із радянських, німецьких та західних радіостанцій приймав і нотував **Мар’ян Іваницький** (“Промінь”, “Юрченко”), редагував **Іван Курач** (“Зубенко”, “Чигирин”). Тираж цих радіозведень щоденно становив від 40 до 60 екземплярів. Йосиф Поздик їх розсилав у окривні проводи Тернопільської області ОУН. Хоч керівництво і констатувало, що через технічні перешкоди тираж зведення обмежений, проте планувало видавати радіоінформатор до районних проводів включно.

⁶⁹ Ймовірно, мається на увазі звіт про перехід фронту сотнею “Лісовики” від 6 серпня 1944 р., який підготував політвиховник **Теофіл Бедрий** (“Блакитний”). У ньому зазначається, що радист “Андрій” 24 липня 1944 р. повідомив командний склад сотні про те, що у лісовому масиві, де перебували “Лісовики”, з’явилися стежі радянських військ (Детальніше див.: Звіт про перехід фронту сотні “Лісовики” (6.08.1944) // Літопис УПА. Нова серія. – Т. 20: Воєнна округа УПА “Лисоня”. 1943–1952. Документи і матеріали / упор. С. Волянук. – Київ–Торонто, 2012. – С. 449–451.).

льовій радіостанції марки 100 Ватт Зендер⁷⁰. Це досить надійна в роботі апаратура і достатньо потужна для тих умов. Приймачем служив апарат марки “Берта”. Обидва вмонтовані в залізний корпус, а для транспортування вкладались у спеціальні бляшані скриньки з амортизаторами. Цю радіоапаратуру вдалося відбити в німців відділові УПА ще попереднього року. Живленням для цієї апаратури служили сухі акумулятори. Кислотні і лугові не застосовувалися, бо в умовах підпілля не було де їх заряджати. З сухими [акумуляторами] клопоту менше, їх не треба заряджати, і працюють вони бездоганно до повного зносу. Проте і вони мають свою слабу сторону, а саме – вони надійно і порівняно довго працюють лише у стаціонарних умовах і постійно в сухому місці. В умовах вогкості швидко розряджаються і виходять з ладу. Отже, зрозуміло, що для праці в підпіллі, тим більше в лісі, де багато вогкості, сухі елементи не зовсім підходять.

На жаль, іншого виходу тоді не було, і радисти користувались тим, що могли дістати. А це приводило до частої заміни живлення.

Постачанням усяких радіозасобів займався “Андрій”. Діставав він усе це з допомогою інтендантських служб, як військових так і цивільних, але робив це не оперативно, мляво, і це дуже відбивалося на нормальній роботі радіозв’язку.

Наближався вересень. Одного ранку сільський зв’язковий привів до штабу молодого чоловіка, років двадцяти п’яти і заявив, що ця людина бажає пристати до будь-якого відділу УПА, щоб боротися проти большевицьких загарбників. На прибулому була нова німецька маскувальна форма і кашкет... Дивізії СС “Галичина”⁷¹. Новачок вів себе сміливо і впевнено, багато гово-

⁷⁰ Ймовірно, мається на увазі модель німецької військової радіостанції **100 Watt Sender LS 100/108 100 W.S./24b-108** (Детальніше див. радіомузей: http://www.radiomuseum.org/r/mil_100_watt_sender_ls_10010.html).

⁷¹ Дивізія СС “Галичина” (14-та ваффен-гренадерська дивізія СС (галицька № 1) – військове формування, утворене з українського населення у роки Другої світової війни в складі військ СС (1943–1945). Організована за ініціативи окупаційної адміністрації\ дистрикту “Галичина” і Українського центрального комітету. 28 квітня 1943 р. оголошено про початок формування дивізії “Галичина”. До створення дивізії українська громадськість та ОУН поставилися неоднозначно (Детальніше історію дивізії див.: Melnyk M. *To Battle: The Formation and History of the 14. Gallician SS Volunteer Division.* – Solihull, 2007. – 352 p.).

рив, розповів, як у лісі під Бродами совети розбили їх і прорвали фронт, як хоробро вони відбивали всі атаки червоних, і якщо б тоді німці не злякались і не повтікали, залишивши одних галичан на поталу, то ніколи совети не змогли б прорвати фронт. А далі з жалем оповідав, скільки прекрасних наших хлопців, молодих, відважних, згинуло тоді в тій баталії, і як небагатьом, в тому числі й йому, чудом вдалося вирватися з того пекла. А тепер, не маючи зв'язку з ким то не було б, бродить він від села до села, шукаючи УПА, щоб продовжувати боротьбу. Вкінці заявив, що в дивізії командував групою мінометників і з охотою організував би і вишколив би тут таку групу, якщо б був... міномет.

По мовному акценті явно відчувалось, що людина ця – родовитий галичанин, тому поява його як дезертира після розгрому дивізії “Галичина” не викликала особливого недовір'я ні в кого. Отже, поговоривши з ним ще деякий час, командир дав команду зачислити його в сотню “Кока” з тим, що він організує і вивчить рій мінометників.

Роман теж був свідком всієї тієї процедури, бачив новоприбулого і вислухав усю його розмову у штабі. Новачок теж не викликав у нього підозріння, але зовсім новенька одежа на ньому навела його на думку, що подібний випадок недавно мав місце в селі Мельна, де знаходилася школа радистів. А було тоді так.

Одного червневого дня на шкільному подвір'ї появилася станичний села разом із вояком з дивізії “Галичина”. Про це говорила його військова форма, новенька, тільки що з голки. До Мельни привела його зв'язкова з сусіднього села і заявила, що жовнір цей дезертирував з дивізії і хоче вступити в ряди УПА. Станичний був уже немолодою людиною, і його досвід підказував йому, що тут не все гаразд. Абсолютно новий мундир явно говорив про те, що він одягнутий не більше двох-трьох днів тому. А жовнір дивізії напевно повинен був пройти у своєму мундирі військову школу і, будучи вже дезертиром, деякий час скитатися та поневірятися хтозна-де. Хіба після того міг зберегтися мундир у такому недоторканому стані?

Станичний завів жовніра в будинок, де знаходилася військова охорона табору, і своїм підозрінням непомітно поділився з командиром охорони. Той у свою чергу негайно викликав слідчих з СБ (Служба Безпеки) і почалося слідство. Довго допитуваний стояв на своєму, всяко доказуючи, що він дійсно жовнір з дивізії, але врешті неспростовними доказами

був загнаний в глухий кут і перемінив “платівку”. Тепер став до-казувати, що він поляк і присланий сюди польською підпільною організацією АК (Армія Крайова), щоб дещо розвідати. Але і ця версія була швидко відкинута, бо виявилось, що “родовитий” поляк-патріот не знає як слід своєї рідної мови. Провалившись двічі, допитуваний замовк. У зв’язку з цим слідство було припинене, а по зв’язку, яким шпигун сюди добирався, пішли слідчі і дійшли до Рогатина. Тут вияснилося, що на лінію зв’язку пустила цього удаваного жовніра місцева зв’язкова – проста, нехитра дівчина, що дружила з учителькою родом із східних земель України. Остання була прислана до Рогатина у 1939 р., сумлінно ставилася до своєї педагогічної праці і дуже добро-зичливо ставилася до місцевих людей. З невідомих причин у 1941 р., після вибуху війни, на схід не виїхала і, як і раніше, далі працювала в школі. Будучи вже немолодою, прекрасно бачила і розуміла, що робиться навколо неї і чим займається її подруга. Так одного вечора привела до неї цього “жовніра” і пояснила, що тільки-що зустріла його на вулиці, і він попросив допомогти йому добратися до УПА, тому що недавно дезертирував з “Дивізії” і кожної хвилини ризикує потрапити в руки німецької польової жандармерії чи гестапо. Довірлива дівчина, не порадившись з ніким, відвела бідного “скитальця” до зв’язкового сусіднього села, а той далі, і так аж до Мельни.

Слідчі кинулися шукати вчительку, але по ній уже слід за-стиг. Тут і стало все ясно – хто була та вчителька, чому вона не евакуювалася разом із советською армією і кого вона привела до зв’язкової.

Коли все це слідчі донесли до відома советському шпигунові, він викрикнув: “О, якщо ви зуміли розв’язати той гордіїв вузол, то спеціалісти ви високого класу, хоча не маєте спеці-альної освіти. А маючи таких людей, Україна напевно буде са-мостійна!”

Ці недавні події з советським шпигуном кінострічкою вमितь промелькнули перед очима Романа і черв’як сумніву знову во-рухнувся в його душі. Проте аргументувати його у нього не було жодних доказів, отже залишив цей здогад на совісті та відпові-дальності командира і польової жандармерії.

Наступного дня в сотню був доставлений портативний мі-номет зі снарядами (набоями) і “Жук” (таке було у нього псев-до) приступив до роботи. У його розпорядження був виділений

спеціальний рій стрільців, яких щоденно і з великим ентузіазмом навчав володіти новим, досі невідомим видом зброї новий ройовий. Приємно було дивитися, як молоді хлопці спритно і вміло в лічені хвилини складають і встановлюють міномет, імітують бій і знову його розбирають на частини, переносять в інше місце і там знову починається все спочатку.

Такий маневр ведення бою дає гарантію, що за такий короткий час ворог не зуміє викрити координати небезпечної зброї і знищити її своїми засобами.

За навчанням мінометників часто наглядав командир загону. Все це йому дуже подобалося і симпатії його до “Жука” зростали з кожним днем.

Вслід за мінометом у сотні появилася ПТР (протитанкова рушниця). Це, так би мовити, велетенський кріс, кулі якого здатні пробивати броню невеликих танків і бронемашин. Його теж обслуговував новостворений невеличкий рій кремезних і досвідчених стрільців. Крім ПТР у розпорядженні цього рою було ще декілька “фаустпатронів”.

На початку вересня загін був уже укомплектований усіма доступними в той час видами зброї, мав усі необхідні допоміжні служби, належний запас зброї та амуніції і вповні був готовий вирушати в рейд.

Для транспорту радіоапаратури Роман отримав дві німецькі “тачанки” і доброго коня. Але за кілька днів до рейду у складі радистів зайшли зміни. Сюди прибув “Андрій” з одним стрільцем і, залишивши його Романові, [натомість] забрав зі собою “Ореста”. Стрілець “Летун” не був радистом, але дуже пригодився групі, бо прекрасно розумівся на всяких господарських справах і став для радистів просто незаступним. Дуже любив коня, постійно піклувався про нього і усе, так би мовити, радіогосподарство тримав в ідеальному порядку. По натурі був весельчаком-оптимістом, ніколи не падав духом і постійно співав. Співав навіть тоді, коли на душі у всіх було тривожно, коли над відділом нависла небезпека. Ворожі полчища насувались з усіх сторін, і ніхто не був певний, чи доживе до завтрашнього дня.

Попри його веселий характер, улюблена пісня “Летуна” була сумною. До того ж – цю пісню сміливо можна було назвати піснею розпуки і зневіри. Співав він цю пісню найчастіше. Слова і мелодія цієї пісні трагічні, що ярили душу, тому не раз, проспівавши її, хлопець затихав на деякий час, важко дихав

і обличчя його ставало серйозним, задуманим, сумним. Хоч освіти в того юнака було небагато, зате душу мав широку, як світ, і міг обняти нею все на ньому. Своєю лагідністю, добротою і слухняністю міг покорити найжорстокіше серце. За це всі його любили, а найбільше Роман. Любив він його, мабуть, не менше, а може й більше, ніж рідного брата.

Що змушувало веселого, повного життя молодого хлопця іноді глибоко задумуватися і сумувати? Мабуть, передчуття близької смерті, тому що ще того самого 1944 року на початку зими в одному з боїв він загинув. Така ніжна, глибоко чутлива душа не могла не відчувати свого близького кінця. Це природно і справедливо. Не дарма каже народне прислів'я – “Бог забирає собі, що краще”. Загинув він як герой, як патріот і великий людинолюб. Загинув, бо дуже любив свою Батьківщину, свою Неньку Україну і свій народ. Він ніколи не сумнівався в тому, що його праця і страждання не пропадуть марно і безслідно.

... Уже був призначений день, коли сотня мала вирушати в похід, як раптом трапилось несподіване.

Декілька днів перед тим з сусіднього села до табору привели людину середнього віку для того, щоб жандармерія зайнялась спершу допитом односельчан підозрілого, який тривав два чи три дні. Впродовж того часу підозрілий находився в таборі під наглядом стрільців. Раптом – він утік. По ньому стійковий відкрив стрілянину, але жодна куля в нього не влучила, бо біг він шпарко через поле, поки не зник у сусідньому лісі. Як опісля виявилось, в момент втечі стеріг підозрілого його родич. Вони домовилися між собою, спільно розробили план втечі і реалізували його ще до обіду.

Тепер усім стало ясно, що вже завтра тут появляться війська [НКВС] і, щоб не потрапити в оточення, слід негайно, ще сьогодні, перейти в інший ліс. Таке рішення впливало із даних розвідки УПА, яка сповіщала, що в останні дні в Підгайцях і Бережанах регулярні советські війська зворохобились і готуються до виїзду. Отже, після обіду сотня “Лісовиків”, “Чорноморців” і підстаршинська школа перейшли у ліс поруч із хутором Цюцьків⁷², біля села Липиця Горішня⁷³.

⁷² Цюцьків – присілок, тепер Малинівка – с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.

⁷³ Верхня Липиця (Липиця Горішня) – с. Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.

... Як свідчить дальший хід подій, [НКВС] ще того самого вечора знав, де зупинились війська УПА, бо вже наступного дня вранці, тобто 5 вересня 1944 року, його загони обстріляли застави куреня. Тут в бій вступили всі підрозділи. Від запальних куль загорівся присілок, гриміли міномети і важкі скоростріли, а над усім тим кружляв літак і координував діями своїх військ. Увечері, з приходом темряви, бій затих, і підрозділи УПА перебазувались у Слов'ятинський ліс, де стояв “Бондаренко” із своїм куренем.

Втративши орієнтацію, 6 вересня большевицькі війська пішли в ліс в напрямі с. Мечищева⁷⁴, і тут зустріли їх “Холодноярці”. І знову бій тривав з перемінними успіхами впродовж цілого дня. 7 вересня большевики вже розізнали, де знаходяться основні сили УПА, і пішли численними загонами в генеральний наступ на Слов'ятинський ліс. Проти них виступили сотня “Кока”, “Рубачі” і підстаршинська школа. Маючи велику перевагу в живій силі й озброєнні, большевики старалися за всяку ціну оточити повстанців, але їхній маневр швидко був розгаданий, і відділи УПА відступили в напрямі присілка с. Молохів⁷⁵. На цьому бій закінчився. Після цього настало невеличке затишшя. Стрільці привели себе до порядку після бою, відпочили і поправили свої ряди. В цей час посланці усіх сотень розшукали по селах амуніцію і привезли належну кількість до табору.

Після деякого перегрупування відділів у загоні утворилося два курені. Одним з них взявся командувати “Остап”. Сюди входили “Лісовики”, “Чорноморці”, “Риболовні” і підстаршинська школа⁷⁶. До куреня, яким командував “Бондаренко”, увійшли “Холодноярці”, “Буйні” і “Рубачі”.

В такому складі загін вирушив у рейд і 10 вересня зупинився на відпочинок біля села Поручин, Бережанського району. Ввечері розвідка звітувала, що поблизу ніде немає жодних большевицьких військ. Але вранці наступного дня війська НКВД напали на заставу з боку села Волиця⁷⁷ і вдерлися в та-

⁷⁴ Мечищів – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

⁷⁵ Молохів (присілок Котів) – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл..

⁷⁶ Підстаршинська школа перед 10 вересня 1944 р. була розформована, а її кадри (інструктори, к-ри чот і роів) розподілені між сотнями загону.

⁷⁷ Волиця (колишня назва Вулька) – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл., підпорядковане Рогачинській сільській раді

бір. З ними вступили в бій “Холодноярці” і “Рубачі”, а “Буйні”, відбивши атаку ворожої групи біля 50 осіб, що намагалися зайти повстанцям в тил, самі пішли в атаку. Усі разом витиснули противника з лісу на чисте поле і тут їх доконали “Рубачі”.

Невдовзі на підмогу більшовикам прибуло ще біля 150 осіб з мінометами і гавбицями, стали обстрілювати ліс, де вже нікого не було. Проти них в наступ пішли “Буйні” і “Лісовики” і погнали їх в село Біще⁷⁸. Там вони всі розбіглися, і бій на цьому закінчився.

Коли стемніло, загін вирушив у похід на північ. Було вирішено пройти дугою по території Волині.

... Уже на другий день рейду розвідка донесла, що на відстані кількох кілометрів за відділом просувається невеличка група війська НКВС і пильно слідкує за рухом відділу УПА. Це повинно було насторожити командирів загону і своєчасно зробити відповідні дії. Становище ускладнювалося ще й тим, що вже більше тижня загін був позбавлений радіозв'язку з іншими відділами УПА. Сталося це тому, що акумулятори, які живили радіо, вийшли з ладу, відпрацювавши свій час. Скільки не звертався Роман до штабу з проханням дістати нові акумулятори, діло даліше обіцянок не посувалось. Писав він грипси і до “Андрія”, але від нього не отримав жодної відповіді. На тому радіозв'язок був перерваний, працював тільки один приймач і то лише на мінімальну потужність. До всього цього командир “Остап” ставився не вповні серйозно, а навіть з гумором, висловлюючись не раз, що “добрим воїнам потрібна лише добра зброя і швидкі ноги, а все інше – дурнички”.

У той час, коли треба було продовжувати рейд лише вночі, міняючи напрям, щоб заплутати за собою сліди і дезорієнтувати ворожу розвідку, “Остап” і далі велів рейдувати вдень.

Того дня була прекрасна погода. Хоч вересень підходив уже до кінця, сонце гріло ще по літньому. Відділ, розтягнувшись на добрий кілометр, поволі крокував по широкій польовій дорозі, що тягнулася вздовж лісу, за сто метрів від нього. Раптом на віддалі приблизно 700–800 метрів показалася валка вантажних машин з багатьма людьми на кузовах. Ніхто не сумнівався в тому, що це військо НКВС. Побачивши відділ, з машин почали обстріл з мінометів і важких кулеметів по загоні, який в погідний день було видно, мов на долоні. По обох боках доро-

⁷⁸ Біще – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

ги простягалося поле, рівне, мов стіл. Тому відділ, не чекаючи команди, рушив вліво до лісу. За ним почвалав і обоз. Біля ста метрів від кінця лісу, де зупинилися ворожі машини, простягався глибоченький яр. До нього подалась майже половина обозу. Решта повернула назад і увійшла в ліс далеко від лінії бою.

Діставшись до лісу, загін швидко заліг уздовж яру з протилежного боку від противника. Бій стабілізувався. Проте більшовицькі війська й далі вели досить дошкульний обстріл лісу з мінометів і гаубиць. Наступів не було ні з однієї сторони, тому що противників розділяв глибокий яр. Коли почався бій, “Остап” наказав “Жукові” обстріляти ворожі машини з міномета. Той швидко підготував зброю і відкрив вогонь, але що це? Снаряди, мов заворожені, ніяк не хотіли попадати в ціль. Як не старався “Жук”, як не наводив приціл, міни падали то далше цілі, то ближче, а то і зовсім збоку від неї. “Остап” допитливо глянув на ройового мінометників, не розуміючи, що трапилось. Адже ще недавно в учбовому бою міномет так влучно ціляв у “противника”, а сьогодні його немов підмінили. “Жук” зрозумів цей докірливий погляд і поспішив пояснити, що, мабуть, при транспортуванні приціл вийшов з ладу, бо зовсім не слухається і працює з великими помилками. Мабуть, “Остапа” задовільнило таке пояснення, і дальшу стрільянину з міномета він велів припинити, а сам, не сказавши ні слова, подався в інший кінець лінії бою.

Жертви серед стрільців УПА були відчутні: більше десяти вбитих і стільки ж пораних. Значна втрата була і матеріальна.

Щоб відв’язатися від ворога, пізно вночі відділ непомітно вийшов з лісу і взяв напрям на південь, в Галичину.

Вкінці зазначимо, що цей третій по черзі бій загону “Остапа” відбувався біля хутора Іванівці, поблизу села Лопушна Почаївського району⁷⁹ 24 вересня 1944 року.

Під кінець місяця погода погіршала. Ночі стали холодніші, і часто став падати дощ. Земля під ногами розкисла і просуватися загонові по болотистих дорогах стало набагато важче. Небо майже постійно було вкрите чорними хмарами, і ночі стали настільки темні, що просуватися крізь цю темінь було майже неможливо. Тому, не дивлячись на ні що, “Остап”, за старою звичкою, велів далі похід продовжувати вдень. Так поволі, за декілька днів з перепочинком, відділи зупинилися в селі Альба-

⁷⁹ Хутір Іванці біля с. Лопушне Кременецького р-ну Тернопільської обл.

нівка Зборівського району⁸⁰. Того дня відділи вийшли в похід вранці і без відпочинку йшли до післяобіду. Змучені важкою дорогою, стрільці розмістилися хто де, щоб трохи перепочити, як раптом на краю села почувись крісові постріли, а за ними й кулеметні черги. Це знову большевицькі війська напали на заставу загону УПА.

Проти них виступили “Лісовики” і “Холодноряці”. Ворожі війська залягли в старі військові окопи і трьома мінометами почали обстрілювати повстанців. Ці

К-р сотні “Холодноряці”,
відтинку “Стрипа”
Богдан Федик (“Крук”)

теж залягли в окопи і почався бій. Невдовзі стрільці вигнали большевиків з окопів. Але їм на поміч прийшли нові сили з мінометами і гаубицями, які відкрили ураганний вогонь по відділах УПА. Це привело до втрати декількох стрільців і більше десяти поранених. Поранені були командири “Остап” і “Крук”. З приходом ночі обі сторони відступили, і на тому бій скінчився. А тепер декілька слів про поранення “Остапа” і “Крука”.

Обидва вони були поранені не тяжко і через два-три місяці встали на ноги. У зв’язку з цим після бою командування загonom взяв на себе курінний “Бондаренко”. Так було до повного виздоровлення “Остапа”⁸¹.

“Крук” був дуже гарною людиною, росту дещо вище середнього, кременезної будови, брюнет, з невеличкою характер-

⁸⁰ Хутір Альбанівка біля с. Нетерпинці Зборівського р-ну Тернопільської обл.

⁸¹ Пораненого у бою 27 вересня 1944 р. Омеляна Польового відправили на санітарний пункт в Бережанський повіт, а згодом перевели у Рогатинський повіт. Ймовірно, в с. Підкамінь Рогатинського р-ну, де перебувала його наречена **Ганна Молінська** (“Зоряна”), яка була санітаркою в курені “Остапа”. До весни 1945 р. О. Польовий чекав на подальші рішення та розпорядження командування УПА-Захід, оскільки під час інспекції військової округи у жовтні 1944 р. старшинами УПА-Захід **Василь Сидор** (“Конрад”, “Череп”, “Шелест” та ін.) відсторонив його від командування ВО “Лисоня”.

ною борідкою, яку носив в останній час. Був відважний і в бою завжди знаходився серед своїх стрільців у найгарячішому місці. За це всі любили його і поважали. До підлеглих ставився просто, як до рівних, не вимагаючи жодного для себе вивищення. Коли його поранили в Альбанівці, він спокійно лежав в окопі і далі командував боєм.

Зовсім іншою людиною був “Остап”, як із вигляду, так і по натурі. Ростом досягав заледве середнього, русявий, сивоокий, середньої структури тіла. Ще у Слов’ятинських лісах запустив невеличку рудувату борідку, яка не дуже гармоніювала з його блідуватим лицем. Хо́да в нього була бездоганно військовою. Любив їздити на своєму великому сивому, майже білому коні. Вимагав до себе респекту і на всіх йому підлеглих дивився з висока. Мав військове звання поручника, яке отримав, відбуваючи військову службу в польській армії⁸². Мабуть, дух тої армії вплинув на дальше формування його характеру, бо всюди проявлялись в ньому горді прояви військового старшини. Любив вигоду і користувався нею навіть всупереч загальноприйнятій внутрішньотабірній моралі. Поранений в альбанівському бою був з власної необережності. Коли большевики почали обстрілювати позиції повстанців, він відкрито на очах ворожого війська став пробиратись на високий косогір, щоб звідтіля краще зорієнтуватися в ситуації. Та не дійшов ще до половини схилу, як раптом біля нього упав ворожий снаряд і поранив його осколками. Він упав і почав кричати. Стрільці негайно знесли його вниз, медики перев’язали йому неглибокі рани, і він заспокоївся. Відступаючи, везли його у брезентовому гамаку, прикріпленому до сідел двох коней. Командир важко стогнав.

Усе це відбувалося на Романових очах. Влітку того року йому сповнилося заледве двадцять років, і він великим життєвим досвідом, звичайно, похвалитися не міг. Одначе він розумів, що поведінка бойового, тим більше партизанського, командира повинна бути такою, яку проявив командир “Крук”.

⁸² Ймовірно, у польській армії Омелян Польовий служив рядовим стрільцем (1936–1938). Старшинський ступінь – чотар (хорунжий), в якому діяв в УНС Дрогобиччини, Тернопільщини і УПА, йому було присвоєно, ймовірно, ОУН після закінчення служби у 201 шуцманшафтбатальйоні у Білорусі (1942). Ступінь поручника отримав у 1945 р., перебуваючи у лавах УПА.

... Днів через два загін добрався до великого в тих теренах лісового масиву, що простягається вздовж села Конюхи Козівського району попри Бишки⁸³, Куропатники⁸⁴, Баранівку⁸⁵ і далі з'єднується з бережанськими лісами. Тут у присілку Цв'яхів, біля Бишок, вирішив перепочити. Щоб не нав'язати собі нового бою, додержувався суворої конспірації. Це й допомогло йому спокійно, без жодних перешкод три доби відпочити. Довше залишатися тут було ризиковано, бо в Куропатниках стояв відділ польських стрибків, які постійно підтримували зв'язок з Бережанами і Козовою. Через своїх сексотів кожної хвилини він міг довідатися про місце перебування загону УПА і негайно сповістити про це у сусідні міста. А тут, в додаток до всього, на випадок бою, набоїв у хлопців вистарчило б лиш на декілька годин.

Щоб поповнити свої амуніційні запаси, необхідно було добратися до Слов'ятинських лісів, де, як можна було здогадатися, була захована зброя і амуніція. Отже, пізно ввечері третьої доби загін вирушив на схід. І знову ніч темна, хоч око виколи, дорога болотиста і порване взуття. За ніч добрались до присілка Соколиця⁸⁶ і тут переднювали. Ввечері “Бондаренко” викликав Романа в штаб і повідомив його, що є розпорядження відправити його на хутір Молохів біля села Сільце⁸⁷, тому що там уже давно чекає на нього “Андрій” з групою радистів.

Ще тої самої ночі Роман по зв'язку добрався до Молохова, де старі друзі зустріли його з великою радістю. Був між ними і “Орест”.

Усі жалкували, що “Бондаренко” не відпустив ще “Летуна”, “Оксани” і “Орисі”. “Летун”, звісно по якій причині, з радіозв'язком був зовсім не знайомий, але воїн з нього був бравий, дисциплінований, і він міг багато більше принести користі у відділі, ніж у групі радистів. А дівчат задумав зробити своїми зв'язковими і розвідниками.

Ще не встиг Роман як слід відпочити після довгого і важкого рейду та познайомитися з обстановкою, як знову прийшов

⁸³ Бишки – с. Козівського р-ну Тернопільської обл.

⁸⁴ Куропатники – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

⁸⁵ Баранівка – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

⁸⁶ Соколиця – присілок, ймовірно, с. Слов'ятин Бережанського р-ну Тернопільської обл.

⁸⁷ Ймовірно, мається на увазі Сільце Божиківське, тепер Квіткове – с. Бережанського р-ну Тернопільської обл.

наказ негайно покинути Слов'ятинський ліс і перебазуватися в село Бишки.

Ці ліси вже давно були більмом в оці большевикам, тут постійно хтось знаходився – як не місцева боївка, то підпільна група ОУН чи перехідна група з далеких районів. Тому НКВС часто висилав сюди свої війська на облаву чи просто на перевірку лісу. Отже довго залишатися в тих лісах малій, слабо озброєній групі було небезпечно.

Вибралися з надією, що на новому місці буде їм більш затишно і врешті займуться справжньою роботою, до якої так довго готувалися.

“Андрій” обіцяв дістати зовсім нову потрібну апаратуру і надійне живлення до неї.

У Бишках дійсно було спокійно. На облаву стрибки забігали рідко і то лише наскоком. Але ніколи чогось підозрілого тут не знаходили, і село знову на довгий час поринало у звичний життєвий ритм.

Група, в яку увійшов Роман, складалася з чотирьох радистів: “Ореста”, “Сокола” і “Бориса”. У першу чергу хлопцям був наказ викопати собі добру криївку для власного сховку і для радіоапаратури, але з таким розрахунком, щоб за дві-три хвилини можна було підготувати антену, передати радіограму і знову безслідно її заховати.

Все це так, роздумував Роман, радіозв'язок потрібний для підпілля, бо має він велику перевагу в порівнянні з усіма іншими зв'язками. Але хіба може він довго працювати тут стаціонарно? Та уже на другий чи третій раз виходу в етер⁸⁸ радіостанцію знайдуть. Навіщо тоді ця капітальна криївка, коли найбільше через місяць, а то й раніше, доведеться її покидати, щоб не попасти в лабеті НКВС? Інша справа у відділі УПА. Він сьогодні тут, а завтра – Бог зна де, і шукай вітра в полі”.

Але наказ є наказ і його необхідно виконувати. Отже за два тижні криївка була готова, і хлопці чекали на апаратуру. А її “Андрій” чомусь довго не приносив.

У селах сусідніх районів були розташовані інші групи радистів, які підпорядковувалися “Андрієві”. Вони теж склалися з чотирьох чоловіків, мали свої добре обладнані криївки, тільки

⁸⁸ Мається на увазі прямий ефір. Згідно з уявленнями, які панували у фізиці до початку ХХ ст. – це гіпотетичне середовище, в якому розповсюджується світло та радіохвилі.

не мали радіоапаратури. “Андрій” теж потішав їх обіцянками, що вже дуже скоро доставить їм радіостанцію, усе піде як слід. Але минули дні і тижні, а апаратури не було.

Біля однієї групи довго “Андрій” затримувався рідко, здебільшого кочував від однієї до другої, називаючи це черговою інспекцією. Проте найчастіше перебував у групі Романа, куди велів зв’язковим надсилати усю підпільну пошту, йому адресовану. З текстом цієї пошти він завжди ділився з групою і навіть часто радився, як поступати йому в тому чи іншому випадку. Отже були всі підстави думати, що перед групою нема у нього жодних секретів. У своїй польовій сумці любив носити старі грипси, хоча добре знав, що правила конспірації це суворо забороняють. Пояснював цей гріх, що на випадок контролю у нього завжди буде чим оправдати це чи інше своє рішення.

Одного разу за відсутності “Андрія” прийшла для нього пошта. Раніше, тобто до приходу фронту і в перші місяці після його приходу, він дозволяв Романові в його відсутності читати усе йому адресоване і навіть приймати деякі негайні рішення. Отже, за старою звичкою, Роман з “Орестом” розпечатали грипс і прочитали його. Була це звичайна записка від якогось “Даля”, який називав себе “Андрійовим” другом. По всьому було видно, що він теж у підпіллі, і як кожна молода людина дуже скучився за дівчатами, яких біля нього немає, а також за добрими харчами, як яйця, масло, сир та інші делікатеси. Вкінці запитав, чи можна йому приїхати до нього в Бишки, щоб заpastися тими продуктами і одночасно погуляти з дівчатами.

Прочитавши цю, з дозволу сказати, писанину, хлопці засміялися і стали її критикувати. Найбільше не сподобалось їм те, що поважні люди завантажують підпільну пошту всякими “писульками”, які не мають жодного відношення до справи.

Невдовзі прийшов “Андрій”. Хлопці з іронічною усмішкою на устах подали йому його розпечатаний грипс і сказали, що вони його прочитали. Він обережно забрав у них записку і прочитав її. І тут він вповні змінився. Губи в нього затряслися, очі потемніли, і він, вовком глянувши на хлопців, люто накинувся на них.

“Хто вам дозволив читати мою пошту?”, – закричав на весь голос і став нервово ходити по хаті, щось обдумуючи.

Таким свого провідника хлопці не бачили ніколи. Вони не так боялися його крику, як дивувались, що з ним сталося, адже і раніше читали його пошту і все було в порядку, а тут він мов збісився.

Через декілька хвилин “Андрій” “зм’як”, став розмовляти спокійно і просив, щоб в майбутньому ніколи і ніхто не читав його пошти, мотивуючи це тим, що часи настали суворі, і конспірація повинна бути на висоті.

На тому весь той інцидент скінчився, а через деякий час забувся зовсім.

Настали одноманітні, сірі дні. Без діла хлопці нудьгували, а “Андрій” далі годував їх одними обіцянками. Найменше нудьгував Роман, йому було дозволено відвідувати інші групи радистів під виглядом контролю, чим він радо користувався. Жалкував лише, що між ними не було його “Оксани”, про яку на дозвіллі часто думав і терпеливо чекав зустрічі з нею. Тепер вона здавалась йому ще кращою і все більше залягала в душу. Вірив, що все-таки колись прийде до них той світлий день, коли вони зустрінуться і скажуть собі дуже багато.

І той світлий день настав.

Було це вже на початку грудня [1944 р.]. Мов з неба впала “Оксанка” і зайшла до хлопців. Звідкіля, до кого і з якою ціллю прибула сюди, того вона не сказала. Хоч була дуже змучена, але весела, радісна, прекрасна, мов чарівна фея щастя. Очі її світилися, мов дві ясні зірки на небі у темну ніч і невідступно дивились на Ромка. Він жадібно ловив той погляд і сявав від щастя, йому здавалося, що досі він ще нікого не любив, що “Оксанка” – його перша любов, бажана, ніжна, як квітка рожі, що тільки розвивається. Довго вони сиділи поруч себе того грудневого вечора, багато розмовляли: згадували спокійні часи в школі радистів у Мельні, і тепер згадували їх, як щось прекрасне, неповторне.

При відході сповістила дуже сумну вістку про “Летуна” – на днях “Бондаренко” мав великий бій, в якому загинув цей славний хлопець, добрий – як сама доброта, чесний і відважний. Мабуть, спеціально залишила “Оксанка” цю трагічну новину на сам кінець, щоб не затьмарити нею радість зустрічі.

... Після відвідин “Оксани” знову потягнулися довгі сірі дні, за якими не було видно ні перспектив, ні навіть самого майбуття. “Андрієві” ніхто більше не вірив, і хлопцями оволоділа безнадійність. У додатку – на Бишки навалилися облоги. У досконалості своєї криївки хлопці не сумнівалися, боялися лише зради. Вже більше двох місяців група знаходилася у тих добрих людей поруч з криївкою, і не було жодної гарантії в тому, що су-

сиди не помітили їхньої присутності і не знали, де їхня криївка. Бо ж копали її хлопці не одну ніч. Хіба можна щось приховати від цікавого сусідського ока? Ще пів біди, коли вони люди чесні, а як бути тоді, коли між ними є сексот?

Хоч до цього часу все йшло добре, жодної зради в селі не помічалось, але ворог не спав. Він теж інтенсивно працював, використовуючи всі засоби, які мав у своєму арсеналі. Час працював на нього, а ряди підпілля танули з кожним днем. Це і впливало в певній мірі на настрої населення, яке теж згодом почало міняти свою думку і поведінку.

Такими роздумами поділилися хлопці з “Андрієм”, і він розпорядився будувати нову криївку в протилежному кінці села. За роботу взялися гаряче, з задоволенням, розуміючи, що роблять для себе корисну справу, від якої, можливо, залежатиме їхнє життя. І знову за три довгі ночі криївка була готова. Після цього всією групою перебралися туди.

Невдовзі прибув сюди і “Андрій”, понурий, невеселий і з жалем розповів хлопцям, що велика криївка, повна радіоапаратури, яку радисти спорудили в лісі біля Мельни, поблизу колишньої школи радистів, впала.

Ця криївка була прекрасно замаскована. На ній росли великі кущі малини, і це місце нічим не відрізнялося від усього свого довкілля. На входовій скринці стояв міцно закріплений пень. Відкривали криївку дуже рідко і кожного разу все замаскували старим листям і сухою травою. Отже знайти її без спеціального орієнтиру було зовсім неможливо, бо не раз навіть ті, які знали, де вона знаходиться, шукали її довго.

Усе це добре знав “Андрій” і висловив свою думку, що “всіпав” криївку, мабуть, італієць Джузеппе. Хто він такий?

Одного літнього дня, як тільки відкрилася школа радистів у Мельні, зв'язковий села привів сюди італійця, середніх літ, який заявив, що втік з німецької армії як противник фашизму і, щоб дожити до кінця війни і розвалу Німеччини, він готовий співпрацювати з українським підпіллям. Маючи радіотехнічну освіту, добре знає радіоапаратуру і вміє ремонтувати її. Для радіошколи така людина в той час була просто знахідкою, і після належної перевірки його залишили при школі. Як опісля виявилось, спеціаліст із нього був слабенький, але беручи під увагу його старанність, працьовитість і доброзичливий характер, проганяти його було б не гуманно, тим більше, що усі до нього

звикли, з задоволенням слухали його мелодійні пісні, і зрештою треба було комусь допомогти тій добрій людині в такий скрутний час. На всякий випадок італійця ізолювали від усяких важливих справ і заходів на території школи і за її межами. Нічого не знав він і про криївку в лісі, у якій переховувалась уся запасна апаратура. “Андрій” теж усе це знав і по при це приписав чесному Джузеппе увесь той злочин. Що спонукало його так вчинити?

Як тільки в селі появилися советські солдати, італієць заявив, що хоче їм здатися і з їхньою допомогою дістатися додому. Тут він усіх запевнив, що ні одним словом не заікнеться советській розвідці про те, що перебував у школі радистів, бо це пошкодило б і йому самому. Після цього його відпустили.

І дійсно, після його відходу жодних поганих наслідків не було довгий час. І аж тепер, після п’яти місяців, вони чомусь появилися. Чому совети так довго чекали з пограбуванням криївки? Адже за той час підпілля могло декілька разів перехопити усе, що там зберігалось, шукай тоді вітра в полі.

Такі думки постійно нуртували в Романовій голові, і ними вирішив він поділитися з “Орестом”. Але добродушний і довірливий “Орест” лише усміхнувся і заявив, що не все ми знаємо те, що відомо “Андрієві” і, мабуть, на те у нього є солідні причини. На цьому оба заспокоїлися.

Наближались Різдвяні свята. Хлопців магнітом тягнуло додому, а найбільше Романа. Ще влітку, будучи в Слов’ятинських лісах, він довідався від стрільця-односельчанина, що всю вулицю в його селі, що простягалася вздовж річки, в тому числі і його обійстя, німці змінювали під час фронту, щоб мати кращий вид на міжфронткову лінію і не допустити проникнення на свою територію розвідки противника. Його постійно тривожило питання, де знайшли притулок його батьки і як їм живеться. Адже прийшла зима, а вони без свого кута й даху над головою. Хто міг їм допомогти, коли в селі після фронту залишилося не більше половини будинків? Ні Влодко⁸⁹, ні він сам не міг їм нічим допомогти з огляду на своє становище, а найменший брат

⁸⁹ **Кекіш Володимир** (“Влодко”, “Кум”, “Сірко”; 1922, с. Раковець Тербовлянського р-ну – 1.09.1947, біля с. Росохуватець Козівського р-ну) – перебував в УПА в Карпатах – чотовий (1944), повернувся у с. Раковець, очолив підрайонний (згодом, кущовий) провід ОУН (1945–1947).

ще сам потребував опіки. Таким чином старенькі батьки могли розраховувати лише на свої сили, а їх залишилося вже зовсім небагато. До того ж, маючи двох синів у підпіллі, кожної хвилини чекали від влади якоїсь напасті і навіть вивозу в Сибір.

Минув календарний Новий Рік, і Роман з “Орестом” стали обдумувати план відвідин рідних сіл. Від одної думки, що скоро їм вдасться побачити врешті рідні сторони і родину, у хлопців мороз пробігав по тілі. Своїми планами поділилися з “Андрієм”. Той із зрозумінням віднісся до їхнього бажання і дав дозвіл на його реалізацію.

Домовилися спершу відвідати рідних “Ореста”, тому що Бенева⁹⁰ ближча по дорозі, а вже завтра добратися до Раківця⁹¹. Зв’язковий перевів їх через річку і низом, минаючи Багатківці⁹², хлопці попрямували до Беневі. Зайшли з поля до крайньої хати, де мешкала “Орестова” тітка. Побачивши їх, жінка зблідла і мало не закричала: “Як ви сюди попали? Так у селі повно москалів. Тікайте вниз через поле!”

Хлопці тихо вийшли з хати і почули, як по дорозі хтось іде, гупаючи важкими чобітьми. Пригнулися, виглянули з-за рогу хати, і дійсно – по дорозі проходилися два солдати, тримаючи наготові свої автомати. Отже вихід був один – непомітно вибратися з села і йти до Раківця.

... В хаті тьмяно горіло світло, і крізь вікна було видно все, що тут робиться. Мати стояла біля печі, а батько з молодшим братом сиділи на бамбетлі (лавка, що рівночасно переминялася на ліжко) і про щось розмовляли. Тепер у двері постукав Роман і за хвилину почувся мамин голос: “Хто там?” – “Це я, мамо!”, – тремтячим голосом відповів Роман, і двері вмить відчинилися. Побачивши сина, мати скрикнула і впала йому в обійми. Тут з хати вибіг і батько з малим братом і всі кинулися до Романа.

Раптом на порозі хати появилася ще одна людина у військовій формі. По кучерявому волоссі Роман пізнав брата Владка. Брати обнялися, поцілувалися, а зайшовши в хату, стали себе розглядати. Тепер перед Романом стояв не колишній Владко – скромний, делікатний хлопець з веселими очима, а мужній широкоплечий вояк з суворим поглядом і рішучим

⁹⁰ Бенева – с. Тербовлянського р-ну Тернопільської обл.

⁹¹ Раковець – с. Тербовлянського р-ну Тернопільської обл., тепер підпорядковане Соснівській сільській раді.

⁹² Багатківці – с. Тербовлянського р-ну Тернопільської обл.

обличчям. Ось що зробила військова школа і два з половиною роки суворого підпільного життя.

З обережності чоловіки посідали в сусідній кімнаті, де не світилося, і довго розмовляли. Влодко розповів, як нелегко жилося йому в Карпатах, як не раз і їсти хотілося, і воші докучали. Часто доводилося спати і в лісі, взимі, під голим небом і їсти замерзлий хліб. Все це наводило на думку, що негайно треба міняти тактику боротьби і структуру військ УПА. У зв'язку з цим крайовий провід на початку зими видав наказ поділити всі сотні на невеличкі групи по п'ять-десять чоловік, бо таким способом є легше маневрувати і заховатися на випадок потреби. Крім цього дозволялося всякому, хто може безкарно легалізуватися, повернутись додому і там працювати, глибше законспірувавшись. Укінці додав, що на такій основі він повернувся додому і хоч легалізуватися тут не думає, зате вважає, що в знайомих теренах завжди легше жити і працювати, ніж у далеких з незнайомими людьми. А праця і тут знайдеться, бо нестача робочих рук відчувається скрізь.

На другий день хлопці взялися за побудову криївки, бо кожної хвилини в село могли нагрянути стрибки або польська банда з Маловід, і тоді становище могло б стати критичним. Ця робота зайняла добрих дві доби. У Романа і "Ореста" в цій справі була вже деяка практика, і криївка вийшла на славу. Вечорами "Орест" відвідував своє село, але кожного разу над ранком повертався. Мабуть, такого надійного кутка, як у Романа, в рідному селі не знаходив.

Святвечір теж зустріли в Романа всі разом. Дуже всі раділи, бо по довгих скитаннях знову зійшлися всі додому живі і здорові. Хто б міг тоді сказати, що в такому сімейному колі вони святкують востаннє...

На Різдво ввечері хлопці запрягли коней і поїхали до Ішкова⁹³. Тут мешкало багато знайомих з гімназії Романа і "Ореста", й усі вони просили до себе в гості. І дійсно, у Гані Сірої зібралось багато молоді і всі забавлялися майже до ранку. Того вечора було всім дуже весело. Позбавлені довгий час усякої радості, молоді люди заскучали за розвагою і звичайною веселістю – постійним супутником молодих років. І тут, раптом, появилася можливість повеселитися, дати волю серцю і мріям, забувши про все на світі. Цей душевний приплив був настільки бурхли-

⁹³ Ішків – с. Козівського р-ну Тернопільської обл.

Повітовий провідник Юнацтва Підгаєччини, окружний організаційний референт ОУН Тернопільщини Петро Сіно ("Коля", "Супрун")

вий і сильний, що контролювати його було годі.

Того вечора Роман познайомив Влодка з своєю однокласницею Марійкою Штойко, дуже порядною і гарненькою дівчиною. Знайомство це було дуже ідеальним, бо полюбили вони себе глибоко й вірно і дружили до трагічної смерті Влодка. Але про це згодом.

Свята минули непомітно і, здавалося, дуже скоро. Облава на той час була лише одна, і хлопці спокійно пересиділи її в своїй криївці. Останнього дня їх відвідали Петро Сіно⁹⁴ і Михайло Керницький. Обох їх теж довго не було вдома, і вони лише на короткий час прибули, щоб

відсвяткувати разом з рідними. Петро Сіно в той час працював повітовим Юнацтва, а Керницький був зв'язковим і одночасно бойовиком у місцевій боївці. Це теж була остання зустріч Романа з своїми друзями дитинства і юності.

...Увечері першого дня після свят Влодко відвіз Романа і "Ореста" своєю підводою до Ішкова на зв'язок. Далі безпека вимагала іти пішки. Попрощавшись, при відході Роман обернувся і ще раз глянув на Влодка. Той стояв біля саней і дивився вслід хлопцям. Уся його постать нагадувала пригніченого старця з опущеною головою. Тужив, сердешний, наче відчував, що більше вже ніколи не побачить рідного брата і його щирого друга.

До Бишок прибули біля півночі, а вранці господиня розповіла їм страшну новину, яка буквально потрясла ними. Мова пішла про "Андрія".

"Невдовзі після вас, – почала вона, – він теж пішов додому на свята і вернувся вчора ввечері. Довго сидів за столом і

⁹⁴ **Петро Сіно** ("Коля", "Супрун"; 1922, с. Раковець Терехівлянського р-ну – 29.06.1947, біля с. Ішків Козівського р-ну). Повітовий провідник Юнацтва Підгаєччини (1943–1944), окружний організаційний референт ОУН Тернопільщини (1945–1947).

плакав, розповідаючи крізь сльози, як вчора вранці зі Зборова приїхала машина з солдатами до його батьків і вивезла їх в район, щоб відтак заслати в Сибір. А біля півночі до “Андрія” прийшли два вояки і кудись його повели, зв’язавши назад руки”.

Хлопці оторопіли, почувши таку новину.

А може тут якась помилка чи безпідставний наклеп? Почали роздумувати. Значить, негайно треба дізнатися і внести в справу повну ясність, щоб не постраждала невинна людина.

Як тільки стемніло, пішли до станичного, щоб через нього зв’язатися з СБ (Служба Безпеки). Не сподобалася хлопцям іронічна усмішка станичного, коли довідався, у якій справі звернулися до нього підлеглі “Андрія”. Вона явно говорила про те, що справа вже вирішена і немає потреби її досліджувати. Але у просьбі хлопцям не відмовив. Через деякий час прийшли сюди слідчі “Андрія” і розповіли про нього довгу історію, самозізнання, яке висловив він добровільно, не бачачи іншого виходу.

Походив він з прокомуністичної родини, яка проживала в селі Вірлів Зборівського району. 1940 року був покликаний в советську армію і внаслідок своїх поглядів добився звання дивізійного радиста. Після вибуху війни, коли советська армія покидала Україну, розвідка перекинула його через лінію фронту на окуповану німцями територію з тим, щоб він виїхав до Німеччини і, як галичанин, ввійшов німцям в довір’я і влаштувався на роботу в організацію, яка була б якимсь чином зв’язана з розвідкою, а ще краще – прямо в гестапо.

Здійснити цей замір НКВС “Андрієві” не вдалося. У Німеччині поставили його працювати на заводі за станок, де він поранив собі руку і після того, користуючись відпусткою, повернувся додому. Тут деякий час ховався, боячись, що можуть його знову запроторити до Німеччини, поки українське підпілля не запропонувало йому організувати школу радистів. Але і тут залишився він вірним своїм переконанням і чекав тільки хвилини, щоб нав’язати контакт з розвідкою НКВС. Така нагода трапилася з приходом фронту. Побачивши в лісі, біля с. Мельни, першого советського солдата-розвідника на коні, він сконтактувався з ним і сказав, де і як можна його знайти, щоб відновити старі стосунки і почати далі працювати. На пам’ятку подарував йому свій автомат, якого опісля так наполегливо “шукав”.

А далі – все пішло, як по маслі. З НКВС зустрівся у себе вдома, отримував завдання і потихенько давав йому інфор-

мації. Так видав криївку-магазин з радіоапаратурою, що була в лісі біля Мельни Рогатинського району, згодом – одну з груп радистів, в якій при облаві майже всі згинули, підірвавши себе гранатами, і тому велів групі Романа перенестися в другу криївку, бо стару задумав “всіпати”. Хлопців пожалів, бо дуже зжився з ними і вирішив видати їх останніми, але при такій нагоді, щоб вони не змогли себе постріляти.

А ненажерливому молохові війни всього того було замало, і він постійно вимагав нових жертв. Тому “Даль”, всупереч усякій обережності і правилам конспірації, наражаючи свого розвідника на явну смерть, писав йому (“Андрієві”) свої грипси з вимогою давати йому “гарних дівчат”, “гарні харчі”, “масло”, “яйця”, “сир” і таке інше. Врешті енкаведисти зовсім зробилися безличні, і один з них серед білого дня з’явився до “Андрія” на розмову. Переступивши поріг хати, спитав, чи можна “напитися холодної води”, йому відповів батько: “Вода є, тільки не зовсім холодна”. Це був пароль, і все це чула сусідська жінка, що випадково перед тим сюди зайшла. Через два дні з’явився “Андрій”. енкаведисти поспішали. Він прийшов над ранком, а до вечора, по їхніх розрахунках, було дуже далеко. Отже вирішили зустрітися з самого ранку. Для того необхідно було розіграти комедію арешту.

Рано хату “Андрія” обскочили солдати НКВС і, арештувавши його, кинули на драбинястий віз. По селі везли поволі, щоб усі бачили “бандита” крізь щаблі драбини. Люди дивувалися і не могли собі пояснити, чому арештованого везуть на возі, коли скрізь така гарна санна дорога. Як було домовлено, невідовзі на машині виїхали і батьки “Андрія” разом з молодшою дочкою наче на висилку в Сибір. Таку умову поставив він при розробці плану цієї операції, щоб їх не знищили бандерівці на випадок, коли операція була б розкрита.

Але за селом “Андрій” “втікає”. За ним стріляють, та “бравий хлопець”, спритно маневруючи між кулями, добігає до села і там пропадає. Ввечері заходить ще до своїх знайомих, розповідає, яким способом йому вдалося вирватися з лабет НКВС, і вирушає до Бишок.

У той дуже важкий час, коли на кожну нашу людину постійно чигала смерть і люди гинули як мухи, народ ставав надзвичайно чуйним до всяких ворожих хитрощів і підозріло ставився до всього, що його оточувало. В такому становищі кожний, на-

віть напівграмотна сільська жінка, грав роль розвідника. Побачивши чужу людину в селі, за її кожним кроком починало слідкувати багато очей і прислуховуватися до кожного її слова.

Так трапилось і в домі “Андрія”. Почувши від незнайомого не зовсім звичні слова, сусідка звернула на них свою увагу і своїми сумнівами поділилася зі своїм чоловіком, а той у свою чергу передав їх більш компетентним людям, і таким способом ця інформація дійшла до СБ. А тут уже все було розставлено на свої місця і зроблено відповідні висновки.

Коли “Андрієві” представили всі незаперечні докази його вини, він зрозумів, що викручуватися нема жодного смислу. Тому вирішив у всьому признатися з умовою, що його не повісять, лише розстріляють. Після цього сам усе розповів, що тут записано⁹⁵.

Довідавшись про це все, Роман і “Орест” не могли собі простити своєї недосвідченості і довір’я. Скільки помилок не раз робив “Андрій” у них на очах, по яких сміло можна було його запідозрити у зраді, але до їхньої свідомості усе це ніяк не доходило. Ось до чого доводить проста людська добродушність, доброзичливість і безмежна довірливість.

Тепер стало всім ясно, чому в третій воєнній окрузі “Лисоня” до останнього часу так важко було налагодити радіозв’язок. “Андрій” за наказом НКВС робив усе, щоб той зв’язок не існував.

Ще на початку зими Роман помітив у селі Бишки багато незнайомих людей, про яких ніхто не говорив, хто вони і що вони тут роблять. По їхній поведінці він зрозумів, що люди ці теж живуть у Бишках і виконують якусь важливу роботу. Питатися про такі речі було тоді не прийнято і навіть небезпечно, тому що всяка особиста цікавість була підозріла.

Зараз після Різдвяних свят зустрів Роман одного разу на вулиці Остапа, свого друга дитинства, йшов він кудись поволі, криваючи на праву ногу. Вид у нього був змучений, пригноблений, а настрої пригнічений. Побачивши Романа, він дещо підбадьорився, але не надовго. Був він безумовно радий такій зустрічі, поцікавився про життя товариша і розповів про своє. З його

⁹⁵ За даними радіотехніка Йосипа Бобрецького, **Олег-Костянтин Цісік** (“Гарт”, “Карпатець”, “Косар”, “Микола”) викрив “Андрія” як агента НКВС і ліквідував його.

слів Роман довідався, що його друг займає пост окружного СБ⁹⁶. В операціях був кілька разів поранений, і деякі з тих ран болять його й досі, а у кістці ноги сидить пістолетна куля і не дає йому нормально ходити. Прибув він сюди у досить важливій справі, але у якій саме і до кого – не сказав. І аж далеко пізніше, будучи вже у воркутинських концтаборах, Роман випадково довідався від компетентних людей, теж каторжників, що в той час у Бишках знаходилися обласний, [а згодом] і Крайовий Проводи ОУН. Але чи “Андрій” знав про них, це й досі йому невідомо.

Ось чого приходила сюди “Оксана” восени. Будучи зв’язковою “Остапа”, напевно приносила у вищу інстанцію ОУН від нього пошту. Мабуть, з подібною ціллю приходив сюди й Остап, який тоді носив псевдо “Рись”. Це теж була остання зустріч Романа з Остапом...

Через декілька днів після свят на місце “Андрія” радистам був присланий новий провідник, вище середнього росту, який непогано розбирався в радіозв’язку. Мабуть, він був радистом в українському легіоні “Нахтігаль” (“Соловій”). Про себе розповідав дуже мало, майже нічого, мав диктаторські нахили і вів себе з своїми підлеглими досить строго. Товариства не любив і вів самотній спосіб життя. Навіть важко сказати, чи робив він це з конспіративних поглядів, чи просто був у нього такий чернечий характер.

Новий керівник привіз зі собою прекрасну і досить потужну апаратуру, як він висловився, американського походження. Живленням служило тут динамо, приводжене в рух ногами людини. Хлопці навіть випробували всю цю апаратуру і переконалися, що вона працює бездоганно.

Усі радисти були дуже раді, що нарешті і вони стануть нормально працювати. Проте провідник раптово оголосив, що вся група завтра ввечері виїжджає звідсіля і дорога буде далека, але куди – не казав. Радив тільки добре до неї приготуватися.

На наступний день по групу приїхав зв’язковий широкими саньми, запряженими парою добрих коней. Хлопці повантажили апаратуру та інші речі, і вся група, на чолі з провід-

⁹⁶ **Остап Кекіш** (“Рись”, 1925, с. Раковець Теробовлянського р-ну – 18.06.1947, біля с. Вівся Козівського р-ну) – ймовірно, закінчив курси розвідників у с. Сільце Божиківське (тепер с. Квіткове) Бережанського р-ну (03.1944), працював при окружній референтурі СБ Тернопільщини, надрайонний референт СБ ОУН Бережанщини (1947).

ником, вирушила в дорогу. Їхали черепашою ходою. В той час фронт був уже за Віслою, і більшовики почали стягувати на територію Західної України частини військових підрозділів регулярної армії для боротьби з українським підпіллям. Внаслідок цього майже по всіх дорогах, якими в основному проходили невеличкі відділи УПА і працівники ОУН, енкаведисти влаштували засідки. Щоб пройти певний кусок дороги, необхідно було спершу посилати розвідку і тільки тоді вирушати. Як правило, в розвідку посилали когось із місцевих жителів села, хто б на випадок зустрічі з енкаведистами мав наперед обдуману версію куди йде, з якою справою і таке інше. Така версія була відома і тій людині в сусідньому селі чи в іншому пункті призначення, яка на випадок потреби її підтверджувала.

Не дивлячись на ніщо, на четверту ніч група щасливо прибула до села Батьків Золочівського району⁹⁷. Тут провідник велів усім влаштуватися і чекати на нього стільки, скільки буде треба, тому що йому необхідно зараз поїхати в одне місце. Він вернувся лише через тиждень і то не надовго. Спершу разом з групою через села Звижень⁹⁸, Чепелі⁹⁹ перебралися до с. Голубиця¹⁰⁰. Тут, побувши три дні, знову повернулися всі разом до села Звижень. Нарешті на тому “ходження по муках” групи закінчилося. Провідник розпорядився тут ґрунтовно влаштуватися. Тобто спорудити собі надійні криївки, налагодити харчове питання і всяке інше постачання. Після того він знову зник.

Важко сказати, що було причиною і чим керувався провідник, штовхаючи групу на незрозуміле їй вештання по всяких селах. Можливо, замітав він сліди на випадок того, якщо розвідка НКВС слідкує за рухом групи, а може сам не був впевнений в тому, що у своїй шпигунській діяльності “Андрій” був самотній. Але, беручи до уваги часті поїздки провідника у відлученні від групи, приходить на думку, що керував тими, так би мовити, маневрами не сам провідник, а в порозумінні з крайовим проводом ОУН. А той без сумніву хотів мати радіозв’язок не дуже далеко від себе. Коли ж у той скрутний час з фронту насувалася на всю Західну Україну велика навала регулярних військ, то крайовий провід був змушений часто маневрувати з

⁹⁷ Батьків – с. Бродівського р-ну Львівської обл.

⁹⁸ Звижень – с. Бродівського р-ну Львівської обл.

⁹⁹ Чепелі – с. Бродівського р-ну Львівської обл.

¹⁰⁰ Голубиця – с. Бродівського р-ну Львівської обл.

місця на місце, не знаючи сьогодні, де опиниться завтра. Таким чином це мандрювання змушувало мандрувати і всі ті служби, які були дуже тісно зв'язані зі своїм зверхником.

Як би там не було, а група була дуже рада, що врешті закінчилися її скитання і настав час праці. Через декілька днів важкої і секретної праці криївка була споруджена, належно обладнана, і все було готове до відкриття радіозв'язку. Справа залишалася лише за отриманням спеціальних інструкцій.

Проте і цього разу радість радистів була передчасною. Час ішов, а провідник наче у воду канув. Уже всякі думки почали зароджуватися в головах хлопців. Допускали навіть таку, що він десь загинув. І аж у кінці лютого [1945 р.] він все ж таки явився, а з ним прибув також один радист з іншої групи.

До всяких неприємних і незрозумілих новин і розпоряджень, які часто привозив зі собою провідник, група Романа вже звикла. Але цього разу він перевершив усі їхні сподівання. Згідно з його рішенням, у Звижені на всьому готовому залишався лиш "Орест" і новоприбулий, а всі інші повинні були вирушати на Волинь. Романові не так було шкода тої праці, яку група вклала у спорудження цього прекрасного сховища і його обладнання, як розпрощатися з "Орестом". До цього часу вони були скрізь майже разом, три роки вчилися в Бережанах в одному класі, разом пішли в підпілля, тут раптом розлука. "Орест" теж не був задоволений таким вирішенням справи, хоч залишався на місці, на всьому готовому. Але наказ є наказ, і вже наступного вечора група на чолі з провідником вирушила в дорогу.

Тепер ішли вони не по звичайному зв'язку – від села до села, а по спеціальній зв'язковій лінії, яку обслуговували два зв'язківці і мінялися вони не часто, а по кількадесятьох кілометрах. Маючи деякий багаж¹⁰¹, змушені були пересуватися лише на підводах.

До села Старий Почаїв¹⁰² добралися щасливо. Розвідка працювала тут бездоганно, і терен не був надто загрожений. Тут поміняли підводи, трохи зігрілися і вирушили далі. Деякий час їхали лісом, а зараз за ним простягалось село Кокорів¹⁰³,

¹⁰¹ За даними Йосипа Бобрецького, група із собою везла генератор до американського передавача, невелику німецьку рацію на анодну 90 вольтову батарею, запасні лампи і деякі запчастини.

¹⁰² Старий Почаїв – с. Кременецького р-ну Тернопільської обл.

¹⁰³ Старий Кокорів і Новий Кокорів – с. Кременецького р-ну Тернопільської обл.

що впиралося в річку Ікву. Вся складність полягала в тому, щоб щасливо перебратися через неї на той берег по єдиному мості, який був у селі. У таких місцях, як правило, енкаведисти влаштуовували засідки. Робили це вони дуже скрито, добираючись сюди різними манівцями, як тільки стемніє. Отже про таку засідку в селі переважно ніхто не знав, хіба випадково міг хтось її запримітити і сповістити про неї куди треба.

Перед виїздом з лісу підводи зупинилися, бо перше ніж в'їхати в село, слід було докладно дізнатися, що тут робиться. В розвідку пішов Роман разом з одним із зв'язкових. Підійшли до першої хати і постукали у вікно. У вікні показалаь чоловіча голова. Він запросив хлопців до хати погрітися, але ті відмовилися, знаючи, що їх чекають у лісі. Чоловік розповів, що не більше години тому він вернувся із села, де було все спокійно і запевнив, що зараз теж становище не змінилося, тому що загони НКВС приїжджають в село на облаву лише над ранком. Маючи такі надійні дані, підводи в'їхали в село. Але проїхавши не більше ста метрів, біля третьої хати хтось крикнув: "Хто їде?" Надіючись, що питає хтось із місцевої боївки чи іншої підпільної сторожової групи, зв'язківці відповіли: "Свої!" В той момент на підводі з-за хати посипався град куль. Стріляли з крісів, автоматів, а невдовзі зі скоростріла. Про якийсь опір не можна було й думати. Ландшафт тут рівний, мов стіл, і покритий білим свіженьким снігом, а ніч була місячна і видно було, як вдень. Всякий, хто заліг би, був би вбитий через декілька секунд. Одиноким порятунком була втеча. Бігти довелося по рівному полі і дещо під гору. Кулі далі свистіли зліва, справа і над головою. То тут, то там торкали вони одежі і здавалося, що марні старання, бо виходу немає. Так пробігли гори, а далі почався спуск вниз. І тут, на самому перевалі Роман почув зліва важкий стогін. Оглянувшись, побачив поблизу провідника. Він кривав на праву ногу і просив помочі. Явно ризикуючи своїм життям, Роман покликав "Сокола", посадили провідника на кріс, мов на лавку і побігли вниз. Погоні не запримітили. Внизу снігу було по пояс. Ідучи по ньому, а ще з такою ношею, хлопці вибивалися з останніх сил. До того далі йти треба було під гору. Романові здавалося, що разом з потом у нього по всім тілі виступає кров. На щастя, підоспіли інші хлопці і замінили вимучених товаришів. Ще хвилину, ще дві – і врешті вскочили в ліс. Тут відчули себе спокійніше. Оглянувшись навкруги, почислились і одного

не дорахувались. Не вистарчало того зв'язкового, який ще недавно йшов з Романом на розвідку.

Думали по всякому. Можливо, для відступу вибрав він іншу дорогу і невдовзі появиться. З тим і вирушили через ліс до старопочаївських хуторів, де другий зв'язковий знайшов для всіх надійну квартиру. Минула ніч, а зв'язковий не появився. Аж під обід розвідка донесла, що він і коні були вбиті першими пострілами. Увечері санітарна служба привела до пораненого провідника лікаря, який після обстеження рани сповістив, що куля зачепила кість і про якусь дорогу з такою раною не може бути й мови. І знову, вже котрий раз, довелося групі набратися терпіння і чекати, поки провідник буде могли продовжувати дорогу. Настав березень. В половині місяця почав танути сніг, і річки звільнилися від льоду. Провідник поправився настільки, що вже міг з допомогою палиці пройти по хаті. Отже настав час вирушати в дорогу. Ввечері для раненого прибула підвода і всякими бічними дорогами привезли його над річку. Тут на групу вже чекав човен з керманичем. Переправились без жодних пригод, а на другому березі вже чекала на них підвода. Дорога була погана, бо снігу вже було мало, тому на санях їхав один хворий провідник, а всі інші йшли пішки.

На наступний вечір уже не можна було їхати жодним транспортом. Теплий південний вітер і весняне сонце за останній день майже зовсім розтопили сніг, і на дорогах утворилася справжня кашня. Довелося продовжувати шлях верхом на конях. Над ранком добралися до невеличкого хутора, що лежав в глибокій балці, від якої простягався глибокий яр аж до сусіднього лісу. Тут квартирувала, мабуть, вже не один день якась сотня УПА, що не встигла розформуватися. У зв'язку з тим усі хати були зайняті стрільцями і прилягти де-будь, щоб відпочити, зовсім не було місця. Отже довелося усім прибулим дрімати сидючи. Але не надовго.

Як тільки розвіднілося, залунали поодинокі постріли з крисів і кулеметні черги. Розвідка донесла, що військо НКВС напало на заставу сотні. Почався бій. Загін ворожого війська був невеликий, і сотня легко могла з ним справитися, хоч був він до зубів озброєний. Але, як тільки почався наступ, противникові прийшла велика підмога з мінометами і гаубицями. У сотні УПА, на жаль, була тільки легка стрілецька зброя і за кількістю

вояків залишалась вона в меншості. Тому вирішено було організовано відступати. Для цього були прекрасні природні умови. Глибокий яр, мов рідний батько захищав відступаюче військо від ворожих куль, лиш інколи попадали сюди снаряди гаубиць. До лісу добралися без жодного пораненого. Большевики на переслідування не зважились, розуміючи, що жодного успіху в цьому мати не будуть.

У лісі запанувала тиша. Особливого холоду не відчувалось, і військо, в тому числі і група радистів, спокійно чекали вечора. Декілька людей з навколишніх сіл проходили тут поряд, тобто поблизу розташування сотні, тож не могли її не запримітити. Усіх їх застава затримувала і держала до сутінків. Так було безпечніше, і люди не ображались, розуміючи ситуацію. Як тільки стемніло, сотня знялася і попрямувала вниз по дорозі, а радисти на конях подалися в протилежний бік.

Тепер просувалася група не по лінії, а з допомогою звичайного зв'язку, бо після засідки в Кокорові стало ясно, що про лінію вже знає НКВС.

Вже розвиднялося, коли п'ять кіннотників в'їхали в село Дермань¹⁰⁴. Тільки стали вони з пагорба спускатися в село, як навпроти, на віддалі ста метрів, побачили велику валку возів, навантажених збіжжям, в супроводі загону війська. Валка вмить зупинилася, а солдати попадали на землю. Проте ніхто з них ні разу не вистрілив. Такий поступок свідчив про те, що солдати пропонують розійтися мирно. Вступати з ними в бій верхом на конях, та ще й з хворою людиною, у радистів теж не було жодного бажання, і вони повернули вліво. Доїхавши до назначеного місця, розвели коней по сусідніх стайнях, а самі, поснідавши, полізли в криївку на відпочинок. Без перешкод проспали до вечора. А з настанням сутінків знову вирушили в дорогу.

Тепер ситуація складалася так, що за ніч було необхідно пройти сімдесят кілометрів. Цього вимагала конспірація і ще деякі розрахунки. По такій важкій дорозі їхати довелося майже всю ніч. Помучені і голодні коні переставали слухатися і вперто завертали до кожного зустрічного будинку. Тільки силою доводилося змушувати їх іти далі. І аж над ранком в'їхали в село Коршів¹⁰⁵, біля Мізоча. Тут був останній пункт їхнього рейду.

¹⁰⁴ Дермань – с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл.

¹⁰⁵ Коршів – с. Здолбунівського р-ну Рівненської обл.

Працівник технічного зв'язку
Олег-Костянтин Цісик
("Карпатець", "Микола")

Провідника зустріли в цьому селі як старого знайомого, і всі називали його "Миколою"¹⁰⁶. По всьому було видно, що у цьому терені перебував він довгий час і почував себе як вдома. Стало відомо і те, що псевдо, яким він користувався в Галичині, було застосоване тимчасово з конспіративних міркувань.

Влаштувавши хлопців, "Микола" знову зник ще того самого ранку. Куди він дівся і коли він появиться знову, того ніхто не знав. Наказано було тільки відпочивати і чекати від нього розпоряджень, не проявляючи жодної власної ініціативи.

І знову потягнулися довгі, сірі дні і ночі незрозумілого чекання. Не дармував тільки "Око"¹⁰⁷. У нього від природи були золоті руки. Мабуть, не було у селі в той час такої роботи, якої він не міг би виконати, чи та-

¹⁰⁶ **Олег-Костянтин Цісик** ("Гарт", "Карпатець", "Косар", "Микола", "Старий"; ?..1922, м. Коломия, Івано-Франківської обл. – 17.08.1949, с. Кунин Здолбунівського р-ну Рівненської обл.). Керував вишколом радистів біля с. Дермань Здолбунівського р-ну (весна 1944), працював радистом в УПА-Південь (1944), організовував радіозв'язок між Волиню і Галичиною (із 11.1944), ймовірно, між Львівським, Подільським та Північно-західним краями ОУН, розставивши пункти радіозв'язку у сс. Звижень, Коршів та Антонівці (зима–весна 1945). Ймовірно, із розформуванням технічного зв'язку в УПА переведений у радіослужбу ОУН (весна 1945). Призначений Здолбунівським районним провідником ОУН у надрайоні Здолбунів (літо 1945–1949); двічі відзначений Бронзовим Хрестом заслуги (11.10.1945 і 12.06.1948).

¹⁰⁷ **Йосип Бобрецький** (Бобрицький) ("Славко", "Кучерявий", "Око"; 1922, с. Дички Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. – 23.07.1958, м. Київ). Закінчив курси з радіосправи (1944), перекидався підпіллям на Волинь у складі радіогрупи "Карпатця" (1945), перебував разом із політичним референтом крайового проводу ОУН "Ломом" (1948), керівник технічної ланки Рівненського окружного проводу ОУН (з 1950), згодом очолював групу кур'єрів-зв'язківців ОУН. Здійснив спробу легалізуватися (1955), був викритий і заарештований (1957). Засуджений до ВМП, вирок виконано у м. Києві.

кої машини, чи механізму, яких він не міг би відремонтувати. Руки його завжди тягнулися до праці. Допомогала йому ще й освіта. Влітку 1944 р. закінчив третій курс Львівського політехнічного інституту, куди вступив після закінчення гімназії. В додаток до всього був він людиною рідкісної краси – ростом дещо вище середнього, голубі, мов небо, очі, волосся ясно русяве і кучеряве, як у молоденького баранчика. Обличчя легко рожеве, а при всьому пропорційний і гармонійний в рухах. Характер спокійний, добродушний і веселий. Ось такий був друг “Око” – весельчак і гуморист. Що ж тут ще не вистачає до ідеалу?

Радіотехнік Йосип Бобрецький
("Кучерявий", "Око", "Славко")

Спершу наладнав господареві січкарню, яка працювала вже дуже погано, відтак швейну машину, що вже більше року стояла в куті без діла, а потім настінний годинник, радіорепродуктор, а вкінці поміняв днища в усій дір'явій посудині. Вдячний господар радів і теж не залишав без уваги доброго спеціаліста.

Про спосібності “Ока” якимсь чудом довідався провідник “Микола” і невдовзі запросив його до себе на квартиру. Там добрий майстер теж відремонтував усе, що було необхідно, а через декілька днів знову повернувся на попереднє помешкання. Які новини приніс він з собою? В першу чергу вияснилося, хто такий “Микола”. Те, що він галичанин, хлопці знали вже давно. Про те яскраво говорив його галицький мовний діалект. Тепер він є членом крайового проводу ОУН і очолює зв’язок. Довгий час працював у підпіллі на землях Східної України. Там познайомився з дівчиною, з якою разом працював і, повертаючись на захід, взяв її з собою як дружину. Мешкала вона постійно в Коршеві, і він разом з нею, коли перебував у цій околиці. Тепер стало ясно, чому він так завзято і нестримно прямував сюди разом з усією групою. Логіка підказувала, що не всі радисти тут потрібні, і що невдовзі знову “Микола” розділить їх на дві

групи і одну з них пошле в інше місце. Про це свідчило рішення, яке прийняв він у Звижені, де на радіоточці залишив лише двох радистів.

Взагалі в той час важко було розібратися в заплутаних планах провідника. Чи будував він радіолінію для зв'язку Галичини і Волині і, не маючи потужної далекосяжної радіоапаратури, змушений був на відповідних відстанях установлювати транзитні станції, чи може укомплектовував кожний [окружний] провід ОУН окремою радіоточкою? Це питання, напевно, вирішувалось у крайовому проводі ОУН і, крім нього, заледве чи ще хто знав, як його вирішили. Коли радисти питали в “Миколи”, скільки їм ще сидіти тут без діла, він відповідав: “Поки не підсохне і не наладиться дорога”. Такий час невдовзі прийшов.

Увечері провідник з'явився на квартиру радистів і заявив, що розбиває групу на дві частини. Роман і “Борис”, взявши з собою рацію, повинні ще сьогодні відправитися до села Антонівці¹⁰⁸ на Шумщині, а “Око” і “Сокіл” залишаться тут на місці.

До назначеного пункту добиралися дві доби. Їхали верхи на конях лише лісовими дорогами. У супроводі двох відважних, що добре знали дорогу, зв'язкових хлопці почували себе вповні безпечно. У Антонівцях, згідно з інструкцією “Миколи”, радисти зустрілися з організаційним провідником ОУН “Дубовим”¹⁰⁹ і далі входили в його підпорядкування. Який пост займав тоді “Дубовий”, хлопцям не було відомо. Так вимагала конспірація.

З'явився він до хлопців третього дня. Прочитавши грипса від “Миколи”, заявив наступне: “Фронт уже в Німеччині (це було на початку квітня 1945 р.) і большевики кинули в Західну Україну для боротьби з нами декілька дивізій регулярної армії. Тепер тими військами заповнені всі наші села, і починати таку важливу роботу в таких обставинах недоцільно. Тому усім нам поки що слід припинити всяку діяльність, щоб вижити. Є надія, що таке становище довго тривати не буде, хмари розійдуться, і знову нам засяє золоте сонце. Тоді і візьмемося за роботу, а поки що залишайтеся тут разом з моїм референтом і терпеливо чекайте. А коли вже можна буде щось робити, я сам знайду вас”.

Це була перша і остання зустріч радистів з “Дубовим”.

¹⁰⁸ Антонівці – с. Шумського р-ну Тернопільської обл.

¹⁰⁹ Ймовірно, йдеться про шефа зв'язку УПА-Південь “Максима” (“Сухий”).

Хто був той референт “Дубов[ого]”? Віком був він дещо старший від Романа і “Бориса”. По розмові ясно було видно, що виходець він з Галичини, проте дуже старався позбутися галицького акценту і пристосуватися до місцевого. На жаль, це вдавалося йому важко. Деякі його вислови свідчили про те, що на Волині він не новачок і пробув тут не менше року. Тому радисти радо користувалися його порадами і досвідом, набутим за довгий час в тих теренах.

Хоча було їх лише трьох, і ніхто з них не контактував з зовнішнім світом, псевд своїх ніхто не розкривав, і вони користувалися лише їхніми початковими буквами. Мешкали разом в окремії кімнаті, а на випадок тривоги – ховалися в криївку. Вхід до неї був з льоху, а сама криївка знаходилася під стайнею на метрівій глибині.

До половини квітня в селі було спокійно. Хвилево заїжджали сюди армійські підрозділи, рилися в стодолах, коморах та інших будинках в пошуках бандерівців, а під вечір покидали село і верталися на місця постою. Але 15 квітня становище різко змінилося. В село приїхало кілька сотень армійців і тут заквартирували. По всьому було видно, що осіли вони тут надовго. Кожного дня ходили по всіх господарствах, заглядали у кожний куток, у кожну дірку, лазили по горищах і пивницях, перетрушували усю солому і проколювали кожний квадратний метр землі в будинках, на подвір’ї і навіть на городі довгими сталевими дротами. Найдовше товклися в стайнях під жолобами, де, як підказував досвід, часто підпільники будували входи до криївок.

Тепер прийшлося хлопцям постійно перебувати в криївці. Сюди крадькома один раз на добу приходила господиня і приносила їм їжу. Світла електричного не мали, а користуватись свічками було неможливо, тому що вогонь пожирає кисень, а його й так постійно не вистачало. Хоча вентиляційні діри тут були, але виходили вони під жолоб і часто притрушувались соломою під час годівлі худоби. У таких випадках дихати ставало зовсім неможливо і хлопці притулившись до отвору, сопіли, мов ковальські міхи. Але найважче було з фізіологічними потребами. Після кожної з них хлопці буквально задихалися.

Проходили дні, сили падали, большевики не думали покидати села. Останнього дня прийшли вони на подвір’я з собакою-вівчарем і водили його по всіх будинках. Прийшли до

стайні, вигорнули з-під жолобів усю солому і знайшли вентиляційні діри. Підвели собаку. Понюхавши, вона загарчала. От і все, подумали хлопці і приготували пістолети. На верху почалася суперечка – одні солдати наполягали на тому, щоб розкопувати діри в пошуках криївки, інші знову твердили, що це діри щурячі, собака занюхала їх і тому гарчить. Врешті всі на тому погодилися і покинули стайню. Хлопці легше зітхнули, бо одною ногою були вже на тому світі.

Через деякий час прийшла господиня з харчами і сповістила, що на дворі вже темно, і солдати припинили розшуки. Роман попросив її не закривати входу, тому що мав намір покидати криївку і йти в ліс. Він доводив, що раніше чи пізніше криївку віднайдуть, і всі в ній загинуть без бою, як кроти під землею. А на поверхні є більше шансів на порятунок, а якщо навіть доведеться згинуть, то в бою як борець, а не як тхір у норі. Йому ніхто не перечив. Пообідавши і замаскувавши вхід до криївки, всі три по-пластунськи переповзли через дорогу і городами подалися до лісу. Тому далі слід було просуватися дуже поволі й обережно, щоб ні одним звуком себе не розкрити. І дійсно, невдовзі побачили трьох солдатів з автоматами, що ходили тут взад і вперед. Діждавшись, поки вони відійдуть якнайдалше, хлопці, зігнувшись, перейшли загрожену лінію і увійшли в невеличкий яр, який впирався в ліс. Не пройшли і двадцять метрів, як над ними одна за одною спалахнули ракети. Мабуть, солдати все ж таки щось помітили, але було вже пізно, до лісу залишалося не більше п'ятдесяти метрів, і хлопці подолали їх за декілька секунд.

В лісі почували себе, як вдома. Він пах весняним ароматом, і всі три інтенсивно наповняли ним свої груди, немов хотіли надолужити все втрачене в криївці. І тут мимоволі пригадалася їм пісня: "Ліс наш батько, темна нічка – мати"... Бо тільки тепер відчули глибоку правду і силу тих слів після кількадечного підземного запроторення. Зайшовши глибше в ліс, вирішили тут дочекати ранку. Сидіти на землі було неможливо, бо була вона ще вогка і холодна. Тому, пригнувши густі кущі ліщинника, примостилися на них напівлежачи. Після недавньої тривоги сон не брав, і так з відкритими очима вони пролежали до ранку.

Зійшло сонце, обігріло ліс і його нічних гостей. Тепло приємно розморило їх, вони повставали і глянули на себе. На лицях і руках було чимало бруду, отже вирішили побродити по

лісі і знайти якусь воду, щоб вмитися. Шукати довго не довелося. За кількадесят кроків знайшли велику яму з чистою, мабуть, ще сніговою водою. Тут деякий час затрималися, привели себе в порядок і пішли далі. Невдовзі на горбку між соснами побачили невелику хатину. Хоча бідненька вона, але дуже охайна і в оточенні соснового тла лісу нагадувала справжній казковий теремок. Навкруги неї скрізь жовтів чистий пісок, лише перед вікнами чорніли латки навезеної землі, на яких видніли сухі минулорічні квіти. Глянувши на хатину, “Борис” жартома промовив: “Ось нам і відпочинок, а як повезе, то й сніданок”.

Підійшовши ближче, хлопці побачили за тою хатиною ще таких дві, і всі вони були подібні на себе, як крапельки води.

У хаті застали молоде дівча, що поралося біля кухні. Поздоровались і попросили теплої води, щоб помитися і поголитися. Дівчина ввічливо усе наготувала і почала готувати хлопцям снідання. Раптом надворі роздалися крісові постріли, а за ними кулеметна черга. Щоб це могло бути? – занепокоїлися хлопці, адже дівчинка запевнила, що поблизу немає жодних військ. На всякий випадок вийшли з хати, стали на розі і розглянулися довкруги. Усе крихітне подвір’ячко, серед якого стояла хатинка, оперізував плетений з вориння пліт, в який впирався ліс. Лише з фронтового боку можна було вийти на невеличку лісову доріжку, що тягнулася вниз до потічка. Через нього був перекинутий місток, за яким стояли ще три хатини.

За потічком біля хат хлопці побачили відділ якогось війська, одягнутого в різну одягу – від угорських шинелей до цивільних курток. Військо метушилося наче в якійсь нерішучості. Все це прекрасно хлопцям було видно, бо відстань між ними і загадковим військом не перевищувала ста метрів. Раптом з гурту вийшов один воїн, перейшов місток і по доріжці вгору попрямував у бік хатини, за рогом якої стояли хлопці. Вони присіли, наготували пістолети. Але воїн пройшов повз і подався в ліс. На голові в нього красувалася зовсім нова мазепинка, спереду якої блищав тризуб. “Це якась наша сотня, – радо заявив референт “Дубового”, – большевики ніколи тут в ліс не підуть. Давайте прилучимося до них, адже з ними легше буде нам перебути ті важкі облави”.

Хоча радисти вважали його тут знавцем тих теренів і завжди прислухалися до його порад, але цього разу Роман за-

перечив йому і радив послати дівчинку у розвідку. Вона постійно живе у лісі і добре орієнтується у становищі.

“Борис” знову запропонував негайно залягти на краю лісу і наглядати за незнайомим військом. Але референт не погодився з думками товаришів, звинуватив їх у нерішучості, піднявся на повний зріст і пильно став розглядати невпізнане досі військо.

“Чого тут боятися? – врешті заявив він рішуче, – це ж наші хлопці, я навіть впізнаю декого з них”. Після тих слів накинув на себе куртку і вийшов на дорогу.

“Пішли”, – ще раз скомандував і широким кроком подався вниз. За ним неохоче покрокували Роман з “Борисом”. Як тільки хлопці вийшли на дорогу, усі воїни з-за містка спрямували на них свої погляди, наче здивувалися їхньою появою. Прибулі, як звичайно, поздоровались! “Слава Україні!”, – ті відповіли: “Героям слава!” – і почалося всяке двостороннє розпитування. Хлопці відповідали чітко, але ні одного слова правди. Воїнів найбільше цікавило те, чи крім тих трьох немає близько якоїсь сотні УПА. На це хлопці теж відповіли двозначно. Тоді запитав референт співбесідників, з якої вони сотні, і що він хоче говорити з командиром. Ті назвали псевдо сотенного і запропонували референтові йти з ними для зустрічі з командиром. Цей відійшов, а радисти стали його чекати, бо від результатів цих переговорів залежало залишатися їм усім у сотні чи ні. Але тому, що референт щось довго не вертався, Роман став розглядатися по боках. За декілька метрів, під кущем ліщини, лежав солдат з направленим на нього кулеметом. Це дещо здивувало хлопця, але швидко він заспокоївся, згадавши сучасну ситуацію, яка вимагала великої уваги й обережності. Про якісь непередбачені дії кулеметника не могло бути й мови, тому що обабіч стояло багато солдатів. Раптом Роман побачив дівчину з медичною сумкою при боці, що вийшла з лісу і попрямувала до гурту. Її виглядом він дуже зацікавився. Хоч була вона досить гарна собою, але коли побачив її – мороз пробіг йому по плечах. Обличчя її дуже нагадувало тих учительок-полтавчанок, які в 1939 році, після окупації західних земель України більшовиками, приїжджали сюди вчити дітей. Подібні обличчя він бачив і в кіно в тих передвоєнних роках у Підгайцях, де вчився тоді в сьомому класі середньої школи. Ці круглі білі лиця, чорні брови, карі очі, характерні для полтавчанок, без усякого сумніву він відрізняв би від інших українських дівчат.

Що ж робить ця полтавчанка тут в нашому відділі, і як вона сюди попала? Подумав Роман. Невже ж дійсно ідея привела її сюди? Щось досі не чув я про такий випадок. А можливо, на Волині таке трапляється, бо про тутешні порядки я знаю так мало.

І тут до дівчини підійшов кремезний солдат і почав себе дуже грубо поводити з нею, давши повну волю рукам. Вона мляво себе захищала. По всьому було видно, що до подібного, м'яко кажучи, залицяння вона вже давно привикла.

Що ж це за мораль? Здивувався знову Роман, хіба таке допустиме в наших рядах?

І тут раптом мов молотом вдарила його думка – а що, коли цей відділ не наш?

І тут з великою швидкістю стали насуватись йому думки одна за одною, та все страшніші, все жахливіші. Згадав солдата з наставленим на нього кулеметом, безконечно довгу відсутність референта, що мов під землю провалився, поведінку санітарки, і все це разом явно свідчило про те, що тут не все в порядку, якщо не гірше. Усе його тіло зібралось в один твердий, але пружний клубок, готовий до всього. Він швидко оглянувся навкруги, шукаючи якось виходу, але в той самий момент солдати, що стояли тут поруч, вхопили його за обі руки і спокійно заявили, що від сотенного прийшов наказ усіх їх трьох роззброїти.

“Ми мусимо це зробити, – пояснювали вони, – тому що й самі знаєте, яке тепер становище. Тепер нікому не можна довіряти і всіх слід добре перевіряти, інакше нам каюк”, – додали вкінці і повели тимчасово арештованого до сусідньої хати.

В хаті не було нікого. Це ще більше збентежило Романа, бо не розумів, чому його сюди привели. Тому став пильно розглядатися по кімнаті, щоб побачити щось таке, що б підказало йому цю причину. Але не знайшовши нічого, запитливо глянув на солдатів, які його супроводжували. А вони і далі байдуже ставилися до всяких емоцій арештованого і спокійно робили свою справу. Так само спокійно взяли вони з лави міцні шнурки, зв'язали ними Романові руки й ноги, винесли його на двір і, мов зарізаного барана, кинули на віз. От і все, подумав Роман, бо вже не сумнівався, куди попав. Обоз ще довго стояв на місці, і в Романа було багато часу роздумувати над тим, що трапилося, проаналізувати хід останніх подій. І він, і “Борис” були

проти того, щоб без всякої перевірки контактувати з невідомим військом. Чому ж вони все-таки послухали референта і потягнулися за ним. Чи не краще вже в крайньому випадку було йти комусь одному, хоч би і самому референтові, щоб довідатися, що це за відділ. А так він потягнув за собою всіх. От тобі і досвідчений і обізнаний зі становищем.

Раптом у Романа зародилася думка, від якої йому стало дуже гірко і навіть страшно. А де гарантія, що вся ця акція не була спланована наперед? Що ж ми знаємо про людей, в тому числі і про референта, з якими спілкувались в останні дні? Хіба міг цей чолов'яга, будучи чесною людиною, так безвідповідально себе повести?

“Чого боїтеся, я ж пізнаю тут деяких людей”, – ці останні слова референта ще й досі звучали Романові у вухах і ще більше підказували, що не обійшлося тут без зради.

Але раптом з сусідньої хати солдати вивели референта зі зв'язаними руками, викинули його на віз і тут зв'язали йому ноги. У Романа відлягло від серця.

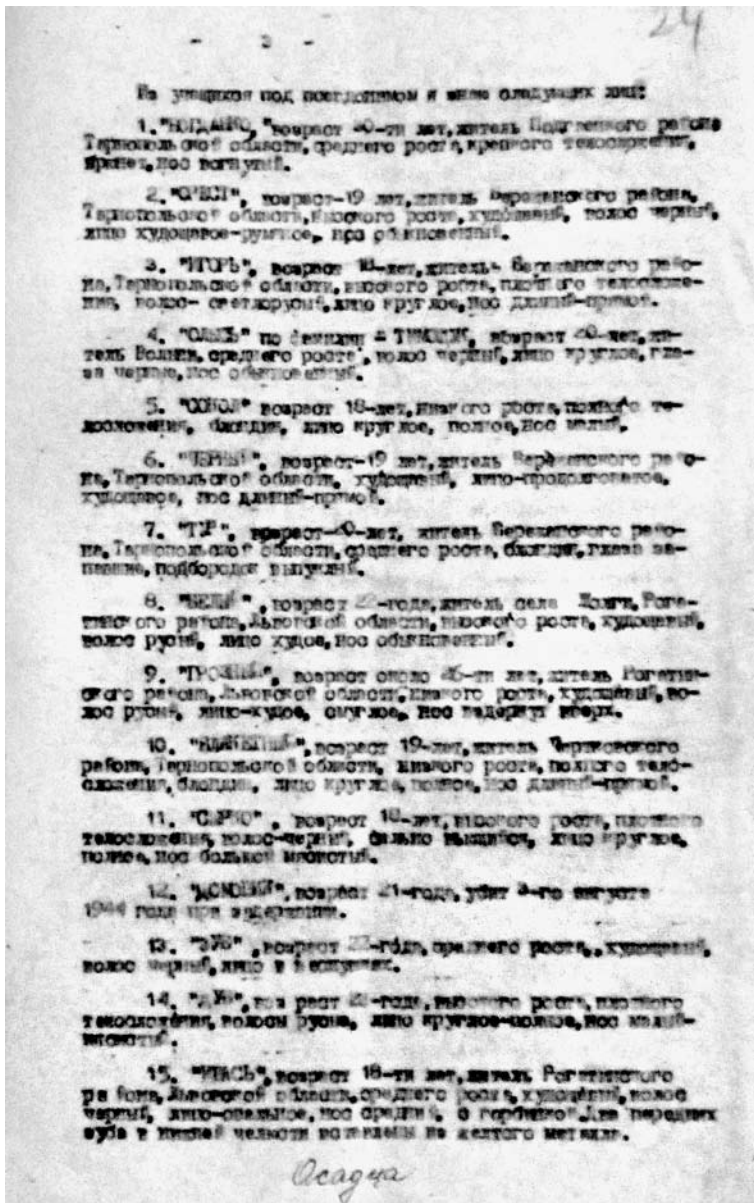
Що буде тепер, то буде, але, слава Богу, він не зрадник, лиш незнайко і розтяпа”.

За референтом з третьої хати вивели і “Бориса” і теж поклали його на віз. Обоз рушив¹¹⁰.

По дорозі став Роман роздумувати над усією своєю підпільною діяльністю, наче прощався з нею. Які рожеві плани будував він, вступаючи туди, а що з того вийшло і як ганебно закінчилося. Скільки енергії і здоров'я віддав упродовж того останнього року, а де користь з того? То зрада “Андрія”, то слабенька оперативність “Миколи” зводили всі старання нанівець, і позаду залишався лише даремний труд.

Він не жалів тепер ні недоспаних ночей, ні голодних днів, не страхався навіть свого майбутнього, лише дуже шкода було йому того, що так мало зробив для Великої Справи...

¹¹⁰ Хутір, де було арештовано радистів, розташовувався за кілька кілометрів на північ від с. Антонівці Шумського р-ну Тернопільської обл. та мав назву Рудня. Це сталося 20 квітня 1945 р.

Витяг з протоколу допиту Михайла Осадци про курсантів радіошколи та навчальну програму. 3 серпня 1944 р.

16. "СВЕТЛОМ", возраст 19-лет, житель Рогатинского района, Мясной области, высшего роста, полного телосложения, волос черные, лицо круглое - полное, носит очки.

17. "ТАН", возраст 17-лет, жительница Рогатинского района, Мясной области, высшего роста, худощавая, блондинка, лицо овальное, нос прямой.

18. "ИДА", возраст 19-лет, жительница Подгумного района, Тернопольской области, среднего роста, полного телосложения, волос русый, лицо круглое, нос обыкновенный.

19. "ЧЕНА", возраст 18 лет, жительница Подгумного района, Тернопольской области, среднего роста, худощавая, волос черные, лицо продолговатое, нос длинный-прямой.

20. "ОСАНА", возраст 19 лет, жительница Подгумного района, Тернопольской области, среднего роста, полного телосложения, волос черные, лицо полное - круглое.

21. "НАД", возраст 18-лет, высшего роста, полного телосложения, волос черные, лицо круглое-овальное, нос прямой.

22. "ИРИНА", возраст 18-лет, жительница Березнянского района, Тернопольской обл., полного телосложения, волос русый, лицо - продолговатое, нос прямой имеет небольшие очки.

Кроме вышеперечисленных лиц, других победителей не числится у нас на курсах радиотехники и на шк.к.

КІРСОС:

После окончания школы радиотехники Вы получили звание по работе в ОЖИ"ской организации.

ОЖИ:

Звание по работе в ОЖИ"ской организации я еще не получил, в школе окончания школы радиотехники, где проводили мы только курс теоретического обучения по радио-электронике, выделили группу, в количестве 18-ти человек, в составе которой и я находился, возглавляемая "А.И.Р.Е.В." 28-го июля с.г. была направлена в Березнянский район на курсы электротехники, с целью практической работы на радиостанции, которая должна поддерживать связь с группой радиотехников, направлено одновременно с Вами, после окончания в районской школе бухгалтерии и иных видов занятий.

Во второй группе человек 22-радиотехники. Группу возглавляет "К.И.С.О.С."

КІРСОС:

На какой срок была группа выделена в Березнянский район, и какие виды были поставлены.

ОЖИ:

На какой срок была группа выделена в Березнянский район и на какие виды работы, а также поставлены, чтобы в ближайшее время, для об этом говорил руководитель Областного провода "ОЖИ" "Толдун" обязательно работать на радио станциях, т.е. передать передатчик всех областных станций по линии "С.В." в телеграфных проводах "ОЖИ", в Областном проводе "ОЖИ".

Осадца

Витяз з протоколу допиту Михайла Осадци про курсантів радіошколи та навчальну програму. 3 серпня 1944 р.

СОБЕРШЕННО СЕКРЕТНО

П Р А В К А

*В Конференции
К. Савченко, Волнуха
Григорьев, Рогов, Шенков
Муромцев*

*на тему
ликвидации банд
на территории Украины
22.8 Ромаш*

О ликвидации радио-группы Тернопольского областного провода "СУН".

8 августа с/г. в лесах Березанского района оперативной группой УНКГБ по Тернопольской области, под руководством подполковника УНКГБ тов. САРАЕВА, была произведена операция по ликвидации банд-группы, в состав которой входило 18 человек.

Все участники банды, за исключением одного, были убиты во время операции. Банда имела на вооружении 7 автоматов, 3 пулемета, 11 винтовок и 18 пистолетов.

Оставшийся в живых участник банды сообщил, что указанная группа в количестве 18 человек является радио-группой Тернопольского областного провода "СУН", которая была сформирована 20 июля 1944 года в селе Мелька, Рогатинского района, Станиславской области.

Командиром радио-группы являлся "АНДРЕЙ" 23 лет, уроженец Волыни. Радист "БОМКО" 22 лет уроженец Тернопольской области и ученик радиста "ДОМОВИК" 19 лет. Остальные участники группы являлись боевиками, в задачу которых входило охранять радиостанцию. В числе указанной группы были три девушки, из коих две, якобы, уроженки Березанского района.

Радио-группа получила задачу пробраться в Березанский район и по радию поддерживать связь с радиогруппой областного провода "СУН", которая дислоцируется где-то в районе Днестра Станиславской области.

По этим же данным, известно, что Тернопольский областной провод "СУН" также находился в селе Мелька, Рогатинского района и в последних числах июля месяца с/г. должен был перебазироваться в Карпатские горы.

Провод "СУН" охраняли 30С бандеровцев во главе с командиром "КРУК" 30 лет, высокого роста, черныи. Командиром 1-й сотни являлся "СЕРКО", командиром 2-й сотни "ВЫХОД" и командиром 3-й сотни "БЫЛИЙ".

В состав областного провода "СУН" входили:

1. "ХОЛОДНЫЙ" 40 лет, низкого роста, тонкий, культурный, вакант должность занимал в проводе, не известно.

Повідомлення про ліквідацію радіогрупи Тернопільського обласного проводу. Серпень 1944 р.

Прийнято по вч 1³⁰ 2/IX-44г.

УПРАВЛЕНИЯ НКВД ТАРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ
ОТДЕЛ ББ 1/IX-1944 года 866 гор.Чертков

3 два адреса

Сек. секретно

ЗАМЕСТИТЕЛЯ НАРОДНОГО КОМИССАРА ВНЕШНИХ ДЕЛ СОВЗА ССР
КОМИССАРУ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ 2-го РАНГА

Тов. КРУЦЛОВУ

НАРОДНОМУ КОМИССАРУ ВНЕШНИХ ДЕЛ УССР
КОМИССАРУ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ 3-го РАНГА

Тов. РЯНОМУ

Тов. Дьявов

Реализуя данные полученные от арестованного Аомятца опергруппа произвела операцию в селе Мельна Рогатинского района, Станиславской обл., в результате которой обнаружен по указанию арестованного Осеватца техническими принадлежностями из которых изъято и доставлено в

- ✓ 1. Фотоаппаратов - 4
- ✓ 2. Телефонных аппаратов - 2 шт.
- 3. Батарей - 40
- ✓ 4. Динамомашии - 7
- 5. Аккумуляторов - 2
- ✓ 6. Радиоприемников - 8
- ✓ 7. Телеграфный аппарат - 1
- 8. Басины - 4 шт.
- ✓ 9. Кисели - 1750 м.
- ✓ 10. Магнито - 1 шт.
- 11. Патрон - 3 диска
- 12. Противотанковых мин - 1 шт.
- ✓ 13. Радиопередатчиков - 1 шт.
- 14. Радиодыяи - 25
- ✓ 15. Телефонный коммутатор - 1 шт. 14 местных
- 16. Электропросок - 20 шт.
- 17. Телефонного провода - 3 катушки
- 18. Батарей больших - 2 шт.
- 19. Наушников - 27
- 20. Телеграфный влач - 1 шт.
- 21. Репродукторов - 1 шт.
- 22. Электролампы - 6 шт.
- 23. Толяных ламп - 1 шт.
- 24. Электровознок - 1 шт.
- 25. Патрон в пульментах - 200 шт.

Повідомлення відділу ББ НКВС Тернопільської обл.
від 1 вересня 1944 р. про вилучення апаратури зі складу радіотехніки
у с. Мельна Рогатинського р-ну. 2 вересня 1944 р.

не можна підпорка жити в тім
часі до авто у напруженні а один
цимлі констататором профілю
наві і урочаю на підвіс не заст
і вказано в ОД ДЗ і де урочаю
підвіс майже не застат так а в
замітка в урочі каже констат і ма
лі урочі працює.

уточ. зразки в урочі констат
а в урочі констат 300.

при в урочі констат констат
уточ. в урочі констат констат
уточ. в урочі констат констат
300 а працює 200-300. Та м
не лишан урочі констат
уточ.

Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно,
Сильвестром Скоробагатим. Не пізніше 1946 р. (продовження)

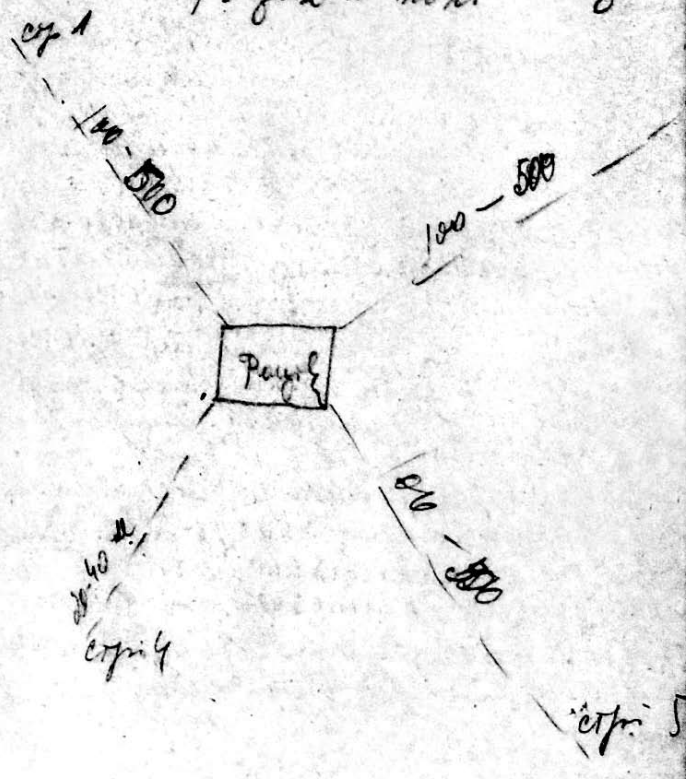
21

Узземлення
... можуть узземлення
... гряди відносно гряди гряди і гряди
... формою гряди
... контакту треба зазначити до брус
... профілю кріплення обмотки або узе
... мже приймають ушкоду.
... коли в побуду в першій частині 2. на
... цю став або озоро та буди варту
... або (вгору) змистити з його гряди і фарбу, ому
... те на дно. До металю кріплення обмотки
... га, який провадить до приймача. Можна
... чати й му до глибини де земля тиска. на
... вили даємо кусень відгнущеного металю
... кріплення землі як таласове уземл
... можна користуватися металевим брусь
... коїтою в землі відокремлений штик
... до ринцяний ушкоду кріплення а навіть
... металевий міже, земля в тил ушкодунак
... зково муєть бути тиска. Міже узземлення
... і знайти місце приймача.
Антена
... не слід дотикати до задних предметів
... тому зникають один кінці з'являються на
... евод і так прикінчення. Дружні кінці
... робарудимо до апарату.
... тому біля апарату прикріплюємо. Кріп
... антена може бути забудунок.

Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. Не пізніше 1946 р. (продовження)

Охарактеризувати обслуговування радіо
 Престір одного км² до працює радіо
 працює окремо від міської мережі, на
 можна допустити ступінь шуму, коли на від
 му безпосередньо радіо не працює. Ступінь
 шуму створює від окремих не вимірює з вимірює
 з іншими шумами, тобто шуми створює на
 на території станції можуть шуму та
 шуму, шуму шуму не вимірює з вимірює

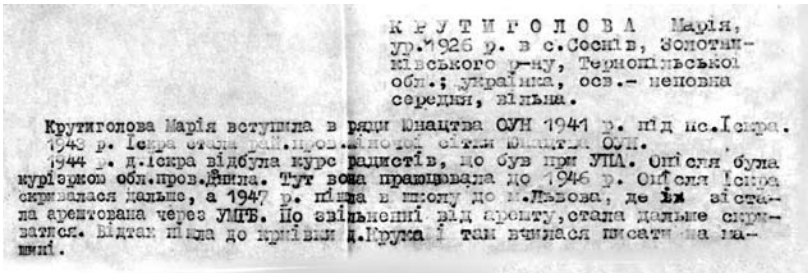
Радіо в полі

Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. Не пізніше 1946 р. (закінчення)

Керівник радіопункту Подільського краю та Проводу ОУН Іван Будак ("Комар") під час роботи. Ймовірно 1945 р.

Фрагмент повідомлення про загибель 13 березня 1949 р.
Марії Крутиголови ("Іскра"). 29 квітня 1949 р.

45	246	Варшава, по-польски	№1
45	242	Лондон, по-німецьки	3
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	242	Лондон, по-польски	
45	272	Москва, по-російськи	
45	242	Лондон, по-німецьки обидь преев	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	242	Нью-Йорк, по-німецьки	
45	250	Москва, по-польски	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	253	Вайцбург, по-німецьки	
45	245	Балград, по-російськи	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	242	Москва, по-російськи	
45	242	Москва, по-німецьки	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	253	Вайцбург, по-німецьки	
45	242	Лондон, по-німецьки	
45	250	Москва, по-німецьки	
45	250	Москва, по-німецьки	
45	242	Москва, по-російськи	

Перелік радіохвиль із зазначенням мови та часу прийому.
Не пізніше 1946 р.

Микола Щупляк, Стефа Щупляк і Петро Кекіш під час навчання у Бережанській гімназії. 1943–1944 рр.

Своєму Найдорожшому
Петрусеви Дуся
19/II 55р

Фотокартка Євдокії Будник на пам'ять П. Кекішу.
Підпис: "Своєму Найдорожшому Петрусеви Дуся". 19.02.1955 р.

Політв'язні Ігор Олещук, Борис Бобинський та Петро Кекіш у м. Воркута. 1956 р.

Перші дні волі. Кекіш Петро з дружиною Євдокією. Підпис: "Дорогесеньким татові і мамі від дітей Дусі і Петра". 23.02. 1956 р.

Петро Кекіш після звільнення з ув'язнення. 1956 р.

Фото з довідки про звільнення з ув'язнення. 1956 р.

Петро Кекіш і Євдокія Будник-Кекіш після одруження.
Квітень 1956 р.

Євгенія Будник-Кекіш та Петро Кекіш з дитиною.
1960-ті рр.

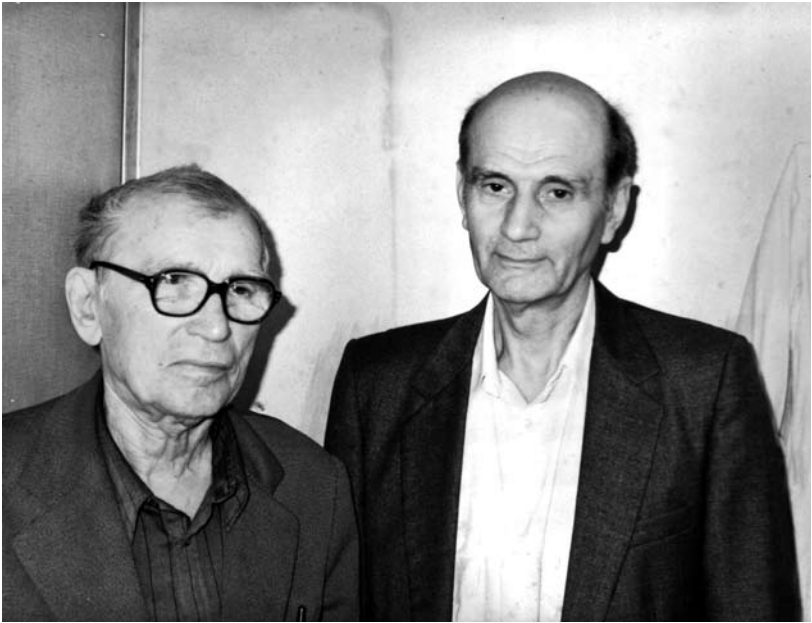
Євгенія Будник-Кекіш та Петро Кекіш. *Воркута 1960 р.*

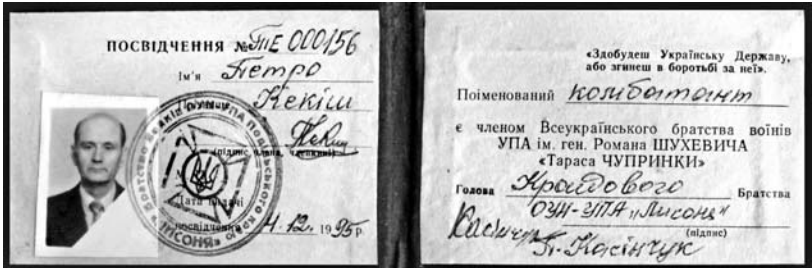
Подружжя Кекіш. *Тернопіль 1991 р.*

Петро Кекіш. *1990-ті рр.*

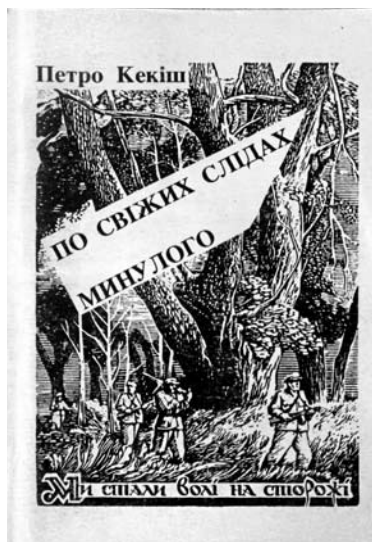
Омелян Польовий і Петро Кекіш. Червень 1995 р.

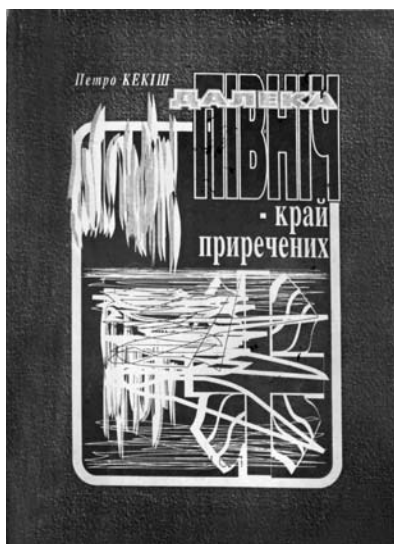
Посвідчення про членство у Братстві ветеранів ОУН і УПА

Обкладинка книги-спогаду
“Поза межами правосуддя”.
1992 р.

Обкладинка книги-спогаду
“По свіжих слідах минулого”.
1993 р.

Обкладинка книги-спогаду
“Далека Північ – край приречених”.
1996 р.

Обкладинка книги розвідки
“Наше село Раковець”.
1998 р.

140

СССР
МИНИСТЕРСТВО
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Форма А

АХ)р.
СПРАВКА № 083928

Имя "ИИ"

25 марта 1956

Выдана гражданину(ке) Кекш П.

Бибру Средорова

год рождения 1924 национальность украинка.

уроженцу(ке) с. Ракови, Золотинского р-на, Черновицкой области. в том, что он(она)

содержался(ась) в местах заключения МВД с 21 апреля 1945 г.

по 25 мая 1956 г., откуда освобожден(а)

по определению № 115/и-56 Военного трибунала Киевского военного округа 13/и-56

ссылки судимости и порашение прав Григофа. / 3 года.

Следует к месту жительства (город, село, район, область) 2. Воркута Коми АССР.

Начальник лагеря (колони, тюрьмы)

Начальник отдела (части)

М. П.

Розен / Розен

(подпись)

Ерминов / Ерминов

(подпись)

Довідка про відбуття П. Кекішом терміну ув'язнення. 1956 р.

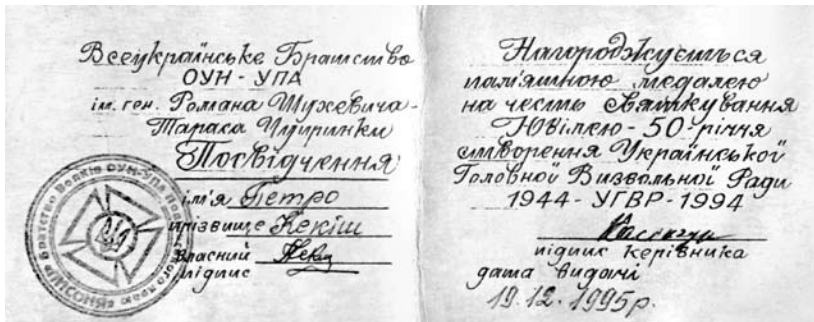
Відмітки про сплату членських внесків			
Рік	Квартал	Розмір внеску	Підпис
1992р	I-IV	40	[Signature]

Народний Рух України	
ЧЛЕНСЬКИЙ КВИТОК № 1901020430	Прізвище <u>Кекіш</u>
	ІМ'Я <u>Петро</u>
	По-батькові <u>Федорович</u>
	Час вступу до Руху <u>8.10.1988</u>
Голова	районної організації
Народного Руху України	Тернопільської області
25 серпня 1992 року	<u>Обернисько</u>

Членський квиток, виданий Народним Рухом України П. Кекішу. 1992 р.

Прокуратура України ПРОКУРАТУРА Тернопільської області 282000, м.Тернопіль, вул. Листопадава, 4		р. Кекішу Петру Федоровичу м.Тернопіль вул.Карпенка,16,кв.62
« 21 » січня 1993 р.		№ 13/195-93
ДОВІДКА ПРО РЕАБІЛІТАЦІЮ		
Гр. <u>КЕКІШ Петро Федорович</u>		
Рік і місце народження <u>1924, с.Раковень Теребовлянського г-ну Тернопільської обл.</u>		
Місце проживання до арешту <u>за місцем народження</u>		
Місце роботи та посада до арешту <u>в особистому господарстві</u>		
Коли та яким органом засуджено (репресовано) <u>9 серпня 1945 року ВТ військ НКВС Київської області</u>		
Кваліфікація скоєного та міра покарання з урахуванням змін, які вносились у вирок (несудове рішення) <u>ст.ст.54-1"а", 54-11 КК УРСР засуджений до 15 років ув'язнення в ВТ з конфіскацією майна</u>		
Арештований (а) <u>21 квітня 1945 р.</u> Звільнений (а) <u>29 березня 1956 р.</u>		
Утримувався (лась) в місцях позбавлення волі <u>10 р. 11 міс. 8 днів.</u>		
Знаходився (лась) на засланні <u> </u> років, <u> </u> місяців, <u> </u> днів.		
На підставі ст. 1 Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» від 17 квітня 1991 року		
гр. <u>Кекіша Петра Федоровича</u>		реабілітовано.
Старший помічник прокурора Тернопільської області старший радник юстиції		В. П. ГОРИНЕВСЬКИЙ
		«Збручч., зам. № 2448

Довідка про реабілітацію П. Кекіша, видана 21 січня 1993 р.

Посвідчення про нагородження ювілейною відзнакою до 50-річчя створення УГВР

Ювілейна відзнака до 50-річчя створення УГВР

ПОКАЖЧИК

100 Watt Sender, радіостанція
36

А

АК 38

Альбанівка, хут. Зборівського
р-ну 31, 33, 43-45

“Андрій”, інстр., кер. радіо
шк., радіогрупи 9, 12,
14, 22-23, 25, 28-29,
32, 35-36, 39, 42, 46-52,
54-59, 72, 75-76

Антонівці, с. Шумського р-ну
64, 66

“Арсен”. *Див.* Скоробагатий
Сильвестр

“Архип”. *Див.* Гуменюк Іван

“Афродита”, радіостанція 12

Б

Бабій Степан 13, 16

Баган Олег 12, 24

Багатківці, с. Тереховлян-
ського р-ну 34, 52

Байгер Степан (“Богдан”) 74

Бандера Степан 9, 24, 73

Бандерівці 28, 67

Баранівка, с. Бережан-
ського р-ну 46

Бартків Богдан (“Білий”) 74

“Батурин”. *Див.* Ковба Михайло

Батьків, с. Бродівського р-ну
59

“Бджілка”, радистка 75

Бедрій Теофіль (“Блакитний”)
35

Бенева, с. Тереховлян-
ського р-ну 22, 52

Бережани, м. Тернопіль-
ської обл. 40, 46, 60

Бережанська, гімназія 7, 22,
53, 84

Бережанська, окр. 10, 13, 29,
33-34

Бережанський ліс 46

Бережанський, пов. 44

Бережанський, р-н 8-9, 16,
20-22, 29-30, 33, 41-42,
46, 74-76

Бережанщина 9, 22, 30, 58

Берем’яни, с. Бучацького р-ну
34

“Берта”, радіоприймач 36

“Бистрий”. *Див.* Хамчук Петро

Бишки, с. Козівського р-ну
46-49, 54, 56-58

Бібреччина 10

Біженці 26

“Білий”. *Див.* Бартків Богдан

“Білий”, к-р вд. 76

Білобожниця, с. Чортків-
ського р-ну 20

Білокриниця, с. Підгаєць-
кого р-ну 20

Білорусь 45

Бірчак Володимир 19

Біще, с. Бережанського р-ну 42

“Блакитний”. *Див.* Бедрій
Теофіль

“Блакитний”, радист, з
Чортківщини 74

Бобинський Борис 85

Бобрецький (Бобринський)

Йосип (“Кучерявий”,

“Око”, “Славко”) 11,

16-17, 57, 60, 64-66

Бобрицький. *Див.* Бобрецький
Йосип
“Богданко”, радист. *Див.*
Байгер Степан (“Богдан”).
“Богданович”. *Див.*
Сказінський Ілярій
“Бондаренка”, курінь 33, 41
“Бондаренко”. *Див.*
Якубовський Володимир
“Борис”. *Див.* Гривнак Юрій
“Босфор”, з вд. “Сіроманці”,
рой. 14
Броди, м. Львівської обл. 26,
37
Бродівський, р-н 22, 59
“Буг”, ВО 14, 33
Будак Іван (“Комар”) 82
Будник (Кекіш) Євдокія
 (“Леся”) 17, 84-87
“Буйні”, сотня (вд.) 33, 41-42
Букачівці, смт. Рогатин-
ського р-ну 75
Бучач, м. Тернопільської обл.
20
Бучацький, р-н 34

В

Василь 21
“Василько”. *Див.* Осадца
Михайло
“Верес”. *Див.* Дудар Ярослав
Вермахт 24, 73
Верхня Липиця (Липиця
Горішня), с. Рогатин-
ського р-ну 40
“Вихор”, к-р вд. 76
Вівся, с. Козівського р-ну 33,
58
“Віктор” (“Володимир”), з СУЗ,
інженер-радіотехнік 24

Вірлів, с. Зборівського р-ну
23, 55
Вісла, р. 59
“Влодко”. *Див.* “Володька”
“Влодко”. *Див.* Кекіш
Володимир
ВО 2. *Див.* “Буг”, ВО
ВО 3. *Див.* “Лисоня”, ВО
Вовк Олександр 16
Волинь 8, 16, 22, 42, 60,
64-65, 67, 71, 74, 76
Волиця (Вулька), с.
Бережанського р-ну 41
“Володимир”. *Див.* “Віктор”
“Володька” (“Влодко”), к-р вд.
9-10
Волощина, с. Бережан-
ського р-ну 20-22
Волощук Степан (“Холодний”)
9
Воркута, м. 17, 85
“Ворон”, інстр. у радіошколі
9, 73
Восушка, р. 20
Вулька, с. *Див.* Волиця, с.
Бережанського р-ну

Г

Гайворонка, с.
Теребовлянського р-ну 20
“Гайдамак”. *Див.* Хамчук Петро
“Галаган”, контролер зв. ліній 10
Галичина 17, 43, 64-65, 67, 73
“Галичина”, дивізія 13, 36-38
“Галя”, радистка 75
“Гарт”. *Див.* Цісик Олег-
Костянтин
Гишка Михайло (“Крук”) 82
Гітлер Адольф 20, 22
Гладун Костянтин (“Голуб”) 24

“Голос УПА”, підп. видання ВО
34

“Голуб”. *Див.* Гладун Костянтин
Голубниця, с. Бродівського р-ну
59

Гошовський Микола (“Помста”,
“Спартак”, “Старик”) 16

Гривнак Юрій (“Борис”) 17,
22, 47, 66-67, 69-72

“Грізний”. *Див.* Польовий
Василь

Гуменюк Іван (“Архип”, “Сум”)
33-34

Д

“Даль”, агент 48, 56

“Данило”. *Див.* Шанайда Іван

“Дем’ян”. *Див.* Поздик Йосиф
Деренівка, с. Тереховлян-
ського р-ну 34

Дермань, с. Здолбунівського
р-ну 11, 63-64

Джузеппе, радіотехнік 50-51

Дички, с. Рогатинського р-ну
64

“Дідько”. *Див.* “Кирило”

Дністер, р. 20, 22, 75-76

“До зброї”, технічне звено
(друкарня) 34

“Добрий”, кур’єр 16

“Довгуш”. *Див.* Польовий
Омелян

Долинський, р-н 10

“Домовик”, радист 74, 76

Допіра Богдан (“Цяпка”) 14

“Дораш”. *Див.* Поздик Йосиф
Дрогобиччина 45

“Дуб”, радист 74

“Дубенко”. *Див.* Никифорчин
Микола

“Дубовий”, пров. 66, 69
Дудар Ярослав (“Верес”,
“Чавун”) 16

ДУН. *Див.* “Нахтігаль”,
батальйон

“Дяченко”. *Див.* Лютий Ілярій

Є

“Євген”. *Див.* Поздик Йосиф

“Євтух”. *Див.* Поздик Йосиф

Ж

Жидачівський, р-н 33

Жонівка, с. Бережан-
ського р-ну 21

“Жук”, рой. мінометник 38-39,
43

“Жукар”, радист, інстр. 24

“Журналіст”. *Див.* Удодік
Юхим

З

Забілий Руслан 10

“Загін групи «Лисоня»”, загін
13, 31-34, 39, 41-44, 46

Залізці, смт. Зборівського р-ну
33

Заліщицький, р-н 13

Зборів, м. Тернопільської обл.
55

Зборівський, р-н 23, 31, 33,
44, 55

Зборівщина 23

Звижень, с. Бродівського р-ну
22, 59-60, 64-65

Здолбунівський, надрайон 16,
64

Здолбунівський, р-н 11, 63-64

“Зірка”, радистка 75

Золота Липа, р. 20

Золотниківський, р-н 82
Золочівський, р-ну 59
“Зоряна”. *Див.* Молінська Ганна
“Зуб”, радист 74
“Зубенко”. *Див.* Курач Іван
ЗУЗ 11, 23, 59, 66

I

Іваницький Мар’ян
 (“Промінь”, “Юрченко”) 35
Івано-Франківська, обл. 8, 10,
23, 40, 64, 76
Іванці, прис. (хутір) с. Лопушне
Кременецького р-ну 43
“Івась”, радист 74
“Ігор”. *Див.* Луців Іван
Іква, р. 61
Ілів, с. Миколаївського р-ну 11
Ільницький Василь 12, 24
“Іскра”. *Див.* Крутиголова Марія
“Іскра”. *Див.* Скоробагатий
Сильвестр
Ішків, с. Козівського р-ну 53-54
Іщук Олександр 11

К

“Калина”. *Див.* Лопатинський
Юрій
“Карий”. *Див.* Лушак Мирон-
Михайло
“Карпатець”. *Див.* Цісик Олег-
Костянтин
Карпати, гори 51, 53, 76
Карпенко Дмитро (“Лютий”,
“Яструб”) 32-33
“Карпович”. *Див.* Медвідь
Михайло
Квіткове (Сільце Божиківське),
с. Бережанського р-ну
8-9, 46, 58, 73

Кекіш Володимир (“Влодко”,
“Кум”, “Сірко”) 51-54
Кекіш Ігор 17, 19
Кекіш Ольга 17, 19
Кекіш Остап (“Рись”) 57-58
Кекіш Петро (“Роман”, “Сум”)
7-13, 16-22, 25-30, 32, 35,
37-40, 42, 45-49, 51-54,
56-58, 60-62, 66-72,
75-76, 84-88
Керницький Михайло 54
Київ, м. 64
“Кирило” (“Дідько”), радист
ЦТЗ 10
Кіт (“Коц”), к-р сот. “Орли” 14
Ковальчук Володимир 16
Ковба Михайло (“Батурин”,
“Лиска”) 13
Козівський, р-н 33, 46, 53, 58
Козова, м. Тернопільської обл.
46
“Кок”. *Див.* Юхнович Іван
“Кока”, сотня (вд.). *Див.*
“Лісовики”, сотня (вд.)
Кокін Сергій 11
Коломия, м. Івано-Франків-
ська обл. 64
“Коля”. *Див.* Сіно Петро
“Комар”. *Див.* Будак Іван
Комар Люба 11
Комороси, сім’я 21
“Конрад”. *Див.* Сидор Василь
Конюхи, с. Козівського р-ну 46
Короліус Федір (“Холодний”) 9
Корпан Віра (“Мотря”) 32
Коршів, с. Здолбунів-
ського р-ну 63-65
“Косар”. *Див.* Цісик Олег-
Костянтин
Костів Михайлина-Єлисавета 14

Костів Ольга 14
Котів, прис. *Див.* Молохів, с.
Бережанського р-ну
“Коц”. *Див.* Кіт
Кременецький, р-н 60
“Кремінь”. *Див.* Медвідь
Михайло
“Кремінь”. *Див.* Паливага
Василь
“Крем’янецький”. *Див.*
Медвідь Михайло
Кривокульський Ярослав
 (“Чорний”) 22, 74
“Крига”. *Див.* Сказінський
Ілярій
“Крук”. *Див.* Гишка Михайло
“Крук”. *Див.* Федик Богдан
Крутиголова Марія (“Іскра”) 82
Кук Василь (“Леміш”) 15-16
“Кум”. *Див.* Кекіш Володимир
Кунин, с. Здолбунівського р-ну
64
Курач Іван (“Зубенко”,
“Чигирин”) 10, 35
Куропатники, с. Бережан-
ського р-ну 46
“Кучерявий”. *Див.* Бобрецький
Йосип

Л

Лебедь Микола 10
“Леміш”. *Див.* Кук Василь
“Леся”. *Див.* Будник (Кекіш)
Євдокія
“Летун”, стр., госп. радіогурпи
39, 46, 49
Липа, с. Долинського р-ну 10
Липиця Горішня, с.
Див. Верхня Липиця, с.
Рогатинського р-ну

“Лиска”. *Див.* Ковба Михайло
“Лисоня”, ВО 8-10, 12-13, 15,
18, 20, 31-35, 44, 57, 88
“Ліда”, радистка 75
Лісники, с. Бережан-
ського р-ну 75
“Лісовики”, сотня (вд.) 29, 31,
33, 35, 37, 40-42, 44
“Лом”, політ. реф. 64
Лопатинський Юрій
 (“Калина”) 14
Лопушне, с. Кременець-
кого р-ну 43
Луців Іван (“Ігор”) 16, 74
Луцька Юлія (“Одарка”,
“Уляна”) 10-11, 24
Луцак Мирон-Михайло
 (“Карий”) 9, 19
Львів, м. 10, 14, 82
Львівська, обл. 11, 23, 74-75
Львівський, край (ЛК) 64
Львівсько-Сандомирська,
операція 20
Львівщина 23-25
“Лютий”. *Див.* Карпенко
Дмитро
Лютій Ілярій (“Дяченко”,
“Роман”) 33

М

“Максим” (“Сухий”), шеф зв.
УПА-Південь 66
Малинівка (Цюцьків), с.
Рогатинського р-ну 40
Маловоди, с. Теребовлян-
ського р-ну 53
Марчук Ігор 19
Медвідь Михайло (“Карпович”,
“Кремінь”, “Крем’янець-
кий”) 7-8, 10, 15

Мельна, с. Рогатинського р-ну
8, 12, 23, 25-26, 37-38,
49-50, 55-56, 76-77

Мельник Василь 14

Мельник Майкл 36

Мечищів, с. Бережан-
ського р-ну 33, 41

Мизак Нестор 13

“Микола”. *Див.* Цісик Олег-
Костянтин

Миколаївський, р-н 11, 23

Миргородський, р-н 33

Мізоч, м. Рівненської обл. 63

Мілько. *Див.* Щупляк Микола

Молінська Ганна (“Зоряна”) 44

Молохів (прис. Котів), с.

Бережанського р-ну 16,
41, 46

Мороз Володимир 12, 19, 24

Москва, м. 26

“Мотря”. *Див.* Корпан Віра

Н

Нагоряни, с. Заліщицького р-ну
20

“Надя”, радистка 75

“Нахтігаль”, батальйон 24, 58

Нетерпинці, с. Зборів-
ського р-ну 44

Никифорчин Микола
 (“Дубенко”) 11-12, 23-24

Нирків, с. Заліщицького р-ну 20

Німецька армія. *Див.* Вермахт

Німецькі вояки (солдати) 9,
21, 25, 27, 36, 73

Німеччина 24, 50, 55, 66

НКВС 16, 35, 40-42, 47, 55-57,
59, 61-63, 77

Новий Кокорів, с. Кременець-
кого р-ну 60, 63

Нові Стрілища, смт.

Жидачівського р-ну 33

Новоставці, с. Бучацького р-ну
20

Нойгамер, м. *Див.* Свентошув, м.
НРУ 18

О

Огороднік Валерій 16

“Одарка”. *Див.* Луцька Юлія

“Око”. *Див.* Бобрецький Йосип

“Оксана”. *Див.* Романишин
Надія

“Олесь”. *Див.* Тимошук Олексій

Олещук Ігор 19, 85

Олійник Роман (“Рахманний Р.”)
24

“Орест”. *Див.* Хмурич Олекса

“Орися”, радистка 32, 46

Орищук Іван, зв. підп. 13

“Орли”, сотня (вд.) 14

Осадца Михайло (“Василько”,
“Рен”) 9-10, 12-13, 22,
74-75, 77

“Остап”. *Див.* Польовий Омелян

“Остапа”, загін. *Див.* “Загін
групи «Лисоня»”

“Остапа”, курінь 13, 33-34, 41

ОУН 7-12, 14-18, 22-24, 31,

33-36, 45, 47, 51, 58-59,

64-66, 75-76, 82

“Очерет Данило”. *Див.*

Польовий Омелян

П

Палашук Михайло (“Сокіл”)

22, 47, 61, 66, 74

Палевага Василь. *Див.*

Паливага Василь
 (“Кремінь”)

Паливага Василь (“Кремінь”)
Патриляк Іван 24
ПЗУЗ 16
“Пилип”, референт 16
Північ, група. *Див.* “Нахтігаль”,
батальйон
Північно-західний, край (ПЗК)
64
Підгайці, м. Тернопіль-
ської обл. 20, 40
Підгаєцький, пов. 73
Підгаєцький, р-н 20, 22, 29,
74-75
Підкамінь, с. Рогатин-
ського р-ну 44
Підстаршинська школа 9, 33,
40-41
Подільський, край (ПК) 33-34,
64, 82
Поздик Йосиф
 (“Дем’ян”, “Дорощ”,
“Євген”, “Євтух”) 34-35
Полтавська, обл. 33
Польовий Василь (“Грізний”)
22, 74
Польовий Михайло 9
Польовий Омелян (“Довгуш”,
“Остап”, “Шухай Остап”,
“Очерет Данило”, “Якір”,
“Ясь”) 13, 18, 31-34,
42-45, 58, 88
Польська армія 45
Польща 24
Поляна, с. Миколаїв-
ського р-ну 11, 23-24
“Помста”. *Див.* Гошовський
Микола
Поручин, с. Бережан-
ського р-ну 41
Посівнич Микола 19

Потіха Іван 30
Потічний Петро 7, 11, 14
Почаївський, р-н 43
Придністровський регіон 12
“Промінь”. *Див.* Іваницький
Мар’ян

Р

Раковець, с. Теребовлянського
р-ну 7, 17, 51-52, 58
“Рахманний Р.”. *Див.* Олійник
Роман
Ремес Володимир (“Тур”) 74
“Рен”. *Див.* Осадца Михайло
“Риболовці”, сотня (вд.) 33, 41
Ридодуби, с. Чортків-
ського р-ну 20
“Рись”. *Див.* Кекіш Остап
Рівне, м. 17
Рівненська, обл. 11, 63-64
Рогатин, м. Івано-Франків-
ської обл. 38
Рогатинський, пов. 44
Рогатинський, р-н 8, 23, 40,
44, 56, 64, 74-77
Рогатинщина 9-10, 22-23
Рогачин, с. Бережанського р-ну
41
“Роман”. *Див.* Кекіш Петро
“Роман”. *Див.* Лютий Ілярій
Романишин Надія (“Оксана”)
12, 15, 32, 46, 49, 58, 75
Росохуватець, с.
Козівського р-ну 51
“Рубай-Гад”. *Див.* Хамчук
Петро
“Рубачі”, сотня (вд.) 33, 41-42
Рудня, хутір біля с. Антонівці,
Шумський р-н 72

С

Самарик 73
Сараєв, підполк. НКВС 10, 13, 76
СБ ОУН 37, 55, 57-58, 75
Свентошув (Нойгамер), м. у Польщі 24
“Святослав”, радист 75
Сибір 52, 55-56
Сидор Василь (“Конрад”, “Череп”, “Шелест”) 44
“Сич”, радист 16
Сільце Божикивське, с.
Див. Квіткове, с.
Бережанського р-ну
Сіно Петро (“Коля”, “Супрун”) 54
Сіра Ганна 53
“Сірі Вовки”, сотня (вд.) 13, 16
“Сірко”. *Див.* Кекіш Володимир
“Сірко”, к-р вд. 76
“Сірко”, радист 74
“Сіроманці”, сотня (вд.) 14, 33
Сказінський Ілярій (“Богданович”, “Крига”) 8, 12, 16
СКВ 31
Скоробагатий Сильвестр (“Арсен”, “Іскра”, “Ярослав”) 8, 10, 14-16, 78-81
“Славко”. *Див.* Бобрецький Йосип
Слобідка Джуринська, с.
Чортківського р-ну 20
Слов’ятин, с. Бережанського р-ну 29-30, 73
Слов’ятинський ліс 41, 45-47, 51
“Сокил”. *Див.* Палащук Михайло

Соколиця, прис. с. Слов’ятин
Бережанського р-ну 46
Соснів, с. Теребовлянського р-ну 7, 82
Сосулівка, с. Чортківського р-ну 33
“Спартак”. *Див.* Гошовський Микола
СРСР 17
Станіславська, обл. *Див.* Івано-Франківська, обл.
Станіславівський, ТВ *Див.* “Чорний Ліс”, ТВ
Станіславівщина 10, 12, 24
Стара Брикуля, с. Теребовлянського р-ну 20
“Старий”. *Див.* Цісик Олег-Костянтин
Старий Кокорів, с. Кременецького р-ну 60, 63
Старий Почаїв, с. Кременецького р-ну 60, 62
“Старик”. *Див.* Гошовський Микола
Старі Петликивці, с.
Буцацького р-ну 20
“Стрийський”. *Див.* Якубовський Володимир
Стрипа, р. 20
“Стрипа”, ТВ 33, 44
СУЗ 24, 38, 65
“Сум”. *Див.* Гуменюк Іван
“Сум”. *Див.* Кекіш Петро
“Супрун”. *Див.* Сіно Петро
“Сухий”. *Див.* “Максим”

Т

Теребовлянський, р-н 7, 22, 34, 51-52, 58
Тернопіль, м. 31

Тернопільська, обл. 8-10,
20-22, 30, 34-35, 41-43,
46, 52-53, 60, 72, 74-76, 82
Тернопільщина 7, 10-12, 20,
33, 45, 54, 58
Тимошук Олексій (“Олесь”) 74
“Топір”, радист 22
Тростянець, с. Бережан-
ського р-ну 8-10, 22, 73
“Тур”. *Див.* Ремес Володимир

У

УГВР 11-12, 18, 93
Удодік Юхим (“Хлопець з
Волиня”, “Журналіст”) 13,
16
Україна 7, 14, 17, 24, 34, 38,
40, 55, 66
“Український Радіоінфор-
матор”, підп. видання 35
“Уляна”. *Див.* Луцька Юлія
УНС 33, 45
УПА 7-9, 12-20, 23-25, 32-33,
35-37, 40-42, 44, 47, 53, 59,
62, 64, 70, 73, 82
УПА ГВШ 7, 16
УПА-Захід 31-32, 34, 44
УПА-Південь 16, 31, 64
Усач Андрій 19
Устечко, с. Заліщицького р-ну
20
УЧХ 17

Х

Хамчук Петро (“Бистрий”,
“Гайдамак”, “Рубай-Гад”) 13
“Хлопець з Волиня”. *Див.*
Удодік Юхим
Хмелева, с. Заліщицького р-ну
20

“Хмель”. *Див.* Фрасуляк
Степан
Хмурич Олекса (“Орест”) 12,
16, 22, 25-26, 29, 32, 39,
46-48, 51-53, 57, 60, 74
“Холодний”. *Див.* Волощук
Степан
“Холодний”. *Див.* Королюс
Федір
“Холодний”, пров. 9, 75-76
“Холоднярці”, сотня (вд.) 10,
33, 41-42, 44

Ф

Федик Богдан (“Крук”) 10, 33,
44-45, 76
Фрасуляк Степан (“Хмель”) 10

Ц

Цвяхів, прис. с. Бишки
Козівського р-ну 46
Цісик Олег-Костянтин (“Гарт”,
“Карпатець”, “Косар”,
“Микола”, “Старий”) 11,
16, 18, 57, 64-66, 72
ЦТЗ 7, 15
Цюцьків, прис. *Див.* Малинівка,
с. Рогатинського р-ну
“Цяпка”. *Див.* Допіра Богдан

Ч

ЧА 14, 20, 23, 27-28, 40-41,
55, 67
“Чавун”. *Див.* Дудар Ярослав
Чепелі, с. Бродівського р-ну 59
“Череп”. *Див.* Сидор Василь
“Чигирин”. *Див.* Курач Іван
Чолій М. 14
“Чорний”. *Див.* Кривокуль-
ський Ярослав

“Чорний”, к-р вд. 24
“Чорний Ворон”. *Див.*
Юзвенко Степан
“Чорний Ліс”, ТВ 7
“Чорноморці”, сотня (вд.) 33,
40-41
Чортківський, р-н 33, 74

Ш

Шанайда Іван (“Данило”), обл.
пров. 82
“Шелест”. *Див.* Сидор Василь
Штендера Євген 7, 10-11
Штойко Марія 54
Шумляни, с. Підгаєцького р-ну
29
Шумський, р-н 66, 72
Шумщина 66
“Шухай Остап”. *Див.*
Польовий Омелян
Шухевич Роман 12, 14

Щ

Щиреччина 10-11
Щитівці, с. Заліщицького р-ну
13

Щупляк Микола (Мілько) 21, 84
Щупляк Стефа 21, 84

Ю

Юзвенко Степан (“Чорний
Ворон”), з вд. “Сірі
Вовки”, радист 13
Юнацтво ОУН 7, 9, 22, 54, 82
“Юрченко”. *Див.* Іваницький
Мар’ян
Юхнович Іван (“Кок”) 29

Я

“Якір”. *Див.* Польовий Омелян
Якубовський Володимир
 (“Бондаренко”,
“Стрийський”) 32-33, 41,
44, 46, 49
“Ярослав”. *Див.* Скоробагатий
Сильвестр
Ярчівці, с. Зборівського р-ну
31
“Яструб”. *Див.* Карпенко
Дмитро
“Яструба”, курінь, загін 33
“Ясь”. *Див.* Польовий Омелян

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

- АК – Армія Крайова
арх. – архів, архівний
б. – біля, близько
ББ – боротьба с бандитизмом
більш. – більшовик,
більшовицький
вд. – відділ
військ. – військовий
ВО – воєнна округа, військова
округа
ВШВО – військовий штаб
воєнної округи
ГВШ – Головний військовий
штаб
ГК – Головне командування,
Головний Командир
ГДА – Галузевий державний
архів
Гестапо (Гестапо) – (Geheime
Staatspolizei) таємна
державна поліція
[Німеччини]
госп. – господарчий
д. – друг
ДАТО – Державний архів
Тернопільської області
див. – дивитися
ДУН – Дружини Українських
Націоналістів
заст. – заступник
зв. – зв'язок, зв'язковий
ЗУЗ – Західні українські землі
ім. – імені
інстр. – інструктор
інт. – інтендант
КВШ – Крайовий військовий
штаб
кер. – керівник
КП – крайовий провід
к-р – командир
ЛК – Львівський край
м. – місто
МВС - Міністерство
внутрішніх справ
надр. – надрайон,
надрайоновий
(надрайонний)
НАН – Національна академія
наук
напр. – наприклад
нар. – народився, народжений
НКВД – (Народный
комиссариат внутренних
дел) Народний комісаріат
внутрішніх справ [СРСР]
НКВС – Народний комісаріат
внутрішніх справ [СРСР]
НРУ – Народний Рух України
(організація, партія)
ОББ – (отдел по борьбе с
бандитизмом) відділ
боротьби з бандитизмом
обл. – область
окр. – округа
ОУН – Організація Українських
Націоналістів
пвх. – політвиховник
ПЗК – Північно-Західний край
ПЗУЗ – північно-західні
українські землі
підп. – підпільник, підпілля
підполк. – підполковник
підстарш. – підстаршинська
ПК – Подільський край
пов. – повіт, повітовий
політ. – політичний

пор. – поручик
ППШ – (пістолет-пулемет Шпагіна) пістолет-кулемет Шпагіна
прис. – присілок
пров. – провідник
ПТР – (протivotанкове ружье) протитанкова рушниця [виробництва СРСР]
р. -- річка
рай. – район, районний (районний)
реф. – референтура, референт
рой. – рій, ройовий
с. – село
сан. – санітар
СБ – служба безпеки
СБУ – Служба Безпеки України
СКВ – самооборонні кущові відділи
снт. – селище міського типу
сот. – сотенний, сотник, сотня
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СС – (SS – Schutzstaffeln) Охоронні загони [Німеччини]
сс. – села
СССР – (Союз Советских Социалистических Республик) Союз Радянських Соціалістичних Республік

ст. – століття
стор. – сторінка
стр. – стрілець
СУЗ – східні українські землі
т. – точка
ТВ – тактичний відтинок
т. д. – так далі
т. зв. – так званий
тех. – технічний
т. зв. – так званий
УББ – управління по боротьбі з бандитизмом
УГВР – Українська Головна Визвольна Рада
УНС – Українська Народна Самооборона
УПА – Українська Повстанська Армія
УСБУ – Управління Служби Безпеки України
УЧХ – Український Червоний Хрест
хор. – хорунжий
ЦДАВО – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України
ЦДВР – Центр дослідження визвольного руху
ЦТЗ – Центральний технічний зв'язок
ЧА – червона армія
чот. – чота, чотовий
шк. – школа

ПЕРЕЛІК ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Петро Кекіш в ув'язненні. Робота невідомого художника.
19 грудня 1953 р. 6
2. Керівник відділу Центрального технічного зв'язку при
ГВШ УПА Михайло Медвідь ("Карпович", "Креміль",
"Крем'янецький"). 7
3. Радисти УПА. *Волинь 1943 р.* 8
4. Керівник відділу технічного зв'язку крайового
проводу ОУН ЗУЗ Микола Никифорчин ("Дубенко") 11
5. Шеф радіозв'язку Проводу ОУН Сильвестр
Скоробагатий ("Арсен", "Іскра", "Ярослав") 14
6. Радіоапаратура, вилучена при арешті шефа радіозв'язку
Проводу ОУН Сильвестра Скоробогатого. *1946 р.* 15
7. Радист Михайло Осадца ("Василько", "Рен") 22
8. К-р сотні "Лісовики" Іван Юхнович ("Кок") 29
9. К-р ВО З "Лисоня", куреня та загону УПА
Омелян Польовий ("Остап", "Шухай", "Якір") 31
10. Старшини ВО З "Лисоня": з ліва на право: невідомий,
шеф штабу ВО З "Лисоня" і к-р куреня УПА Володимир
Якубовський ("Бондаренко", "Стрийський"), к-р куреня
Дмитро Карпенко ("Лютий", "Яструб") 32
11. Референт пропаганди Тернопільського обласного/
Подільського крайового проводу Йосиф Поздик
("Дем'ян", "Дорош", "Євген") 34
12. К-р сотні "Холодноярці", відтинку "Стрипа"
Богдан Федик ("Крук") 44
13. Повітовий провідник Юнацтва Підгаєччини, окружний
організаційний референт ОУН Тернопільщини
Петро Сіно ("Коля", "Супрун") 54
14. Працівник технічного зв'язку Олег-Костянтин Цісік
("Карпатець", "Микола") 64
15. Радіотехнік Йосип Бобрецький ("Кучерявий", "Око",
"Славко") 65
16. Протокол розмови інструктора радіокурсу "Ворона" з
німецькими солдатами 20 травня 1944 р. *24.05.1944 р.* . . . 73
17. Витяг з протоколу допиту Михайла Осадци про курсантів
радіошколи та навчальну програму. *3 серпня 1944 р.* . . . 74
18. Витяг з протоколу допиту Михайла Осадци про курсантів
радіошколи та навчальну програму. *3 серпня 1944 р.* . . . 75

19. Повідомлення про ліквідацію групи радистів Тернопільського обласного проводу ОУН. <i>Серпень 1944 р.</i>	76
20. Повідомлення відділу ББ НКВС Тернопільської обл. від 1 вересня 1944 р. про вилучення апаратури зі складу радіотехніки у с. Мельна Рогатинського р-ну. <i>2.09.1944 р.</i>	77
21. Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. <i>Не пізніше 1946 р.</i>	78
22. Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. <i>Не пізніше 1946 р. (продовження)</i>	79
23. Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. <i>Не пізніше 1946 р. (продовження)</i>	80
24. Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. <i>Не пізніше 1946 р. (закінчення)</i>	81
25. Керівник радіопункту Подільського краю та Проводу ОУН Іван Будак (“Комар”) під час роботи. <i>Ймовірно 1945 р.</i>	82
26. Фрагмент повідомлення про загибель 13 березня 1949 р. Марії Крутиголови (“Іскра”). <i>29.04.1949 р.</i>	82
27. Перелік радіохвиль із зазначенням мови та часу прийому. <i>Не пізніше 1946 р.</i>	83
28. Микола Щупляк, Стефа Щупляк і Петро Кекіш під час навчання у Бережанській гімназії. <i>1943–1944 рр.</i>	84
29. Фотокартка Євдокії Будник на пам’ять П. Кекішу. Підпис: “Своєму Найдорощому Петрусеви Дуся”. <i>19.02.1955 р.</i>	84
30. Політ’язні Ігор Олещук, Борис Бобинський та Петро Кекіш у м. Воркута. <i>1956 р.</i>	85
31. Перші дні волі. Кекіш Петро з дружиною Євдокією. Підпис: “Дорогесеньким татові і мамі від дітей Дусі і Петра”. <i>23.02.1956 р.</i>	85
32. Петро Кекіш після звільнення з ув’язнення. <i>1956 р.</i>	86
33. Петро Кекіш після звільнення з ув’язнення. <i>1956 р.</i>	86
34. Петро Кекіш і Євдокія Будник-Кекіш після одруження. <i>Квітень 1956 р.</i>	86

35. Євгенія Будник-Кекіш та Петро Кекіш з дитиною. <i>1960-ті рр.</i>	86
36. Євгенія Будник-Кекіш та Петро Кекіш. <i>Воркута 1960 р.</i> . . .	87
37. Подружжя Кекіш. <i>Тернопіль 1991 р.</i>	87
38. Петро Кекіш. <i>1990-ті рр.</i>	87
39. Омелян Польовий і Петро Кекіш. <i>Червень 1995 р.</i>	88
40. Посвідчення про членство у Братстві ветеранів ОУН і УПА	88
41. Обкладинка книги-спогаду “Поза межами правосуддя”. <i>1992 р.</i>	89
42. Обкладинка книги-спогаду “По свіжих слідах минулого”. <i>1993 р.</i>	89
43. Обкладинка книги-спогаду “Далека Північ – край приречених”. <i>1996 р.</i>	89
44. Обкладинка книги розвідки “Наше село Раковець”. <i>1998 р.</i>	89
45. Довідка про відбуття П. Кекішом терміну ув’язнення. <i>1956 р.</i>	90
46. Свідоцтво про одруження. <i>1956 р.</i>	91
47. Диплом про закінчення гірничого інституту. <i>1966 р.</i>	91
48. Членський квиток, виданий Народним Рухом України П. Кекішу. <i>1992 р.</i>	92
49. Довідка про реабілітацію П. Кекіша, видана 21 січня 1993 р.	92
50. Посвідчення про нагородження ювілейною відзнакою до 50-річчя створення УГВР	93
51. Ювілейна відзнака до 50-річчя створення УГВР	93

ЗМІСТ

Вступ	7
Спогади радиста УПА	20
Документи	
1. Протокол розмови інструктора радіокурсу “Ворона” з німецькими солдатами 20 травня 1944 р. 24.05.1944 р.	73
2. Витяг з протоколу допиту Михайла Осадци про курсантів радіошколи та навчальну програму. 3 серпня 1944 р.	74
3. Повідомлення про ліквідацію групи радистів Тернопільського обласного проводу ОУН. Серпень 1944 р.	76
4. Повідомлення відділу ББ НКВС Тернопільської обл. від 1 вересня 1944 р. про вилучення апаратури зі складу радіотехніки у с. Мельна Рогатинського р-ну. 2.09.1944 р.	77
5. Інструкція з експлуатації радіо у підпіллі, розроблена, ймовірно, Сильвестром Скоробагатим. Не пізніше 1946 р.	78
6. Керівник радіопункту Подільського краю та Проводу ОУН Іван Будає (“Комар”) під час роботи. Ймовірно 1945 р.	82
7. Фрагмент повідомлення про загибель 13 березня 1949 р. Марії Крутиголови (“Іскра”). 29.04.1949 р.	82
8. Перелік радіохвиль із зазначенням мови та часу прийому. Не пізніше 1946 р.	83
Фото	84
Особисті документи Петра Кекіша	88
1. Посвідчення про членство у Братстві ветеранів ОУН і УПА	88
2. Довідка про відбуття П. Кекішом терміну ув’язнення. 1956 р.	90
3. Свідоцтво про одруження. 1956 р.	91

4. Диплом про закінчення гірничого інституту. 1966 р.	91
5. Членський квиток, виданий Народним Рухом України П. Кекішу. 1992 р.	92
6. Довідка про реабілітацію П. Кекіша, видана 21 січня 1993 р.	92
7. Посвідчення про нагородження ювілейною відзнакою до 50-річчя створення УГВР	93
8. Ювілейна відзнака до 50-річчя створення УГВР.	93
Показчик	94
Список скорочень та абревіатур	104
Перелік фотографій та ілюстрацій.	106

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання. Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точності, документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два – три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіальним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точності, зі збереженням загальної форми оригіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріали – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначаються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з оригіналів, але при відсутності оригіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріалу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA – CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other than that indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without omissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
Серійне книжкове видання документів, матеріалів і наукових праць
до історії Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА основної серії:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 1: Початки УПА; документи і матеріали. Містить політичні й організаційні документи та матеріали до історії УПА на Волині та Поліссі. Третє, виправлене вид., 1989 р., 256 с.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація. Книга 2. Містить підпільні документи і матеріали про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 с.

Том 3–4. Чорний Ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947–1950 роки. Книга 1 і 2. Містять меморіяли, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА, оповідання, новели й вірші.

Том 3. Книга 1: 1947–1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 с.

Том 4. Книга 2: 1948–1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 с.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга 3: спомини учасників. Містить спогади, рецензії та підпільні матеріали про дії УПА, повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 с.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942–1945; книга 1: 1942 – липень 1944. Містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліцейських установ. 1983 р., 256 с.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942–1945; книга 2: серпень 1944–1945. 1983 р., 272 с.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріали; книга 1: 1944–1945. Містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945), статті та матеріали з 1944–45 рр., які стосуються цілості визвольного руху. 1980 р., 320 с.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга 2: 1946–1948. Містить видання УГВР *Самостійність і Бюро інформацій УГВР* та інші матеріали. 1982 р., 520 с.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга 3: 1949–1952. Містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР*, вип. 4, 6 і 9. 1984 р., 424 с.

Том 11. Тернопільщина: список впадших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом

за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи та подає нові дані про смерть 100 невідомих повстанців. 1985 р., 248 с.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА (“Лисоня”). Містить видані командою ВО описи боїв відділів від 11.1943 до 08.1945 р., збірник підпільних пісень “Повстанський стяг” виданий з нагоди п’ятиріччя УПА в 1947 р. 1989 р., 352 с.

Том 13. Перемищина – Перемиський курінь; книга 1: Денник відділу “Бурлаки” (В. Щигельського). Містить денник цього відділу (“Ударники”-4, 94а) від 10.1946 р. До 24.10.1947 р., ведений бунчужним “Буркуном”, з епілогом Б. Гука (“Скали”), списки вояків, господарські документи. 1986 р., 370 с.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга 2: Денники й документи. Містить денники сотенного “Крилача” (Я. Коцьолка) з 1944 і 1947 років, які продовжив сот. “Бурлака” (В. Щигельський), денник сотні “Крилача” (ведений бунчужним “Орестом”) і документи обох сотень. 1987 р., 262 с.

Том 15. Костянтин Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення “УПА-Схід”. Автор- киянин – оповідає про свої переживання від 1941 р. до рейду на Захід в 1945 р. (мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, старшинська школа, мандри по Поділлі й к-р вд. особливого призначення УПА-Схід). 1987 р., 266 с.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945–1947. Містить передруки підпільних журналів: “Тижневі вісті”, “Лісовик”, “Інформативні вісті”, “Інформатор” і “Перемога”. Всі числа журналів супроводяться англomовним резюме. Має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закарзонні. 1987 р., 608 с.

Том 17. Англomовні видання українського підпілля, 1946–1947. Містить передруки підпільних видань: “Нові Лідіце”, “Виселення єпископа Коциловського”, “Вибори в СРСР”, “Нова голодова катастрофа в Україні”, “Фашистське страшило”, “До братніх чеського і словацького народів”. 1988 р., 192 с.

Том 18. Карпатська група УПА “Говерля”; книга 1: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд ТВ УПА й звіти к-рів відділів та підвідділів 24 ТВ УПА “Маківка”. 1990 р., 328 с.

Том 19. Карпатська група УПА “Говерля”; книга 2: Спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Охоплює нариси і спомини друковані у підпіллі та написані старшинами і вояками УПА після переходу на еміграцію. 1992 р., 357 с.

Том 20. Показчик до “Літопису УПА”; книга 1: 1–19 томи. Містить показчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, алфавітні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про перших 19 томів “Літопису УПА”. 1994 р., 528 с.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941–1943; Книга 3: червень 1941 – травень 1943. Містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991 р., 271 с.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга 1: Військовий Суд Оперативної Групи “Вісла”. Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи “Вісла” за період 06–09.1947 р. 1992 р., 627 с.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Поміщено спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992 р., 480 с.

Том 24. Ідея і Чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946. Політично-інформативний журнал Проводу ОУН містить інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток політичної думки. 1995 р., 592 с.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов’язаних з боротьбою УПА. Містить тексти пісень, їх мелодію і варіанти (понад 600), а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Охоплює не тільки властиві пісні вояків УПА, але й укладені пізніше в тюрмах і концтаборах чи уложені народом. 1997 р., 556 с.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга 4: Документи і спогади. Містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі, листування президента УГВР К. Осмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу М. і П. Дужих, спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР. 2001 р., 658 с.

Том 27. Роман Петренко. За Україну, за її волю; спогади. Автор-волинцяк – оповідає про свою діяльність від часу війни у 1939 р. до відходу на захід у 1945 р. Спочатку був членом ОУН Сарненської округи (від січня 1942 р. у підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА “Заграва”, від літа 1943 р. – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ) і від літа 1944 р. – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебеда. 1997 р., 279 с.

Том 28. Марія Савчин. Тисяча доріг; спомини. Авторка розповідає про свої юначі роки до приходу на еміграцію у 1954 р. З 1945 р. була дружиною В. Галаси (заст. пров. ОУН Закерзонського краю і від 1948 р. – пров. ОУН ПЗУЗ) та перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині, а також – в тюрмі КГБ у Києві. 1995 р., 600 с.

Том 29. Іван Гарасимів (“Палій”). 3 юнацьких мрій – у ряди УПА. Спогади дають картину зі щоденного життя повстанців та їхніх к-рів та про становище населення на цих теренах. Автор розповідає свій бойовий шлях в УПА від осені 1943 до осені 1947 р. в Карпатах (підстаршинську школу) та на Лемківщині (ройовий в сотні У-І (94). 1999 р., 336 с.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський). Кризь сміх заліза; спогади. Книга містить спогади С. Стебельського – “Хріна” та О. Конопядського – “Островерха” – “Спомини чотового УПА Островерха” про їх діяльність в УПА від 1944–1949 рр. на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000 р., 552 с.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ “Розточчя”, 1943–1947. Містить спогади “Сої”, “Спартака”, “Зенона Семеніва” та інших членів відділу УПА к-ра “Бриля”, оперативні звіти к-ра “Бриля” та “Гамалії” (“Переяслави І” та “Переяслави ІІ”). 2000 р., 324 с.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга 2. Частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів та інших працівників санітарної служби й УЧХ. 2001 р., 581 с.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий “Лемко”: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріяли). Містить дані, що стосуються історії відділів в 1944–1947 рр., оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи підстаршинської школи ім. полк. “Коника”. 2001 р., 900 с.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – “Холодний Яр”, “Бескид”, “Верховина”: Політичні звіти. Містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944–1947 рр. 2001 р., 974 с.

Том 35. Показчик до “Літопису УПА”; книга 2: томи 21–34, томи та 1–3 Нової Серії та томи 1–3 серії “Бібліотека”. Містить показчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, позбучні списки авторів та надрукованих матеріялів й інші дані про томи “Літопису УПА”, книги “Повстанські могили”. 2002 р., 870 с.

Том 36. “Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини”. Містить отримані з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002 р., 1058 с.

Том 37. Іван Лико. На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945–1955. Спогади І. Лика (“Скали”, “Богдана”) – “На грані мрії і дійсності” та М. Терепенка (“Медведя”) – “На грані двох світів” розповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та у польських тюрмах. 2002 р., 644 с.

Том 38. Петро Й. Потічний. Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в світлі радянських документів. Містить схеми та описи різних криївок УПА й запілля та перелік з'єднань ЧА та ВВ НКВД, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві ВВ Українського Округу за 1944–1954 рр. 2002 р., 430 с.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й “Данилів”: Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріали. Містить звіти Холмського ТВ, хроніки сотень, звіти зі зустрічей з представниками польського ВіН, звіт із зустрічі з англійським кореспондентом у 1945–1948 рр. 2003 р., 1058 с.

Том 40. Тактичний Відтинок УПА 27-й “Бастіон”: Любачівщина, Ярославщина, Томашівщина. Документи і матеріали. Містить звіти команди ТВ, хроніки відділів куреня “Месники”, звіти й огляди керівництва II Округу ОУН “Батурин”, господарські звіти у 1945–1948 рр. 2004 р., 600 с.

Том 41. Президент УГВР Кирило Осьмак. Містить документи та матеріали про К. Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть. 2004 р., 880 с.

Том 42. Петро Й. Потічний. Літопис УПА – Історія: Документи і матеріали. Містить дані про діяльності видавництва “Літопис УПА” за 30-й період, біографії членів видавничого комітету й адміністрації, редакторів, авторів, упорядників і фундаторів томів. 2005 р., 658 с.

Томи 43–44. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Містять протоколи переслухань працівниками СБ ОУН Тернопільської обл. осіб, підозрілих у співпраці з органами державної безпеки СРСР.

Том 43. Книга 1: поміщено 85 протоколів допитів, що охоплюють 13 р-нів Тернопільщини, зокрема: Бережанський, Білобожницький, Борщівський, Бучацький, Великобірківський, Великоглибочоцький, Великодедеркальський, Вишнівецький, Заліщицький, Залозецький, Збаразький і Зборівський р-ни. 2006 р., 1332 с.

Том 44. Книга 2: містить 108 протоколів переслухань СБ ОУН з районів: Золотопотіцький, Золотниківський, Козівський, Козлівський, Коропецький, Кременецький, Ланівецький, Микулинецький, Новосільський, Підволочиський, Підгаєцький, Почаївський, Пробіжнянський, Скала-Подільський, Скалатський, Теревовлянський, Товстецький, Чортківський, Шумський та з Рогатинського р-ну Станіславської області. Поміщено Протоколи ТОС-у, Протоколи смерті, список функціонерів МВС і МДБ та список слідчих СБ. 2006 р., 1288 с.

Том 45. Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” Головний Командир УПА. Містить спогади про ген. Р. Шухевича, його життя, підпільну діяльність і смерть. 2006 р., 572 с.

Томи 46. Боротьба з агентурою: Протоколи допитів Служби Безпеки ОУН в Тернопільщині. 1946–1948. Книга 3. Продовження тт. 43–44 та містить протоколи переслухань СБ ОУН з 5 р-нів Тернопільської обл.: Великодедеркальського, Вишнівецького, Збаразького, Золотниківського та Кременецького. 2007 р., 896 с.

Том 47. Підпільна Пошта України. Містить ілюстрації ППУ з філателістичної збірки с. п. Степана Голяша з коротким описом рисунків марок і блоків, а також вступні статті, що привідкривають історію її діяльності. 2009 р., 336 с.

Том 48. УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948); книга 1: Рейди УПА в документах війська та апарату безпеки ЧСР (1945–1946). Містить дані про пропагандивні рейди УПА Північно-Східною Словаччиною та заходи чехословацької армії і органів безпеки, чехословацько-радянську-польську співпрацю проти УПА, становище українського населення на Закерзонні та документи про реакцію чехословацького суспільства щодо УПА. 2010 р., 864 с.

Том 49. Тернопільщина: “Вісті з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 1 (1943–1947). Подано підпільні інформації про діяльність ОУН і УПА та суспільно-політичну ситуацію в Тернопільській обл. і суміжних районах. 2010 р., 832 с.

Том 50. Тернопільщина: “Вістки з Терену” та “Вістки з Тернопільщини”. 1943–1950; книга 2 (1948–1950). Містить подальші документи підпілля ОУН за 1948–1950 рр. щодо суспільно-політичної та економічної ситуації в Тернопільщині. 2010 р., 1240 с.

Том 51. Товариство Колишніх Вояків Української Повстанської Армії в Канаді. Історія в “Обіжниках” (1952–1993). У книзі на основі інформаційних листів, т. зв. “Обіжників”, які виходили протягом 1952-1993 рр., висвітлено історію однієї з українських комбатанських організацій на еміграції – Товариства Колишніх Вояків УПА в Канаді. Торонто – Львів, 2015 р., 536 с.

Готуються до друку:

- **УПА в світлі словацьких та чеських документів (1945–1948): книга 2 (1947–1948);**
- **Книги за історію Об’єднання Колишніх Вояків Української Повстанської Армії в США й Канаді та Товариства Вояків УПА ім. ген.-хор. Романа Шухевича-“Тараса Чупринки” в США.**

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об'єднань (ЦДАГО) України появились такі томи “Літопису УПА”:

1. Видання Головного Командування УПА. Містить такі видання: “До зброї”, № 16, 1943, “Повстанець”, № 1–6, 1944–1945, “Український перець”, № 1–3, 1943–1945 та “Бойовий правильник піхоти”. Київ-Торонто, 1995 р., 482 с.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали. Містить документи Головної Команди УПА-Північ та документи ВО “Заграва”, “Богун”, “Турів” та “Тютюнник”. Київ-Торонто, 1999, 724 с.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943–1959. Містить документи ЦК КП(б)У – постанови з'їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріату, які супроводжуються інформативними записками, довідками, стенограмами засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто, 2001, 652 с.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). Книга 1: (1943–1945). Містить радянські документи за 1943–1945 рр. Київ-Торонто, 2002, 597 с.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 2: 1946–1947. Містить радянські документи за 1946–1947 рр. Київ – Торонто, 2002, 574 с.

6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга 3: 1948. Містить радянські документи за 1948 р. Київ-Торонто, 2003, 523 с.

7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959. Містить радянські документи за 1949–1959 рр. Київ-Торонто, 2003, 716 с.

8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944–1946. Документи і матеріали. Містить документи керівництва УПА-Північ і УПА-Південь, КП ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп “Заграва”, “Богун”, “Тютюнник” і з'єднань груп “33” (ПЗК “Москва”), “44” (ПСК “Одеса”). Київ-Торонто, 2006, 1448 с.

9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами

державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945. Містить протоколи допитів радянськими спецслужбами: М. Степаняка, Є. Басюка, М. Гайдука, Я. Білинського, А. Галицької, О. Луцького, Ю. Стельмашука, П. і М. Дужих, В. Павлика, О. Польового, Ф. Воробця, Д. Вітовського, В. Левковича. Київ-Торонто, 2007, 912 с.

10. Життя і боротьба генерала “Тараса Чупринки” (1907–1950). Документи і матеріали. Зібрані джерела, які характеризують основні віхи життя і діяльності ген. Романа Шухевича. Київ-Торонто, 2007, 832 с.

11. Мережа ОУН(б) і запілля УПА на території ВО “Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 – грудень 1943 рр.). Містить 353 документи ОУН(б) і запілля УПА на Волині й Південному Поліссі, які відображають діловодство КП, округ, районів ОУН(б) (08.1942–09.1943), а також округ, надрайонів, районів, куштів, підрайонів і станиць запілля УПА (09–12.1943). Київ-Торонто, 2007, 848 с.

12. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 1. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ-Торонто, 2008 р., 800 с.

13. Воєнна Округа УПА “Буг” 1943–1952. Документи і матеріали. Книга 2. Містить дані командування ВО і окремих підрозділів, пресові видання, звітно-інформативні документи керівництва ОУН на Львівщині. Київ-Торонто, 2009 р., 1232 с.

14. УПА і запілля на ПЗУЗ. 1943–1945. Невідомі документи. Увійшли джерела УПА-Північ (266 документів) в яких висвітлюється історія керівництва, військових підрозділів, запілля за 1943–1945 рр. Київ – Торонто, 2010 р., 640 с.

15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 2. Містить документи з переслухань радянськими органами: М. Павловича, І. Павловича-Бабинця, П. Лиховського, В. Харківа, Г. Голяша, Ю. Матвіїва, С. Коваля. Київ-Торонто, 2011, 840 с.

16. Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА. 1944 – 1954 рр. Містить 281 діловий лист керівників УПА та збройного підпілля ОУН (Роман Шухевич, Василь Кук, Микола Козак, Василь Галаса та ін.), які висвітлюють маловідомі, переважно трагічні події національно-визвольної боротьби на Волині та Поліссі у 1944–1954 рр. Київ-Торонто, 2011, 1024 стор.

17. Осип Дяків-“Горновий”. Документи і матеріали. Містить 119 документів (творча спадщина, листування, документи про освіту і навчання, арешт та ув’язнення радянською владою, обставини загибелі; зізнання і спогади осіб, які з ним тісно співпрацювали), присвячених жит-

ту та діяльності одного з провідних публіцистів воюючої України, члена Проводу ОУН, заступника Голови ГС УГВР, підполковника-політвиховника УПА Осипа Дяківа-“Горнового”. Київ–Торонто, 2011, 1016 стор.

18. Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України. Містить підпільні документи і матеріали щодо діяльності ОУН і УПА на території центральних, східних і південних областей України у 1942–1952 рр. Київ-Торонто, 2011, 1160 стор..

19. Підпілля ОУН на Буковині: 1943–1951. Документи і матеріали. Містить звітно-інформаційні документи структур ОУН Буковини, інструкції, пресові видання, деякі матеріали УПА та СБ, а також документи радянських органів держбезпеки. Київ-Торонто, 2012, 784 стор.

20. Воєнна округа УПА “Лисоня”. Документи і матеріали. 1943–1952. Містить документи і матеріали військового штабу та окремих підрозділів ВО УПА “Лисоня”, а також звітно-інформаційні документи підпілля ОУН на Тернопільщини. Київ-Торонто, 2012, 848 стор.

21. Ярослав Старух. Документи та матеріали. Містить творчу спадщину, найважливіші документи, спогади та біографічний нарис, які стосуються життя та діяльності Я. Старуха. Київ-Торонто, 2012, 1008 стор.

22. Станиславівська округа ОУН: документи та матеріали 1945–1951. Збірник включає звітно-інформаційні документи окружного, надрайонних та районних проводів структури ОУН Станиславівщини. Київ-Торонто, 2013, 1380 стор.

23. Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ 1944–1951. Книга 1. Збірник містить оригінальні документи референтури СБ Золочівського окружного та підлеглих йому проводів ОУН, які відображають процес роботи цієї структури підпілля в боротьбі з агентурою радянської влади та її каральних органів у регіоні. Київ – Торонто, 2013, 1320 стор.

24. Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952. Книга 2. До збірника увійшли оригінальні документи Золочівського окружного та підлеглих йому проводів ОУН, які відтворюють суспільно-політичне та військове становище даного терену у 1941–1952 роках. Висвітлено протистояння структур визвольного руху сталінському тоталітарному режиму. Київ – Торонто, 2014, 1400 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку:

- **Коломийська округа ОУН: Документи і матеріали 1945–1952;**
- **Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1946–1952. Книга 3.**

1. Юрій Ступницький. Спогади про пережите. Автор-волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кін. 1930-х до сер. 1950-х рр.). Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов в УПА, навчався у старшинській школі “Дружинники”. Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 с.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено маловідомому аспекту історії укр. визвольного руху 1940–1950 рр. Львів, 2001, 208 с.

3. Ярослав Грицай – “Чорнота”, Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини “Чорноти”. Спогади чотогового УПА про події, які відбувалися у 1943–1945 рр. на Закерзонні, та його поневіряння по більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру. Мемуари підготовлені до друку дружиною Параскою Грицай (з дому Ротко). Львів, 2001, 332 с.

4. Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини і Любачівщини. Містить спогади В. Левковича (“Вороного”), його дружини Ярослави, сот. М. Тарабана (“Тучі”), вояків УПА І. Філя (“Шеремети”), І. Василевського-Путко (“Вуса”), оргмоба К. Міхалика (“Думи”) та зв'язкової К. Когут-Лялюк (“Грізної”), згадку про к-ра Перемиської 6 ВО УПА Я. Чорнія (“Кулю”), авторства Ф. Лопадчака. Львів, 2003, 448 с.

5. Мирослав Горбаль. Довідник-пошукувець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Львівщини (без Дрогобиччини). 1944–1947 (за архівними документами). Подано ідентифікаційні дані про осіб, які були пов'язані з визвольним рухом та джерела цих даних з ДАЛО за 1944–1947 рр. (плани заходів, стенограми нарад, протоколи засідань та допитів, прокурорські аналізи, агентурні справи). Львів, 2003, 416 с.

6. Мирослав Горбаль. Довідник-пошукувець. Реєстр осіб, пов'язаних з визвольною боротьбою на теренах Дрогобиччини. 1939–1950 (за архівними документами). Зібрано інформацію про осіб та події, пов'язані з визвольною боротьбою на території Дрогобицької обл. у 1939–50-х рр. на основі документів ДАЛО та інших архівів, а також тематичних видань, публікацій і машинописів. Львів, 2005, 1312 с.

7. Володимир Ковальчук. Діяльність ОУН(б) та запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941–1944 рр.). Досліджено інформативний потенціал джерел з історії діяльності підпілля, формування первісної джерельної бази, особливості фондоутворення, діловодство, класифікацію джерел та особливості діяльності референтур ОУН(б) і запілля УПА. Львів, 2006, 512 с.

8. Онишко Леся. “Нам сонце всміхалось крізь ржавії ґрати”. Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі. На основі документів, спогадів учасників подій досліджено етапи становлення світогляду К. Зарицької, її участь в формуванні УЧХ; діяльність в референтурі пропаганди ОУН та налагодження зв'язків ГК УПА Р. Шухевича; показано її життєвий шлях в тюрмах і таборах ССРСР, а потім на волі. Львів, 2007, 928 с.

9. Коханська Галина. З Україною у серці. Спомини. Авторка детально розповідає про тогочасну дійсність, яку їй довелося пережити, про свій вступ в ряди ОУН, проходження вишколів, діяльність в Колківській республіці УПА у відділі розвідки, ув'язнення в комуністичних таборах. Львів, 2008, 400 с.

10. Олександр Іщук, Ігор Марчук, проф. Дарія Даревич “Життя і творчість Ніла Хасевича”. Книга розкриває життєвий та творчий шлях видатного художника-графіка, члена УГВР з 1949 р., ілюстратора багатьох видань ОУН і УПА – Ніла Хасевича (“Бей”, “Зот”, “Рибак”) та доповнена повноколірним каталогом праць мистця. Львів, 2011, 432 стор.

11. Олександр Іщук. “Молодіжні організації ОУН (1939–1955 рр.)”. В монографії на основі комплексного аналізу наукової літератури, опублікованих історичних джерел та архівних матеріалів досліджено участь української молоді у боротьбі за державну незалежність у 1939–1955 рр. Торонто – Львів, 2011, 896 стор.

12. Олександр Пагіря. “Між війною та миром: Відносини між ОУН і УПА та збройними силами Угорщини (1939–1945)”. Книга розповідає про військово-політичні відносини між українським підпіллям та УПА й угорською армією у роки Другої світової війни. Торонто – Львів, 2014, 584 стор.

13. Ярослав Антонюк. Український визвольний рух у поста-тях керівників. Волинська та Брестська області (1930–1955). У книзі зібрано 3141 біографічних довідок про керівників українського визвольного руху Волинської та Брестської областей. Хронологічно вони охоплюють 1930–1955 рр., тобто період збройної боротьби ОУН на цих теренах. Торонто – Львів, 2014, 1072 стор.

Серія “Події і люди”

1. Посівнич Микола. Нескорений командир. У книзі описано життєвий шлях ГК УПА Р. Шухевича. Торонто-Львів, Вид. 2-е, доп. 2008, 80 с.

2. Осьмак Наталка. Кирило Осьмак – нескорений Президент УГВР. Дослідження розкриває невідомі сторінки життя і діяльності Президента УГВР К. Осьмака. – Торонто-Львів, 2008, 128 с.

3. Посівнич Микола. Степан Бандера – життя присвячене свободі. У книзі описано життєвий шлях Провідника ОУН та ЗЧ ОУН С. Бандери в 1920–1959 рр. Торонто-Львів, 2008, 112 с.

4/I. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Біографічні спомини англійською мовою охоплюють період від народження до часу, коли автор, як юнак-воєнка УПА, прибув зі своїм відділом до Західної Німеччини наприкінці 1947 р. Торонто – Львів, 2008, 124 с.

4/II. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 2. Спомини описують життя автора в США (1950–1964), службу в американській морській піхоті під час Корейської війни, здобуття університетської освіти у Філадельфії і Нью-Йорку та завершуються переїздом до Канади. Торонто-Львів, 2010, 112 с.

4/III. Петро Й. Потічний. Моя дорога. Частина 3. Спомини описують життя автора в Канаді (1964–2012), його працю в МакМастерському університеті, різні академічні заходи і подорожі та його родину. Торонто – Львів, 2012, 160 стор.

5. “Грім” – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / Упорядник Р. Грицьків. Крізь призму спогадів учасників подій та інших матеріалів зображено життя і діяльність видатного повстанського командира, а також висвітлено визвольну боротьбу 1930-х – 1950-х років у Карпатах. Торонто – Львів, 2008, 128 с.

6. Михайло Романюк. Петро Федун – “Полтава” – провідний ідеолог ОУН та УПА. Висвітлено життя та діяльність одного з керівників визвольного руху, процес формування світоглядних позицій, патріотичних переконань та його творчої спадщини. Торонто-Львів, 2009, 128 с.

7. Українська Головна Визвольна Рада / Упорядники П. Й. Потічний, М. Посівнич. Поміщено статті Р. Шухевича, М. Дужого і А. Камінського, спогади Л. Шанковського, Д. Ребет у яких висвітлено боротьбу і роль УГВР в тогочасних суспільно-політичних процесах. Торонто-Львів, 2009, 136 с.

8. Володимир Іванченко. Квітка у червоному пеклі: життєвий шлях Людмили Фої. Книга присвячена життю Л. Фої – “М. Перелесник” (1923–1950), організатора підпілля ОУН у м. Києві під час Другої світової війни та авторки літературних творів. Будучи ключовою фігурою

рою у протистоянні НКВС з СБ ОУН, зірвала операцію зі знищення керівників визвольного руху. Торонто – Львів, 2009, 128 с.

9. Олександр Іщук. Життя та доля Михайла Дяченка – “Марка Боєслава”. Книга присвячена життю та долі – письменника, підпільника й одного з керівників Карпатського КП ОУН, автора поетичних творів та оповідань. Торонто – Львів, 2010, 140 с.

10. Олександр Іщук, Володимир Іванченко. Життєвий шлях Галини Голояд – “Марти Гай”. Висвітлено життя та долю однієї з діячок визвольного руху Г. Голояд, подано твори письменниці. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

11. Володимир Мороз. Портрет Осипа Дяківа-“Горнового”. Книга присвячена життю та діяльності відомого публіциста, члена Проводу ОУН та заступника Голови ГС УГВР, підполк.-пвх. УПА. Торонто – Львів, 2010, 128 с.

12. Володимир Мороз. Зиновій Тершаковець-“Федір”. Крайовий провідник ОУН Львівщини З. Тершаковець увійшов в історію визвольного руху як засновник та редактор підпільного видання “Літопис УПА”. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

13. Микола Андрущук-“Вороний”. Записки повстанця / Ред. І. Марчук. Книга спогадів (весна 1943 – весна 1944 р.) подає картину дій повстанців на південній Волині (бої з німецькими підрозділами, військами НКВС, зокрема, на Гурбах, Північний рейд). Торонто – Львів, 2011, 128 с.

14. Олександр Іщук, Наталія Ніколаєва. Ярослав Богдан-“Всеволод Рамзенко”. Подано життєвий шлях та творчу діяльність письменника-підпільника і чільного діяча ОУН Я. Богдана (1915–1953), проаналізовано тематику основних його праць. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

15. Дмитро Проданик. Шлях боротьби Василя Сенчака-“Ворона”. Висвітлено життєвий та бойовий шлях В. Сенчака-“Ворона” на посадах районного референта СБ Солотвинщини та надрайонного референта СБ Станиславівщини, а також досліджено “чорну” зраду на Станиславівщині 1951 р. Торонто – Львів, 2011, 128 с.

16. Олександр Іщук, Ігор Марчук. Брати Бусли. Життя за Україну. Книга про відомих діячів ОУН на Волині Олександра та Якова (референт пропаганди Проводу ОУН) Буслів подає інформацію про їхній нелегкий життєвий шлях. Торонто-Львів, 2011, 128 с.

17. Світло душі родини Левицьких / Упорядник Марія Прокопець. У книзі розповідається про долю родини о. Юрія Левицького та Анастасії з Зубрицьких, з 8-ми дітей якої п'ятеро загинуло у боротьбі за волю України. Торонто-Львів, 2011, 128 стор.

18. Ігор Марчук. Ростислав Волошин. У книзі розповідається про життєвий шлях Р. Волошина, одного з перших організаторів ОУН на Во-

лині, згодом керівника Рівненської ОЕ ОУН, члена БП ОУН та головуючого на III НВЗ ОУН і I УЗ УГВР. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

19. Дмитро Проданик. Микола Кричун “Черемшина”. У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Миколи Кричуна-“Черемшини”, “Олексія” на посадах повітового та надрайонного провідника ОУН Вижниччини. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

20. Наталія Ніколаєва. Підпільні друкарні ОУН та їх ліквідація каральними органами СРСР в 1944–1954 рр. В книзі на основі таємних документів ЦК КП(б)У, радянських каральних органів, матеріалів підпілля ОУН та сучасних наукових праць досліджується діяльність підпільних друкарень ОУН в 1944–1954 рр. та процес їх ліквідації органами НКВС-НКДБ-МДБ-МВС-КДБ СРСР. Торонто – Львів. 2012, 132 стор.

21. Василь Ільницький. Провід ОУН Карпатського Краю. Книга присвячена структурі та кадрам Карпатського краю ОУН. На основі різних архівних документів і матеріалів розкриваються структурні трансформації та питання кількісного заповнення керівних органів краю. Торонто-Львів, 2012, 128 стор.

22. Богдан Зек. Олег Штуль у боротьбі за Україну. Представлена книга розповідає про політика, журналіста, громадського діяча Олега Штуля. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

23. Наталія Ніколаєва. Уляна Крюченко – “Оксана”. Книга описує життя та долю Уляни Никифорівни Крюченко (1920–1972), підпільниці ОУН, дружини керівника Проводу ОУН та Головного командира УПА в 1950–1954 рр. Василя Степановича Кука (1913–2007). Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

24. Сергій Волянук. Омелян Польовий – “Остап”. Дана розвідка присвячена життю та діяльності поручника УПА Омеляна Польового, який увійшов в історію українського національно-визвольного руху як один з визначних командирів повстанської армії на Тернопільщині. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

25. Василь Мустеца. Василь Кантемір-“Остап”. У книзі на основі архівних документів подано життєвий та бойовий шлях Василя Кантеміра-“Остапа”, “Деркача”, “Дениса” – від рядового повстанця до провідника Кіцманського районного проводу ОУН. Торонто-Львів, 2013, 128 стор.

26. Микола Посівнич, Василь Брелюс. Нарис життя Дарії Ребет – “Орлян”. Дослідження присвячене життю та діяльності чільної діячки ОУН Дарії Цісик-Ребет (1913–1992). У книзі автори висвітлили її життєвий шлях, дослідили діяльність в ОУН, розкрили її бачення проблем Організації та з’ясувати внесок, який вона зробила у розвиток націоналістичного руху, а водночас з тим висвітлили маловідомі факти в історії визвольного руху. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

27. Ярослав Коретчук, Петро Ганцюк. Командири відділів ТВ 22 УПА “Чорний Ліс”. Книга присвячена командному складу Тактичного Відтинка 22 “Чорний Ліс” Военної Округи IV “Говерля”. На основі різних архівних документів і матеріалів подано біографії командирів сотень і куренів ТВ 22, організаційні і структурні схеми, карти та ілюстративний матеріал. Торонто-Львів, 2013, 112 стор.

28. Петро Й. Потічний. Пропагандивний рейд УПА в Західну Європу. Публікація присвячена пропагандивному рейдові УПА у Західну Європу в 1947–1948 рр. яка розкриває досі невідому інформацію про вояків УПА та членів підпілля що брали участь в цьому поході. В книзі подана ідентифікація повстанців, їх місце походження, суспільний стан, освіта загальна та військова, функції в підпіллі, терен дії, відділ, військовий ступень, чисельність загиблих і полонених в Чехословаччині та інтерновані в американській окупаційній зоні Німеччини. Торонто-Львів, 2013, 160 стор.

29. Українські повстанці в документах радянських молдавських партизанських з’єднань / Упорядник Володимир Ковальчук. У книзі вміщено 76 документів двох молдавських радянських партизанських з’єднань – Першого та Другого – про бої, сутички та контакти з українськими повстанцями на порубіжжі Рівненщини/Тернопільщини/Хмельниччини наприкінці 1943 – на початку 1944 років. Джерела, більшість з яких друкуються вперше, походять із Архіву суспільно-політичних організацій Республіки Молдова, Центрального державного архіву громадських об’єднань України. Торонто–Львів, 2014, 136 с.

30. Петро Кекіш. Спогади радиста УПА / Упорядник Сергій Воляннюк. У даній книжці пропонуються спогади учасника збройної боротьби українського підпілля – радиста Петра Кекіша, які охоплюють один із найактивніших періодів з історії повстанської армії (1944–1945 рр.). У них висвітлюється період перебування автора на радіокурсах, діяльність у складі куреня, а згодом у загоні УПА “Остапа” та групі радіозв’язку “Миколи”. Спогад П. Кекіша є одним із найбільших інформативних джерел про використання технічного зв’язку (радіо) в лавах повстанської армії. У них автор доволі критично аналізує події з пережитого та детально розповідає про ці епізоди повстанської боротьби. Торонто–Львів, 2015, 128 с.

Готуються до друку:

- Книга про життя і діяльність генерала-політвиховника УПА, члена Бюро Проводу ОУН, відповідального редактора часопису “Ідея і чин” Дмитра Маївського-“Косара”;
- Книга присвячена поручнику УПА, сотенному вд. У-2 Перемиського куреня 26 ТВ “Лемко” УПА-Захід Михайлові Дуді-“Громенкові”.

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію українською та англійською мовами про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

<http://www.litopysupa.com>

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серій (*Introduction to the Series*), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (*Ordering information*), які дають короткі інформації про кожний том серій та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (*Litopys UPA volumes*), де про кожний том подано не тільки повну бібліографічну інформацію (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знімками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріали (*Related Materials*). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та Збройного підпілля в Україні.

Аналогічну інформацію англійською мовою можна знайти також на web сторінці за адресою:

<http://www.infoukes.com/commercial/litopysupa/index.html>

Про подальші інформації можна звертатися на адресу

Адміністрації:

— Роман Кулик — **toronto@litopysupa.com**

або Редакції:

— Петро Й. Потічний — **peter.potichnyj@litopysupa.com**

Адміністрація в Україні — **lviv@litopysupa.com**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на
www.litopysupa.com

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ

ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ “ЛІТОПІСУ УПА”

*М. Бошно, І. Василевський-Путко, І. Гомзяк, Параска Грицай,
О. Дольницький, О. Жигар, Б. Ковалик, М. Кошик,
Р. Кулик, Катерина Лялюк, М. Луццак, П. Мицак,
Емілія Нагірна-Зінько, А. Потічний, П. Потічний,
М. Рошецький, Н. Солтис, О. Цилюпа,
С. Шпак, Є. Штендера*

Адміністрація:

Р. Кулик, Емілія Нагірна-Зінько, Наталя Солтис

Адреса:

*LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station “С”
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
toronto@litopysupa.com*

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

**Благодійний Громадський Фонд “Літопис УПА”
ім. Володимира Макара**

Микола Посівнич

Адреса: “Літопис УПА”

*вул. В. Винниченка, 2/1, Львів 79008 Україна
тел. (38-032) 275-6879; e-mail: lviv@litopysupa.com*

Для кореспонденції:

“Літопис УПА” а/с 5637, Львів 79067 Україна

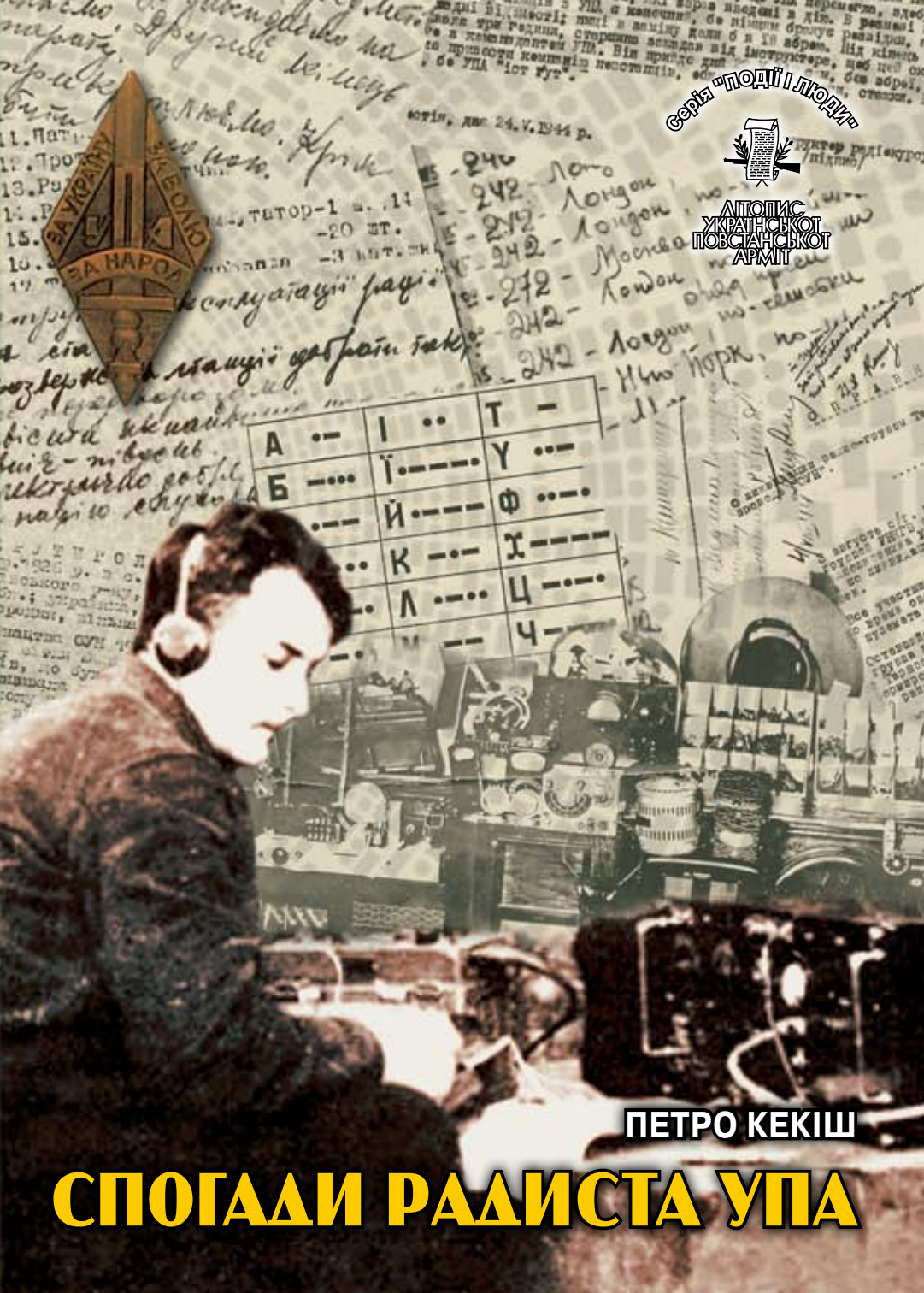
ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

LITOPYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, ON M6J 3M7
CANADA
toronto@litopysupa.com
<http://www.litopysupa.com>

"ЛІТОПИС УПА"
вул. В. Винниченка, 2/1
Львів, 79008
UKRAINE
lviv@litopysupa.com

Для кореспонденції:
"Літопис УПА" а/с 5637,
Львів, 79067
УКРАЇНА

Серія "ПОДІЇ І ЛЮДИ"

АРХІВ
УКРАЇНСЬКОЇ
РАДІОСЛУЖБИ
АРМІЇ

...стін, днів 24.V.1944 р.

- 15 - 240 - Лондон
- 15 - 242 - Лондон
- 15 - 242 - Лондон
- 15 - 242 - Москва
- 15 - 242 - Лондон
- 15 - 242 - Лондон
- 15 - 242 - Нью Йорк

А	І	Т	-
Б	Ї	У	...
...	Й	Ф	...
...	К	Х	---
...	Л	Ц	---
...	М	Ч	---

ПЕТРО КЕКІШ

СПОГАДИ РАДИСТА УПА